

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Peter Mistrík

**Politika Francúzska v Líbyi
po zvrhnutí Kaddáfího:
zaistenie bezpečnosti, alebo
demokratizácie?**

Diplomová práca

Praha 2015

Autor práce: **Peter Mistrík**
Vedoucí práce: **Lucia Najšlová, Ph.D.**

Rok obhajoby: 2015

Bibliografický záznam

MISTRÍK, Peter. *Politika Francúzska v Líbyi po zvrhnutí Kaddáfího: zaistenie bezpečnosti, alebo demokratizácie?* Praha, 2015. 87 s. Diplomová práca (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálnych vied, Institut mezinárodných štúdií. Katedra západoevropských štúdií. Vedoucí diplomové práce Lucia Najšlová, Ph.D.

Abstrakt

Anglická škola teórie medzinárodných vzťahov tvrdí, že národné záujmy štátov a ich chovanie v medzinárodných vzťahoch nie sú hnané len egoistickými pohnútkami, ale tzv. osvieteným sebazáujmom. Fungovania spoločenstva týchto štátov je riadené spoločnými pravidlami, zákonmi, hodnotami a záujmami. Podľa solidaristického prúdu Anglickej školy je dokonca prijateľné, aby bola obmedzená suverenita toho štátu, ktorý vážnym spôsobom poruší medzinárodné normy, medzi ktoré patrí aj ochrana ľudských práv. Nesúlad medzi ochranou suverenity štátov a ochranou práv jednotlivcov sa snažila preklenúť doktrína tzv. Zodpovednosti chrániť prijatá na Svetovom summite OSN v roku 2005. Táto doktrína poslúžila Francúzsku a ďalším intervenujúcim štátom na podporu legality ich jednania v Líbyi. Keďže ale nepojednáva len o podmienkach intervencie, ale stanovuje aj zodpovednosť interventov za rekonštrukciu, predstavuje vhodný nástroj v hodnotení záujmov a motivácií, ktoré formovali konanie Francúzska v Líbyi. Z analýzy vyplýva, že primárna motivácia Francúzska sa v procese intervencie a následnej rekonštrukcie zásadne menila. Postúpila smerom od záujmu o stav ľudských práv, cez obchodné záujmy až k motívom spätým so stavom bezpečnosti v Líbyi a jej regionálnymi implikáciami.

Abstract

The English school of international relations claims that the national interests of states and their behaviour in international relations are not only driven by selfish motives, but the so-called enlightened self-interest as well. The functioning of the community of the states is governed by common rules, laws, values and interests. According to the Solidarist current of the English school it is even acceptable to limit the sovereignty of the state which seriously violates international standards such as the protection of human rights. A discrepancy between the protection of the states' sovereignty and the protection of the rights of individuals was bridged by the Responsibility to protect doctrine adopted at the UN World Summit in 2005. This doctrine has served France and other states intervening in Libya as a support of the legality of their cause. However, the doctrine does not address the conditions of the intervention solely. It also delegates a responsibility to rebuild the war-torn countries to the interventionists. Therefore, it is an appropriate tool for the evaluation of the interests and motivations that have shaped the policies and activities of France in Libya. The analysis suggests that the primary motivation of France has undergone a fundamental change during the course of intervention and the subsequent reconstruction. It moved from a deep concern for the state of human rights through the trade interests to the motives linked to the security situation in Libya and its regional implications.

Kľúčové slová

Francúzsko, Líbya, R2P, bezpečnosť, demokratizácia, obchod, štátne záujmy

Keywords

France, Libya, R2P, security, democratization, trade, state interests

Rozsah práce: 132 090

Prehlásenie

1. Prehlasujem, že som predkladanú prácu spracoval samostatne a použil len uvedené pramene a literatúru.
2. Prehlasujem, že práca nebyla použitá k získaniu iného titulu.
3. Súhlasím s tým, aby práca bola prístupná pre štúdijné a výskumné účely.

V Praze dne 14. 5. 2015

Peter Mistrík

Pod'akovanie

Na tomto mieste by som sa rád poďakoval vedúcej práce Lucii Najšlovej, Ph.D. za jej cenné rady, pripomienky, konštruktívnu kritiku a povzbudivý pedagogický prístup. Moja vďaka patrí aj rodine a priateľom za ich neustálu podporu.

Obsah

BIBLIOGRAFICKÝ ZÁZNAM.....	3
PREHLÁSENIE	5
POĎAKOVANIE	6
ÚVOD.....	3
1 TEORETICKO-METODOLOGICKÝ RÁMEC	6
1.1 <i>Výskumná otázka a hypotézy.....</i>	6
1.2 <i>Definícia pojmov.....</i>	8
1.3 <i>Časové a teritoriálne vymedzenie práce</i>	8
1.4 <i>Teória.....</i>	9
1.5 <i>Metodológia</i>	15
2 HISTÓRIA FRANCÚZSKO-LÍBYJSKÝCH VZŤAHOV	17
2.1 <i>Monarchistická Líbya.....</i>	17
2.2 <i>Kaddáfího Líbya: Od spolupráce k odcudzeniu.....</i>	18
2.3 <i>Smerom k obnoveniu vzťahov.....</i>	20
2.4 <i>Zrušenie sankcií, príležitosť pre biznis</i>	21
2.5 <i>Prelom politických vzťahov v roku 2007.....</i>	23
2.6 <i>Obchod nad ľudské práva?</i>	25
3 PRIEBEH LÍBYJSKEJ KRÍZY A REAKCIE FRANCÚZSKA	27
3.1 <i>Formovanie pozície.....</i>	27
3.2 <i>Filozof v akcii a Francúzsko v čele</i>	28
3.3 <i>Rozsiahla podpora.....</i>	32
3.4 <i>Intervencia.....</i>	33
3.5 <i>Pretrvávajúca podpora</i>	37
4 KADDÁFIHO DEDIČSTVO	39
4.1 <i>Jednotlivci vo vákuu.....</i>	39
4.2 <i>Výzvy pre novú vládu.....</i>	40
4.2.1 <i>Kmeňová štruktúra spoločnosti.....</i>	40
4.2.2 <i>Absencia štátu s monopolom na násilie.....</i>	41
4.2.3 <i>Absentujúca občianska spoločnosť.....</i>	42
4.3 <i>Šanca na demokraciu?</i>	43

5	FRANCÚZSKÉ AKTIVITY	44
5.1	<i>Závazok podpory</i>	45
5.2	<i>Obchodná spolupráca</i>	48
5.2.1	<i>Testovanie terénu</i>	48
5.2.2	<i>Obchody sa rozbiehajú</i>	49
5.2.3	<i>Ťažba ropy: obnova postavenia</i>	52
5.2.4	<i>Ťažba ropy: expanzia</i>	54
5.3	<i>Bezpečnostná spolupráca</i>	55
5.3.1	<i>Stanovenie priorít</i>	55
5.3.2	<i>Potvrdzovanie podpory</i>	56
5.4	<i>Pomoc ľuďom a občanom</i>	61
5.4.1	<i>Humanitárna pomoc</i>	61
5.4.2	<i>Výstavba demokracie?</i>	61
5.5	<i>Zodpovední za vývoj?</i>	64
	ZÁVER	67
	SUMMARY	71
	POUŽITÁ LITERATÚRA	72

Úvod

Počiatkom roku 2011 sa severnou Afrikou a Blízkym východom prehnala vlna protivládnych demonštrácií, ktoré v niektorých štátoch nadobudli formu revolučných hnutí. Súčasťou Arabskej jari, ako bol tento proces čoskoro nazvaný, sa stala aj Líbya. Režim plukovníka Kaddáfího sa proti demonštrantom obrátil nekompromisným násilím. Masívne porušovanie ľudských práv vyvolalo ostré prejavy odporu zo strany medzinárodného spoločenstva. To sa zmobilizovalo nečakane rýchlym spôsobom: mesiac po začatí protivládnych demonštrácií sa nad Líbyu vzniesli lietadlá intervenujúcich štátov, aby pod mandátom OSN zabránili ďalšiemu krviprelievaniu.

Významnú úlohu v ceste, ktorá viedla k líbyjskej intervencii zohralo Francúzsko pod vedením prezidenta Sarkozyho. Bolo prvým štátom, ktorý uznal legitimitu vlády rebelov a na pôde OSN presadzoval intervenciu založenú na rešpekte k novému princípu medzinárodného práva: *Zodpovednosti chrániť* (*Responsibility to Protect/R2P*). Išlo o prvý prípad medzinárodnej intervencie schválenej Bezpečnostnou radou OSN, ktorá vo svojej Rezolúcii č. 1973 operovala jazykom R2P.

Väčšina akademického výskumu sa v prípade R2P zameriava na druhý z jej troch komponentov, tzv. zodpovednosť reagovať. Tá stanovuje presne podmienky, kedy je možné vykonať ozbrojenú intervenciu. Zároveň je aspektom R2P, ktorý je najčastejšie vystavovaný kritike. Povinnosťou interventov je ale aj zodpovednosť za rekonštrukciu, ktorá je tretím komponentom R2P. Táto diplomová práca skúma práve aktivity a politiky, ktoré Francúzsko aplikovalo vo vzťahu k Líbyi vo fáze nasledujúcej po konflikte. Aké boli primárne záujmy a motivácie Francúzska pre vstup do konfliktu? Prešli v jeho priebehu transformáciou? V akých oblastiach bolo Francúzsko najaktívnejšie? Patrili medzi ne demokratizačné politiky a aktivity na podporu budovania štátu? Aký bol vplyv na jeho vývoj? Ktoré faktory ho limitovali? Ako preukázali aktivity Francúzska slabiny R2P v jej aplikácii zo strany intervenujúceho štátu priamo v teréne?

Analýza politik a aktivít presadzovaných francúzskymi aktérmi potvrdzuje, že chovanie Francúzska možno zasadiť do rámca, v ktorom solidaristický prúd Anglickej školy interpretuje aktivity štátov z hľadiska ich národných záujmov. Diplomová práca poukazuje na limity, ktoré zabránili úspešnej implementácii rekonštrukčnej fázy R2P. Predovšetkým sa jednalo o obmedzenie rozsahu a intenzity misie prameniace

z Rezolúcie Bezpečnostnej rady OSN č. 1973 a z nepripravenosti nových lokálnych elít prevziať zodpovednosť za správu krajiny. Nielenže sa v skúmanom období nepodarilo v Líbyi zakoreniť demokratické inštitúcie a procedúry, ale stav demokracie sa na konci skúmaného obdobia pohyboval na rovnakej úrovni, ako na jeho začiatku. Podobne aj perspektíva na zmenu tohto vývoja sa javila byť nereálnou.

Diplomovú prácu som rozdelil do piatich kapitol. V prvej z nich sa venujem technickým aspektom práce. Je v nej zadefinovaná výskumná otázka a hypotézy, časové ohraničenie práce a stručne objasnené kľúčové pojmy využívané v texte práce. Na niekoľkých stranách sa venujem teoretickému základu diplomovej práce, ktorý tvorí solidaristická interpretácia Anglickej školy a koncept Responsibility to Protect. Ten chápem ako jeden z teoretických nástrojov podpory humanitárneho intervencionizmu, pričom Líbya je príkladom jeho praktického využitia.

Druhá kapitola diplomovej práce pojednáva o vývoji francúzsko-líbyjských vzťahov. Hlavný dôraz je kladený na obdobie po roku 2003, kedy došlo k zrušeniu sankcií uvalených na Líbyu zo strany OSN, Európskej únie a Spojených štátov. Význam kapitoly spočíva v objasnení hĺbky a dôležitosti vzťahov medzi oboma štátmi. Zároveň zvyrazňuje paradoxnosť správania Francúzska, ktoré bolo v roku 2011 v ostrom protiklade s charakterom vzájomných vzťahov v predchádzajúcej dekáde.

Predmetom záujmu tretej kapitoly je priebeh líbyjskej krízy a úloha Francúzska v jej internacionalizácii. Ako kapitola dokazuje, Francúzsko hralo kľúčovú úlohu v rýchлом konaní medzinárodného spoločenstva. Vychádzajúc z deklarácií kľúčových francúzskych predstaviteľov tvrdím, že aktivity Francúzska boli primárne motivované obavou z pokračujúceho hrubého porušovania ľudských práv zo strany líbyjského režimu.

Predposledná kapitola pojednáva stav líbyjskej spoločnosti v momente pádu režimu plukovníka Kaddáfího. Ako kapitola dokazuje, Líbya stála pred množstvom úloh, ktorých riešenie bolo možné len v dlhodobom horizonte. Zároveň bez ich rozriešenia nebolo možné splniť jednu z kľúčových požiadaviek protirežimných demonštrantov, t.j. demokratizáciu Líbye.

Predmetom poslednej a najdlhšej kapitoly je analýza aktivít a prehlásení rôznych francúzskych aktérov. Vo výskume sa zameriavam na tri kľúčové oblasti: obchodnú spoluprácu, v ktorej hral významnú úlohu biznis s ropou; bezpečnostnú spoluprácu, ktorá sa zameriavala primárne na ochranu líbyjských hraníc a výcvik obranných

a bezpečnostných zložiek; asistenciu v konaní volieb a budovaní občianskej spoločnosti. Na príklade konkrétnych aktivít dokazujem premenlivý charakter francúzskych priorít vo vzťahu k Líbyi v rozpätí rokov 2011 až 2014.

V závere diplomovej práce zhrniem zistenia získané analýzou problémov z jednotlivých kapitol a odpoviem na výskumnú otázku.

1 Teoreticko-metodologický rámec

1.1 Výskumná otázka a hypotézy

Diplomová práca sa zaoberá politikami, ktoré Francúzsko uplatnilo vo vzťahu k Líbyi po zvrhnutí dlhoročného režimu plukovníka Kaddáfího. V roku 2011 bolo spolu s Veľkou Britániou hlavným zástancom medzinárodnej vojenskej intervencie, ktorej deklarovaným cieľom bola ochrana líbyjskej populácie pred represiou zo strany režimu podľa princípu R2P. Po mesiacoch bojov sa povstalcami s masívnou vzdušnou podporou intervenujúcich štátov pod vedením Severoatlantickej aliancie podarilo dobyť Tripolis. Vládu nad Líbyou prevzala Národná prechodná rada (National Transitional Council/NTC), ktorej zvrchovanosť uznalo Francúzsko ako vôbec prvý štát. Vzhľadom na záväzky plynúce z R2P a význam Líbye v priestore južného susedstva Európskej únie bolo dôležité, aby sa podarilo stabilizovať bezpečnostnú situáciu a vyvinúť úsilie, ktoré by domácim predstaviteľom pomohlo upevniť rodiaču sa demokraciu. Podmienky k tomu sa zdali príhodné, keďže líbyjská populácia je relatívne homogénna, počtom obyvateľov patrí medzi menšie štáty a nové vedenie Líbye sa tešilo podpore medzinárodného spoločenstva. Diplomová práca hľadá odpoveď na nasledujúcu výskumnú otázku: *Je primárnym cieľom politik aplikovaných Francúzskom zaistenie bezpečnosti, alebo demokratizácie líbyjského režimu?*

Diplomová práca má zodpovedaním na výskumnú otázku prispieť do debaty o formovaní štátnych záujmov a miere do akej sú demokratizačné a bezpečnostné faktory zastúpené v zahraničných intervenciách. Sú demokratizačné motívy intervenujúcich štátov nefalšované, alebo predstavujú len zásterku pre sebecké záujmy, medzi ktorými hrajú prvú úlohu bezpečnostné otázky? Ak má humanitárny intervencionizmus, vrátane jeho najnovšej verzie v podobe normy Responsibility to Protect, získať na legitimitu aj medzi štátmi tzv. globálneho juhu, musia jeho podporovatelia preukázať, že ich hlavnou motiváciou pre intervenciu je zlepšenie ľudskoprávnej situácie a demokratizácia miestneho režimu. Príležitosť k tomu sa im naskytla v Líbyi.

Odpoveď na výskumnú otázku budem hľadať prostredníctvom teórie národného záujmu v medzinárodných vzťahoch, tak ako ju vykladá Anglická škola. Zaistenie

bezpečnosti Francúzska by zodpovedalo egoistickému poňatiu zahraničnej politiky, typickému pre realistickú školu. Naproti tomu, podpora demokratizácie Líbye by zodpovedala aplikácii politík korešpondujúcich s Anglickou školou. Predpokladom je, že diplomová práca nevychádza z minimalistickej definície demokratického zriadenia. Dodržiavanie ľudských práv považuje za podmienku existencie demokratického režimu. Aktívna podpora takéhoto režimu zo strany externého štátneho aktéra spadá do výkladu štátnych záujmov tak, ako ho predkladá solidaristický prúd Anglickej školy.

Analýzou vládnych textov, vyhlásení kľúčových predstaviteľov režimu a hodnotiacich správ bude mojim zámerom dokázať, že pre Francúzsko hrala kľúčovú úlohu bezpečnostná stabilizácia režimu. Aj keď problém ilegálnej migrácie z Líbye nehrá tak významnú úlohu, ako v prípade Talianska, úpadok Líbye ohrozuje stabilitu širšieho regiónu a tým aj štátov, v ktorých má Francúzsko eminentné záujmy. Ukázalo sa to v prípade Mali, či Stredoafrickej republiky. Oba štáty boli zasiahnuté dopadmi pádu Kaddáfího režimu a kvôli ich hroziacemu kolapsu sa stali cieľom francúzskych ozbrojených intervencií.

Ďalšou hypotézou, ktorej platnosť sa budem snažiť dokázať, je tvrdenie, že otázka zásahu v Líbyi bola francúzskymi predstaviteľmi využitá v rovine tzv. *rhetoric without responsibility*. Etická zahraničná politika slúžila vnútropolitickým zámerom, konkrétne zvýšeniu popularity vládnucej garnitúry v čase jej úpadku. Vojenská intervencia v Líbyi sa udiala počas začínajúcej prezidentskej kampane a navzdory vreľým vzťahom, ktoré existovali medzi prezidentom Sarkozym a Kaddáfim v predchádzajúcich rokoch. Nasledujúce vojenské intervencie v oblasti subsaharskej Afriky prišli v mesiacoch, kedy sa popularita prezidenta Hollanda dostávala ku dnu.

Tretia hypotéza, ktorej platnosť budem overovať, tvrdí, že destabilizáciou bezpečnostnej situácie a zvyšujúcou sa dezilúziou z demokratizácie sa aj francúzske politiky orientovali v čoraz väčšej miere k aplikácii bezpečnostných politík. Francúzsko sa podieľalo na výcviku ozbrojených a poriadkových zložiek, ako aj na misii Európske únie, ktorej cieľom bola asistencia pri kontrole cezhraničnej nezákonnej migrácie. Analýzou dostupných dokumentov dospejem k potvrdeniu, alebo vyvráteniu hypotéz a tým aj k odpovedi na výskumnú otázku.

1.2 Definícia pojmov

Práca operuje s pojmami, ktoré sú známe širokej verejnosti. Napriek tomu je na mieste definovať rozmedzie významu, v akom budú použité v diplomovej práci. Národný záujem je chápaný ako nástroj, ktorým je možné popísať a vyhodnotiť zdroje zahraničnej politiky. Aktéri zahraničnej politiky ním navrhujú, či následne obhajujú konkrétne politické kroky. Demokratizáciou je chápané zavedenie takých politík, ktoré napomôžu k vytvoreniu režimu umožňujúcemu čo možno najširšiu inklúziu rôznych skupín obyvateľstva vo volebnom procese, dodržiavanie ich ľudských a občianskych práv, zodpovednosť a odvolateľnosť politikov, či sociálnu spravodlivosť. Koncept Zodpovednosti chrániť (Responsibility to Protect, R2P) je chápaný tak, ako ho definuje Gareth Evans, či Záverečná správa Medzinárodnej komisie pre intervenciu a štátnu suverenitu (International Commission on Intervention and State Sovereignty, ICISS).¹ K definícii postkonfliktných aspektov R2P relevantných pre túto diplomovú prácu sa dostanem v nasledujúcich pasážach.

1.3 Časové a teritoriálne vymedzenie práce

Po roku 2003 došlo k postupnému znovubudovaniu vzťahov medzi Líbyou a jej zahraničnými partnermi. Potom, čo padlo rozhodnutie o odškodnení obetí z Lockerbie a zastavení jadrového programu, zrušila Bezpečnostná rada OSN sankcie uvalené na Líbyu. Francúzsko sa pri hlasovaní zdržalo (spolu so Spojenými štátmi).² Naproti tomu, v roku 2011 stálo v čele krajín požadujúcich medzinárodný vojenský zásah za účelom ochrany líbyjského civilného obyvateľstva. Legitimita zásahu mala byť podporená princípom Zodpovednosti chrániť (R2P), ktorý zahraničných aktérov ozbrojenej intervencie zaväzuje aj k postkonfliktnej rekonštrukcii. Diplomová práca bude primárne časovo ohraničená vypuknutím líbyjskej revolúcie na jednej strane a líbyjskými parlamentnými voľbami v júni 2014 na druhej strane. Teritoriálne je diplomová práca lokalizovaná na územie Líbyjského štátu a Francúzsko.

¹ Evans, Gareth, *The responsibility to protect: ending mass atrocities once and for all* (Washington: The Brookings Institution, 2008), 56 – 71.

ICISS, „The Responsibility to Protect. Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty,“ *ICISS*, 2001, <http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report.pdf> (stiahnuté 20. marca 2015), 17.

² Jiráňková, Adéla, „Nedemokratické režimy jako příčina revolucí v severní Africe,“ in *Arabské revoluce. Demokratické výzvy, politický islám a geopolitické dopady*, ed. Ondřej Beránek, et. al. (Praha: Academia, 2013), 33.

1.4 Teória

Otázke tranzícií k demokracii, jej rozširovaniu, prijatiu a prehľbovaniu sa venuje nepreberné množstvo akademickej literatúry. K ustanoveniu teoretického základu pre túto diplomovú prácu prispela výraznou mierou publikácia od Leonarda Morlina s názvom *Changes for Democracy. Actors, Structures, Processes*. Morlino v uvedenej práci kombinuje empirickú analýzu so zhodnotením existujúcich teórií. Čitateľovi tak následne prezentuje definície demokracie od minimalistickej Dahlovej (demokracia ako politický režim, v ktorom dochádza k pravidelným slobodným voľbám so všeobecným volebným právom, ktoré uplatňujú objektívne informovaní občania) až po normatívne, ktoré považujú rôzne socio-ekonomické aspekty za indikátor demokratickosti režimu (responzívna, sociálna, liberálna, poradná demokracia). Morlino sa zaoberá mechanizmami a aktérmi, ktorí napomáhajú k tranzícii k demokracii, jej konsolidácii, či naopak ku krízam v priebehu demokratizačných procesov. Vzhľadom na tému diplomovej práce je užitočný Morlinov výskum demokratizácie za účasti zahraničných aktérov. Identifikuje štyri kľúčové metódy vplyvu zahraničia: uvalenie demokratizácie (*imposition*), kedy sa zahraničia buď priamo snaží o zavedenie životaschopného demokratického režimu, alebo aspoň o vytvorenie bezpečných a zákonných podmienok v štáte, v ktorom prebieha tranzícia. Zatiaľ čo pri tomto type demokratizácie hrá prijímateľ pasívnu úlohu, pri troch ostatných vykazuje aktívnejšiu rolu. Buď mu zahraničné pravidlá, inštitúcie a normy slúžia ako príklad a proaktívne ich preberá, alebo je tendencia k ich absorpcii podnecovaná skrze pozitívnu, či negatívnu kondicionalitu a socializáciu.³

Podobnou problematikou sa zaoberá aj Michael Coppedge v publikácii *Democratization and Research Methods*, kde je jeho zámerom oboznámiť čitateľa so súčasným stavom poznania o demokratizácii a zároveň sa snaží definovať spôsob, akým by sa mali prelínať rôzne metódy výskumu tak, aby sa prehĺbilo chápanie procesov demokratizácie. Publikácia napomôže k zedefinovaniu kvalitatívnych kritérií, na základe ktorých bude v práci hodnotený stav demokracie v Líbyi (politické a socio-ekonomické kritériá).⁴

³ Morlino, Leonardo, *Changes for Democracy. Actors, Structures, Processes*, (Oxford: Oxford University Press, 2012), 145 – 147.

⁴ Morlino, *Changes for Democracy*, 26 – 44.

Coppedge, Michael, *Democratization and Research Methods*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2012), 11 – 47.

Vzhľadom k tomu, že diplomová práca skúma francúzske aktivity aj skrze prizmu národných záujmov, bolo nevyhnutné preskúmať aj spracovanie literatúry v tejto oblasti. Rozsiahly prehľad o hlavných teoretických prúdoch zaoberajúcich sa národným záujmom v medzinárodných vzťahoch poskytla práca Scotta Burchilla s výstižným názvom *The National Interest in International Relations Theory*. Prezentáciou teoretických prístupov siahajúcich od realizmu cez marxizmus, liberalizmus, Anglickú školu až konštruktivizmus dokazuje, že termínu národný záujem chýba presne stanovený význam. Z uvedených najširšie používaných teórií je pre účely diplomovej práce vybraný prístup Anglickej školy. Koncept národných záujmov dáva podľa Anglickej školy zmysel až vtedy, keď sú ciele štátnej politiky zadefinované a majú súhlas širšieho spoločenstva. Národný záujem na seba následne preberá formu konkrétnych politík, ktoré sú aplikové v záujme jeho presadzovania.

Predstavitelia Anglickej školy veria, že pokrok v podobe väčšej sociálnej spravodlivosti a rešpektu pre ľudské práva je nielen možný, ale aj nevyhnutný. Národné záujmy štátov nie sú definované čisto egoisticky. Práve naopak, tzv. osvietený sebazáujem je nevyhnutný pre udržanie medzinárodnej spoločnosti a poriadku, ktoré maximalizujú šance štátu na jeho bezpečnosť a prežitie. Národné štáty tak v presadzovaní svojich záujmov zohľadňujú svoje povinnosti voči medzinárodnému spoločenstvu a ľudstvu. Národné záujmy štátov nie sú definované len bezpečnostnými a hospodárskymi otázkami, ako predkladajú realisti, ale aj záujmom *dobrého medzinárodného občianstva* (*good international citizenship*). Národné štáty, ako dobrí *medzinárodní občania*, vytvárajú samoregulujúce spoločenstvo, ktorého fungovanie je riadené spoločnými pravidlami, zákonmi, záujmami a hodnotami. Pravdepodobnosť konfliktu medzi štátmi je obmedzená nevyhnutnosťou koexistencie a prítomnosťou dialógu, ktorý sa odohráva na pôde medzinárodných organizácií a mimo iného vyjadruje aj rešpekt voči národnej suverenite štátov. Fungujúce medzinárodné spoločenstvo zamedzuje použitie sily, podporuje dodržiavanie vlastníckych práv a zaisťuje rešpekt k medzinárodným dohodám. Dobrý „medzinárodný občan“ dokáže uprednostniť záujmy medzinárodného spoločenstva pred svoje vlastné. To ale neznamená, že preň obetuje svoju nezávislosť, alebo ohrozí vlastné kľúčové národné záujmy. Štát si definuje záujmy, ktoré nepovažuje za kľúčové a z ktorých môže následne ustúpiť, prípadne sa prispôbiť záujmom ostatných štátov. Úlohou diplomacie v spoločenstve štátov je nájsť také spôsoby, aby štát v zaisťovaní záujmov vlastných občanov nespôsobil

ostatným štátom dodatočné náklady . Tým, že štát vezme do úvahy záujmy ostatných štátov, zvyšuje šancu na dosiahnutie vlastných cieľov a znižuje riziko konfliktu. Anglická škola personalizuje štáty, považuje ich za morálnych agentov: tak ako jednotlivci sa dokážu naučiť žiť etickým spôsobom, sú toho schopné aj štáty.⁵

Zhoda Anglickej školy sa rozpadá na otázke exkluzivity národnej suverenity. Zatiaľ čo aktívna politika podpory ľudských práv je v súlade so záväzkami štátu voči ľudstvu, je v priamom rozpore s jedným zo základných princípov medzinárodnej spoločnosti, ktorým je suverenita národných štátov. Zatiaľ čo pre zástancov pluralistickej koncepcie Anglickej školy je neohroziteľná, pre solidaristov je dočasné obmedzenie suverenity legitímne za predpokladu prítomnosti šokujúcich porušení ľudských práv. Okrem toho majú štáty podľa solidaristov upustiť od úzkych obchodných a politických záujmov ak sú v rozpore s ľudskými právami.⁶

V prípade, že štátnici uznajú za morálne nevyhnutné zasiahnuť proti porušovaniu ľudských práv (tzv. humanitárna intervencia), je podľa solidaristov povolené, aby opustili svoju hlavnú úlohu, ktorou je ochrana vlastných občanov a riskovali ich životy v mene ochrany príslušníkov cudzích štátov. Nicholas Wheeler a Gareth Evans uvádzajú nasledujúce podmienky legitimacy humanitárneho ozbrojeného zásahu:

- oprávnená príčina (just cause): dochádza, alebo je vysoko pravdepodobné, že dôjde k vážnemu porušeniu ľudských práv
- posledná možnosť (last resort): nevojenské prostriedky riešenia krízy boli vyskúšané bez úspechu, alebo je jasné, že neuspeli
- proporcionálna prostriedkov (proportional means): aplikované prostriedky dosiahnu len nevyhnutný minimálny rozsah
- rozumné šance na úspech (balance of consequences): ozbrojený zásah zlepší ľudskoprávnu situáciu

Okrem štyroch uvedených podmienok uvádza Evans ešte piatu: čistý úmysel (proper purpose). Hlavným, aj keď nie jediným dôvodom, má byť predísť hrozbe, ktorej čelí obyvateľstvo. Naproti tomu, pre Wheelera je intervencia legitímna aj v prípade, že

⁵ Burchill, Scott, *The National Interest in International Relations Theory* (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2005), 152 – 169.

Shapcott, Richard, „From the good international citizen to the cosmopolitan political community: A Constitutional path,“ *International Politics* 50, no. 1 (2013): 140.

Wheeler, Nicholas J. a Dunne, Timothy, „Hedley Bull's Pluralism of the Intellect and Solidarism of the Will,“ *International Affairs* 72, no. 1 (1996): 94 – 97.

⁶ Burchill, *The National Interest*, 175 – 182.

nie je motivovaná humanitárnymi príčinami, ale jej motívy a použité prostriedky nepodkopávajú pozitívny humanitárny výsledok.⁷

Ako bolo spomenuté, otázkou vojenského zásahu za účelom ochrany obyvateľstva, ktoré čelí vážnym porušeniam ľudských práv sa okrem iných zaoberá Gareth Evans. V koncepcii tzv. Zodpovednosti chrániť (R2P) reflektoval diskrepanciu medzi solidarilistami a pluralistami ohľadom morálnej povinnosti štátu zasiahnuť v prípadoch šokujúcich porušení ľudských práv a neohroziteľnosťou štátnej suverenity. Princíp R2P, ktorý získal podporu v článkoch 138 a 139 Záverečného dokumentu Svetového summitu OSN v roku 2005, tvrdí, že štátna suverenita spočíva aj na povinnosti štátov chrániť svojich občanov. Ak tento cieľ nie sú schopné alebo ochotné splniť, strácajú svoju výlučnú suverenitu a povinnosť ochrany obyvateľstva prechádza na medzinárodné spoločenstvo.⁸

Keďže medzinárodná intervencia v Líbyi bola obhajovaná princípom R2P, v diplomovej práci budem skúmať aj to, či Francúzsko vo svojich aktivitách zohľadnilo požiadavky kladené na intervenujúcich zahraničných aktérov počas fázy nasledujúcej po ozbrojenom konflikte (zodpovednosť za rekonštrukciu/*responsibility to rebuild*). Tieto očakávania boli definované v záverečnej správe Medzinárodnej komisie pre intervenciu a štátnu suverenitu (ICISS), ako aj v knihe Garetha Evansa *The Responsibility to Protect. Ending Mass Atrocity Crimes Once and For All*. Spoluvorca R2P deleguje na medzinárodné spoločenstvo zodpovednosť za dosiahnutie bezpečia, dobrej vlády, spravodlivosti a uzmierenia a hospodárskeho a sociálneho rozvoja. Vykonané kroky majú prebiehať zo strany medzinárodných aktérov v spolupráci s miestnymi úradmi, pričom zodpovednosť za rekonštrukciu prejde postupne na lokálnych zástupcov. Cieľom procesu je zaistiť, aby sa čo do najväčšej možnej miery eliminovali príčiny kvôli ktorým muselo medzinárodné spoločenstvo zasiahnuť. Ako uvádza správa ICISS, okrem zaistenia vyššie zmienených cieľov, môže dlhodobá prítomnosť zahraničných aktérov napomôcť k zakoreneniu demokratických procesov

⁷ Wheeler, Nicholas J., *Saving Strangers. Humanitarian Intervention in International Society* (Oxford: Oxford University Press, 2000), 34 – 51.

Evans, *The responsibility to protect*, s. 41.

⁸ ICISS, „The Responsibility to Protect. Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty,“ 7 – 8.

Evans, *The responsibility to protect*, 36 – 38.

a inštitúcií za predpokladu, že pred intervenciou neboli prítomné. Správa ale neuvádza aké stratégie majú byť implementované pre dosiahnutie tohto cieľa.⁹

Aj takmer desať rokov po prijatí R2P na Svetovom summite OSN, vyvoláva táto norma podobnú kritiku, ako pred jej prijatím. Na jednej strane je kritizovaná ako imperialistický nástroj podkopávajúci národnú suverenitu slabých štátov. Podľa iných je zas bezzubým rétorickým cvičením, ktoré nedokáže poskytnúť dostatočnú ochranu. Podľa Bellamyho sa debaty ohľadom R2P sústredili na to, či je aplikovateľné na konkrétne situácie. Avšak, podľa Záverečného dokumentu Svetového summitu sa jedná o univerzálny princíp. Preto je aplikovateľný vo všetkých prípadoch. Debata by sa teda mala viesť o prostriedkoch, ako ho najlepšie aplikovať. Bellamy taktiež spochybňuje tvrdenie, že v prípade R2P sa jedná o normu. Zatiaľ čo neprípustnosť porušovania práv vlastného obyvateľstva je široko akceptovaná, medzinárodná zodpovednosť za bezpečnosť obyvateľov konkrétnych štátov nie je ani zďaleka ukotvenou normou. Keďže interpretácie R2P sa po jej prijatí na pôde OSN rôznili, poskytovali tým priestor pre ich zneužitie. Rusko zneužilo R2P pre obhajobu intervencie v Gruzínsku a Bernard Kouchner, vtedajší francúzsky minister zahraničných vecí, sa obrátil novou normou pri tlaku na barmský režim potom, čo krajinu zdevastoval tajfún Nargis a humanitárna pomoc čakala na hraniciach. Na druhú stranu sa pod značkou R2P nezasiahlo v Somálsku, Afganistane, či Iraku.¹⁰ Humanitárna kríza v Barme ale napomohla k tomu, aby sa R2P spájalo len s riešením zločinov proti ľudskosti tak, ako sú zadefinované medzinárodným právom. Pred širokou interpretáciou R2P varoval aj Evans. Aby bola norma účinná, musí primárne zdvíhať vlnu povedomia v kritických momentoch.¹¹ Zaujímavý kritický pohľad na R2P ponúka Mary Ellen O'Connell. Podľa nej R2P podporuje použitie sily, ktoré je v rozpore s medzinárodným právom. Tým, že podporuje ľudské práva porušovaním iných pravidiel, podkopáva rešpekt k zákonu ako takému. Následne tým trpia ľudskoprávne normy. V situácii, kedy je R2P vnímané ako

⁹ Ibid., 148 – 174.

ICISS, „The Responsibility to Protect. Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty,“ 39 – 44.

¹⁰ Bellamy, Alex J., „The Responsibility to Protect – Five Years On,“ *Ethics & International Affairs* 24, No. 2 (2010): 144, 160 – 162.

¹¹ Evans, Gareth, „The Responsibility to Protect: An Idea Whose Time Has Come ...and Gone ?,“ *International Relations* 22, No. 3 (2008): 294 – 295.

právo na vojenský zásah, malo by byť zamietnuté a jeho tvorcovia by sa mali sústrediť na iné spôsoby, ako dosiahnuť mier a rešpekt k ľudským právam.¹²

Skúmané aktivity Francúzska v Líbyi budú v práci zasadené do kontextu francúzskej zahraničnopolitickej stratégie. Tá sa dlhodobo snaží nájsť výhodné vyváženie medzi tromi kľúčovými osami: európskou reprezentovanou predovšetkým vzťahom s Nemeckom a Ruskom, transatlantickou, v ktorej hlavnú úlohu hrajú väzby s Veľkou Britániou a Spojenými štátmi a napokon osou, ktorá teritoriálne zasahuje územie tiahnuce sa od Magrebu, cez Sahel až po Africký roh a Blízky východ. Počas prezidentovania Nicolasa Sarkozyho došlo k príklonu Francúzska smerom k atlantickej osi. Dôvodom bola potreba vyvážiť vplyv Nemecka, ktoré v Európskej únii presadzovalo aplikáciu *soft power* v zahraničnopolitických otázkach a dominovalo v hospodárskej oblasti. Zároveň si francúzske vlády uvedomujú význam špeciálneho vzťahu s východným susedom v budovaní čoraz tesnejšej Únie. Udržanie vplyvu v Európskej únii vidia následne ako príležitosť na výraznejšie formovanie jej politik v južnom susedstve, do ktorého patrí Líbya.¹³ Význam južného susedstva pre francúzsku zahraničnú politiku potvrdzuje aj dôraz kladený tejto oblasti v Bielej knihe o obrane a národnej bezpečnosti (*Livre Blanc – Défense et sécurité nationale 2013*). Hrozbu národnej bezpečnosti vidí okrem iného v inštitucionálnej slabosti niektorých štátov, ktoré sa stávajú zdrojmi destabilizujúcich aktérov. Za jeden z cieľov obrannej politiky je stanovená stabilizácia blízkeho susedstva v spolupráci s partnermi Francúzska. Južné Stredomorie bude prispievať k bezpečnosti Európy za predpokladu, že bude demokratické a prosperujúce.¹⁴ Vo výskume budem zisťovať, či deklarované etické zahraničnopolitické ciele (v tomto prípade zmena režimu a demokratizácia Líbye) nemali za cieľ predovšetkým zvýšenie legitimacy v očiach vlastného elektorátu. Podľa argumentácie Davida Chandlera etická zahraničná politika slúži na posilnenie domácej morálnej autority vlády, ktorá zlyháva vo vnútropolitických otázkach. Príčiny sú jednoduché: v prípade, že politici nesplnia ambiciózne zahraničné ciele, neskladajú za

¹² O'Connell, Mary Ellen, "Responsibility to Peace: A Critique of R2P," *Journal of Intervention and Statebuilding* 4, No. 1 (2010): 39, 48.

¹³ Simón, Luis, "The Spider in Europe's Web? French Grand Strategy From Iraq to Libya," *Geopolitics* 18, No. 2 (2013): 427.

¹⁴ „Livre blanc sur la Défense et la Sécurité nationale 2013,“ Ministère de la Défense, 15. júla 2013, <http://www.defense.gouv.fr/portail-defense/enjeux2/politique-de-defense/le-livre-blanc-sur-la-defense-et-la-securite-nationale-2013/livre-blanc-2013> (stiahnuté 20. marca 2015), 32, 51 - 55.

ne tak vysoké účty. Okrem toho majú zahraničnopolitické dobrodružstvá primárny dopad na obyvateľstvo krajín, ktoré týchto politikov nevolí.¹⁵

1.5 Metodológia

Z metodologického hľadiska je diplomová práca jednopřípadovou štúdiou.¹⁶ Tento spôsob výskumu umožňuje hlbokú analýzu jednotlivého prípadu, ktorá je potrebná pre výskum čo najširšieho spektra procesov a aktérov, ktorí stoja za tvorbou a implementáciou zahraničnopolitických krokov hájených tzv. národným záujmom. Budú analyzované nielen vnútorné, ale aj vonkajšie faktory ovplyvňujúce formovanie zahraničnej politiky. Pre identifikáciu ich záujmov, prijatých rozhodnutí a aplikovaných riešení budú analyzované dostupné primárne zdroje. Kľúčové postavenie medzi nimi majú materiály dostupné z verejne prístupných archívov úradu prezidenta, ministerstva zahraničných vecí, diplomatickej misie Francúzska v Líbyi, či špecializovaných vládnych úradov, akým je napríklad Francúzsko-líbyjská obchodná komora (*Chambre de commerce Franco-libyenne*). Dostupnosť primárnych zdrojov bola obmedzená v oblastiach týkajúcich sa bezpečnostnej a hospodárskej spolupráce. Túto skutočnosť si vysvetľujem mierou utajenia, ktorá sa vzťahuje k prvej oblasti záujmu a snahou o ochranu privátnych hospodárskych záujmov v druhej oblasti. V analýze bezpečnostných politik som sa primárne opieral o fakty zozbierané autormi sekundárnych zdrojov. Cenný, aj keď limitovaný náhľad do oblasti hospodárskych vzťahov poskytli predovšetkým tlačové správy a výročné správy významných francúzskych spoločností pôsobiacich v Líbyi. Tie sú však dostupné len v limitovanom množstve, keďže podliehajú ochrane obchodných záujmov jednotlivých hráčov. V prípade obchodu so zbraňami sa uvedené údaje za rovnaké obdobia líšili. K zdrojom uvádzajúcim tento druh údajov bolo potrebné pristupovať s ešte väčšou mierou pozornosti.

S ohľadom na vplyv Francúzska pri formovaní spoločnej európskej politiky vo vzťahu k južnému Stredomoriu, považujem za potrebné zohľadniť pri výskume aj aktivity Európskej únie na danom teritóriu. Zo svojej podstaty sa však vo veľkej väčšine jedná o dokumenty písané vágnym európskym žargónom, ktoré len v obmedzenej miere

¹⁵Chandler, David, "Rhetoric without responsibility: the attraction of 'ethical' foreign policy," *British Journal of Politics and International Relations* 5, No. 3 (2003): 298 – 303, 306, 310 – 311.

¹⁶Kořan, Michal, „Jednopřípadová studie,“ in *Jak zkoumat politiku. Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*, ed. Petr Drulák et al. (Praha: Portál, 2008), 29, 46 – 49.

reflektujú dosiahnuté (ne)úspechy a zameriavajú sa predovšetkým na deklarácie budúcich cieľov a verbálnu podporu líbyjských zástupcov.

Nezastupiteľnú úlohu zohrali sekundárne zdroje, predovšetkým články pochádzajúce z dennej tlače francúzskeho a líbyjského pôvodu. Do prvej skupiny zaraďujem *Le Monde*, *Libération*, či *Le Point*. Z líbyjských zdrojov najčastejšie čerpám z internetového portálu *Libya Herald*, ktorý je publikovaný v angličtine. Významné miesto v získavaní podkladov pre výskum predstavovalo aj spravodajstvo vydávané v anglosaských tituloch, ako napr. *The Guardian*, *New York Times*, *Washington Post*, *Financial Times*, a pod. Tieto zdroje, rovnako aj vládne materiály, museli byť podriadené pozornej kritike vzhľadom na možnú ideologickú predpojatosť.

Správy o stave ľudských práv a vývoji demokracie v Líbyi som čerpal zo zdrojov celosvetovo pôsobiacich organizácií zaoberajúcich sa hodnotením stavu ľudských práv a rozvoja demokracie, ako napr. *Freedom House*, či *Human Rights Watch*.

Záveru výskumu vyplynú z konfrontácie deklarovaných cieľov a zámerov jednotlivých aktérov s výsledkami ich aktivít v priebehu, ako aj v závere skúmaného obdobia. V práci budem rozlišovať medzi jednotlivými aktérmi. V prípade, že sa budem odkazovať na Francúzsko, budem mať na mysli oficiálnu líniu vládnej politiky v danom období.

Takmer všetky použité primárne a sekundárne zdroje, z ktorých vychádzam sú písané v angličtine, alebo francúzštine. Vzhľadom na exaktnosť niektorých pojmov a náročnosť ich prekladu pri súbežnom udržaní významu, som sa rozhodol zachovať ich v pôvodnom znení. Pri ich prvom použití v texte diplomovej práce, bude uvedený približný preklad, následne sa vyskytnú len v originálnej podobe.

2 História francúzsko-líbyjských vzťahov

Predmetom tejto kapitoly je nastienenie vzťahov medzi Francúzskom a Líbyiou s dôrazom položeným na vývoj bilaterálnych vzťahov po zrušení sankcií uvalených na Líbyu zo strany EU, OSN a Spojených štátov. Od roku 1951, kedy Líbya vyhlásila nezávislosť, prešli jej vzťahy s Francúzskom niekoľkými vývojovými fázami. Senussiovská monarchia pod vedením kráľa Idrisa I. si udržiavala priateľské vzťahy so Západom, ktoré ale podkopávali jej domácu pozíciu. Po zvrhnutí monarchie určovala politiku ideológia násirizmu hlásajúca ideu slobody, socializmu a jednoty upravená pre potreby Líbye, v ktorej identite sa miešali prvky arabskej a africkej kultúry.¹⁷ Napriek programu socialistického zoštátnenia zahraničných podnikov, naďalej pokračovala živá obchodná výmena medzi Francúzskom a Líbyou. Vzťahy sa vo výraznej miere zhoršili v priebehu 80-tych rokov, kedy sa Kaddáfího režim vydal na cestu štátnej podpory terorizmu a francúzska zahraničná politika sa odchýlila od podpory Arabov smerom k Izraelu. Vzájomné vzťahy dosiahli dno po roku 1989, kedy sa následkom atentátu zrútilo nad Nigerom lietadlo spoločnosti UTA. Na palube sa nachádzali desiatky francúzskych občanov. Trvalo takmer pätnásť rokov, kým spoločné obchodné a bezpečnostné záujmy priviedli Líbyu na cestu k plnej reintegrácii do systému medzinárodných vzťahov. V roku 2009 sa Kaddáfího režim tešil priazni európskych partnerov, zastával miesto vo významných orgánoch OSN a to všetko bez akýchkoľvek ústupkov v oblasti dodržiavania ľudských práv. S ohľadom na bezpečnostné a hospodárske záujmy Francúzska v Líbyi, by sa aktívna úloha, akú zohralo Francúzsko pod Sarkozyho vedením v roku 2011, javila nepravdepodobná.

2.1 Monarchistická Líbya

História vzťahov Francúzska a Líbye sa svojou intenzitou nemôže porovnávať vzťahmi s ostatnými krajinami Maghrebu, predovšetkým Alžírskom. Líbyjský štát bol ustanovený v dnešných hraniciach v priebehu talianskej kolonizácie (otázka južnej hranice bola ale vyriešená až v roku 1994). Nadvládu Talianov ukončila druhá svetová vojna. V roku 1943 ich nahradili Briti a Francúzi, ktorí spravovali Líbyu až do roku

¹⁷ Zoubir, Yahia, „Les États-Unis, l'Europe et la Libye: de la réhabilitation de Kadhafi à son renversement,“ *L'Année du Maghreb*, vol. 8 (2012): 459.

1951. Francúzsko v tomto období prevzalo správu nad provinciou Fezán.¹⁸ Novoustanovená monarchia zostala verná prozápadnej orientácii a zavrhovala arabský nacionalizmus. Vo vnútorných záležitostiach uprednostňovala región Kyrenaiky pred Fezzánom a Tripolitániou. Dostávalo sa jej západnej podpory, keďže zmenšovala hrozbu komunizmu a radikálneho násirizmu.¹⁹ Podľa výšky ročného príjmu obyvateľstva patrila Líbya medzi najchudobnejšie štáty sveta. Miera negramotnosti dosahovala 94%, v krajine nebol žiadny lekár a detská úmrtnosť atakovala hranicu 40%.²⁰ Situácia sa dramaticky zmenila s objavením ropy. Príjmy vlády vzrástli zo 40 miliónov dolárov v roku 1961 na 625 miliónov len o štyri roky neskôr. V roku 1962 Líbya vstúpila do OPECu a v roku 1967 zastávala miesto štvrtého najväčšieho vývozcu ropy.²¹ Vládna prozápadná politika prispievala k vytváraniu vnútorných nepriateľov inšpirovaných Násirovým režimom v susednom Egypte. Pod vplyvom arabskej porážky v šesťdňovej vojne zvrhla skupina plukovníkov pod vedením Kaddáfího 1. septembra 1969 monarchiu²² a nastolila socialistický a nacionalistický režim inšpirovaný Násirom a africkými koreňmi.²³

2.2 **Kaddáfího Líbya: Od spolupráce k odcudzeniu**

Vzťahy so Západom sa nezhoršili dramaticky po zmene režimu, ale dochádzalo k nim postupne. V roku 1971 bola znárodnená britská ropná spoločnosť BP, o dva roky neskôr aj ostatných štyridsaťdva zahraničných spoločností. Režim tak získal finančné zdroje na konsolidáciu svojej moci.²⁴ Zároveň Francúzsko uzatvorilo s Kaddáfího režimom významné kontrakty. V roku 1970 bola podpísaná zmluva o dodávkach 110 kusov stíhačiek Mirage. O štyri roky neskôr bola dosiahnutá bilaterálna dohoda, na základe ktorej malo Francúzsko zaistené dodávky ropy výmenou za spoluprácu v oblasti technológií a finančníctva.²⁵

¹⁸ Myers, N. Christine, „Tribalism and Democratic Transition in Libya: Lessons from Iraq,“ *Global Tides*, vol. 7, no. 1 (2013): 9.

Joffé, George, „La Libye et l'Europe,“ *Monde Arabe Maghreb Machrek* (2000): s. 3, <http://www.sciencespo.fr/cepi/sites/sciencespo.fr/cepi/files/artgij.pdf> (stiahnuté 20. 3. 2015).

¹⁹ Zoubir, „Les États-Unis, l'Europe et la Libye: de la réhabilitation de Kadhafi à son renversement,“ 458. Joffé, George, „La Libye et l'Europe,“ 3.

²⁰ Martinez, Luis, „Libye: la conversion d'un 'État terroriste',“ *Critique Internationale*, vol. 4 (2004): 22.

Martinez, Luis, „Libye: les usages mafieux de la rente pétrolière,“ *Politique africaine*, no. 125 (2012): 26.

²¹ Joffé, George, „La Libye et l'Europe,“ 3.

²² Zoubir, „Les États-Unis, l'Europe et la Libye: de la réhabilitation de Kadhafi à son renversement,“ 458.

²³ Joffé, George, „La Libye et l'Europe,“ 9.

²⁴ Martinez, Luis, „Libye: les usages mafieux de la rente pétrolière,“ 25 – 26.

²⁵ Joffé, George, „La Libye et l'Europe,“ 10.

Franko-líbyjské vzťahy dosiahli vrcholu v roku 1977, kedy Líbya pomohla vyslobodiť francúzskych zajatcov v Čade. Do záležitostí južného suseda sa ale vmiešavala tak dlho, až vláda Čadu požiadala Francúzsko o pomoc. Zároveň sa prezident Mitterand podujal zlepšiť vzťahy s Izraelom. Úplné dno dosiahli vzájomné vzťahy v septembri 1989 po atentáte na let 772 spoločnosti UTA, pri ktorom zomrelo 54 Francúzov.²⁶ Keďže Líbya nebola ochotná spolupracovať pri vydaní strojcov útokov na medzinárodné lietadlá, boli na ňu v roku 1992 uvalené sankcie zo strany OSN.²⁷ Kaddáfí požadoval súd nad strojcami útokov v Líbyi, ako stanovovala Montréalská konvencia z roku 1971, či pred Medzinárodným trestným súdom, alebo v neutrálnej krajine. Odvolávajúc sa na legálnosť svojich požiadaviek, odmietal zákonnosť sankcií BR OSN, ktoré boli na Líbyu uvalené, keďže odmietala vydať strojcov atentátov pred súdy vo Francúzsku, či v Spojenom kráľovstve.²⁸

Vzhľadom na nesúhlas európskych štátov sankcie BR OSN nezasiahli líbyjský ropný priemysel.²⁹ Vo výsledku sa celková hodnota exportov medzi rokmi 1993 a 1996 zvýšila o tri miliardy dolárov. Vývoz ropy smeroval takmer výlučne do európskych štátov, z ktorých Líbya importovala potraviny a niektoré priemyselné zariadenia. Svoj podiel na situácii mal aj francúzsky Total.³⁰ Tvrdší postoj voči Líbyi zastávali Spojené štáty. Podľa Iran Libyan Sanctions Act mali spoločnosti investujúce viac ako 40 miliónov dolárov v Líbyi zákaz prístupu na americký trh. Európske štáty si ale vymohli od Clintonovej administratívy výnimku.³¹ Miesto po odídených amerických spoločnostiach zaplnili európske. Umožnili tak prežitie režimu.³²

Sankcie uvalené Spojenými štátmi, OSN a Európskou úniou (v platnosti od roku 1986) priniesli napriek výnimkám reálny dopad na líbyjské hospodárstvo. Podľa odhadov stáli líbyjskú ekonomiku v rokoch 1992 až 1997 24 miliárd dolárov. Na životnej úrovni obyvateľstva sa podpísala predovšetkým inflácia, ktorá v uvedenom období dosiahla 200%.³³ Zhoršená ekonomická situácia mala aj priame bezpečnostné dopady. V rokoch 1995 až 1998 viedol Kaddáfího režim boj proti islamistickým

Zoubir, „Les États-Unis, l'Europe et la Libye: de la réhabilitation de Kadhafi à son renversement,“ 464.

²⁶ Joffé, George, „La Libye et l'Europe,“ 12.

²⁷ Ibid., 15.

²⁸ Zoubir, „Les États-Unis, l'Europe et la Libye: de la réhabilitation de Kadhafi à son renversement,“ 461.

²⁹ Joffé, George, „La Libye et l'Europe,“ 15.

³⁰ Chevallier-Bellet, Béatrice. „La situation économique de la Libye depuis la suspension de l'embargo.“ *Annuaire de l'Afrique du Nord*, vol. 39 (2001): 202.

³¹ Joffé, George, „La Libye et l'Europe,“ 7.

³² Zoubir, „Les États-Unis, l'Europe et la Libye: de la réhabilitation de Kadhafi à son renversement,“ 465.

³³ Martinez, Luis, „Libye: la conversion d'un 'État terroriste',“ 21.

skupinám. Bolo proti nim nasadené letectvo a v priebehu bojov bola obliehaná Derna (za zmienku stojí fakt, že počiatkom roku 2015 to bola práve Derna, ktorú ako prvú okupovali bojovníci tzv. Islamského štátu). Štátna propaganda potláčala islamistický charakter povstania a bojovníkov označovala za priekupníkov drog.³⁴

2.3 Smerom k obnoveniu vzťahov

Boli to práve bezpečnostné dôvody, ktoré prispievali k oživovaniu vzťahov. V 90-tych rokoch sa v regióne silne angažovalo Francúzsko. Dôvodom bol priamy vplyv alžírskych občianskej vojny na francúzsku bezpečnosť. Joffé zdôrazňuje tri priame dopady: masívnu imigráciu v roku 1993, únos francúzskeho lietadla na Vianoce roku 1994 a množiace sa teroristické útoky, akými boli napríklad výbuchy bômb na železničných tratiach v roku 1995. Aj keď existovalo podozrenie z účasti alžírskych tajných služieb, ktoré chceli týmto spôsobom obrátiť Francúzov proti islamistom, francúzske bezpečnostné zložky zintenzívnili spoluprácu s ich alžírskymi náprotivkami.³⁵ S prelomom tisícročí a čeliac hrozbe medzinárodného terorizmu a nelegálnej imigrácie uzatvárali Francúzsko, Veľká Británia, Španielsko a Taliansko bilaterálne zmluvy s krajinami Maghrebu.³⁶ V otázkach bezpečnosti sa Kaddáfího režim choval pragmaticky: v roku 1990 odsúdil irackú inváziu do Kuvajtu,³⁷ medzi rokmi 1992 a 1995 dodával Británii informácie o IRA, od roku 1997 sa snažil vyriešiť otázku Lockerbie.³⁸ V roku 1992 vyšiel anonymný článok vo vládnom denníku al-Jamahiriyya, ktorý navrhoval, aby sa Líbya preorientovala od konceptu arabskej jednoty k nadviazaniu nových vzťahov s Európou.³⁹

K širšej spolupráci s Kaddáfího režimom bola Európa otvorená. Podľa EU bol dialóg cestou k vyriešeniu líbyjskej otázky, keďže sankcie napomáhali k upevňovaniu postavenia islamistov v Líbyi.⁴⁰ Strojcovia atentátu na let číslo 772 spoločnosti UTA boli v marci 1999 odsúdení v neprítomnosti pred francúzskym súdom na doživotie. Už o mesiac na to Francúzsko spolu s ostatnými členmi Bezpečnostnej rady OSN hlasovalo

³⁴ Ibid., 23.

³⁵ Joffé, George, „The European Union, democracy and counter-terrorism in the Maghreb,“ *JCMS: Journal of Common Market Studies*, vol. 46, no.1 (2008): 157.

³⁶ Ibid., 167.

³⁷ Joffé, George, „La Libye et l'Europe,“ 14.

³⁸ Zoubir, „Les États-Unis, l'Europe et la Libye: de la réhabilitation de Kadhafi à son renversement,“ 460.

³⁹ Joffé, George, „La Libye et l'Europe,“ 14.

⁴⁰ Zoubir, „Les États-Unis, l'Europe et la Libye: de la réhabilitation de Kadhafi à son renversement,“ 465.

za prerušenie platnosti sankcií uvalených na Líbyu. To, spolu s návštevou ministra pre spoluprácu v závere roku 2001 vyvolalo nesúhlas pozostalých obetí.⁴¹

Ten ale nezabránil búrlivému rozvoju obchodných vzťahov. Reformná vláda premiéra Ghanema ohlásila po pozastavení platnosti sankcií OSN v roku 1999 nové investície vo výške 35 miliárd dolárov pre roky 2000 až 2005.⁴² Financie mali prúdiť predovšetkým do rozvoja petrochemického priemyslu a elektrifikácie. Podľa plánov mala produkcia ropy v roku 2020 dosiahnuť tri milióny barelov ropy denne, čo by bolo ale stále pod úrovňou ťažby v roku 1970.⁴³ Zvláštnej priazni líbyjských úradov sa tešili francúzske spoločnosti.⁴⁴ V apríli 2001 sa uskutočnil líbyjský výročný veľtrh, ktorého sa zúčastnilo 66 francúzskych spoločností (viac ich dorazilo len z Talianska: 74). V októbri toho istého roku zamierili do Líbye dve delegácie francúzskych spoločností, jedna z nich pod vedením MEDEF Internationale.⁴⁵ Prehlbujúca sa hospodárska spolupráca v období pozastavenia platnosti sankcií OSN poukazovala na prospešnosť vzájomného partnerstva. K plnému obnoveniu vzťahov tak bránil už len líbyjský program vývoja zbraní hromadného ničenia a Kaddáfího negatívny postoj k vydaniu strojcov atentátov na civilné lietadlá.

2.4 Zrušenie sankcií, príležitosť pre biznis

Zásadný prelom vo vzťahoch prišiel v roku 2003 počas americkej intervencie v Iraku. Kaddáfí si z nej odniesol poučenie: Spojené štáty pod vedením prezidenta Busha môžu zasiahnuť kdekoli'vek a nikto im v tom nezabráni. Líbya môže byť ich ďalším cieľom.⁴⁶ Plukovník Kaddáfí urýchlene ukončil vývoj zbraní hromadného ničenia a umožnil inšpektorom Medzinárodnej agentúry pre atómovú energiu vstup do líbyjských zariadení.⁴⁷ Cesta k úplnému zrušeniu sankcií nebola ale jednoduchá. V roku 2003 uzavrela Líbya dohodu so Spojenými štátmi a Veľkou Britániou, podľa ktorej pozostalí obetí pádu lietadla v Lockerbie mali obdržať 2,7 milióna dolárov. Táto suma viac ako sedemdesiat násobne presahovala odškodnenie pozostalých útoku na let 772. Francúzsko následne pohrozilo zablokovaním zrušenia sankcií na pôde BR OSN. Počas

⁴¹ Martinez, Luis, „Libye: la conversion d'un 'État terroriste',“ 20.

⁴² Ibid., 22.

⁴³ Martinez, Luis, „Libye: les usages mafieux de la rente pétrolière,“ 33.

⁴⁴ Ibid., 37.

⁴⁵ Chevallier-Bellet, Béatrice. „La situation économique de la Libye depuis la suspension de l'embargo,“ 206.

⁴⁶ Martinez, Luis, „Libye: la conversion d'un 'État terroriste',“ 25.

⁴⁷ Ibid., 25.

leta 2003 prebehli rokovania medzi nadáciou Sajfa Kaddáfího a rodinami obetí. Napokon získali rodiny obetí milión dolárov za každého mŕtveho, pričom sa zaviazali nepredstúpiť s rovnakou vecou pred súd. V septembri 2003 tak zrušeniu sankcií v OSN nič nebránilo.⁴⁸ Už v novembri 2004 navštívil Líbyu prezident Chirac.⁴⁹ 5. februára 2005 ho nasledoval minister obrany a o pol roka neskôr aj minister vnútra. Cieľom stretnutí bolo znovuzahájenie spolupráce v oblasti boja proti nelegálnej migrácii. Obranná spolupráca mala prebiehať na troch úrovniach: strategickom dialógu, vojenskej spolupráci a spolupráci v dodávkach vojenského materiálu. Pre každý z troch okruhov mala vzniknúť bilaterálna komisia. Došlo tak k nadviazaniu spolupráce, ktorej korene siahali do 70tych rokov a ktorá bola prerušená líbyjským angažmá v Čade.⁵⁰

V súvislosti s ukončením sankčného režimu sa otvorili masívne obchodné príležitosti. Tie v kombinácii s intervenciou v Iraku a rastúcimi cenami ropy priniesli Líbyi ohromný hospodársky vývoj. Priame zahraničné investície vzrástli medzi rokmi 2002 a 2010 o vyše 2600% (zo 145 miliónov amerických dolárov na 3,8 miliardy).⁵¹ Najúspešnejšie obstáli v konkurenčnom boji európske spoločnosti, ktoré lákali nielen najväčšie potvrdené zásoby ropy na africkom kontinente (a ôsme najväčšie vo svete), ale taktiež lukratívne zbrojné zákazky.⁵² Už štyri roky po zrušení sankcií talianska ropná spoločnosť Eni prevádzkovala 13 vrtov, v ktorých ťažila objem ropy zodpovedajúci pätine ťažby Veľkej Británie.⁵³

Po vyše desiatich rokoch, kedy Líbya nemala prístup k dodávkam zbraní, sa oprávnene očakávalo, že bude chcieť zmodernizovať svoj zbrojný arzenál. Obchody boli podporované politickým špičkami jednotlivých štátov, ktorých na ich cestách sprevádzali zástupcovia zbrojných spoločností. Francúzsko nebolo v tejto oblasti výnimkou.⁵⁴ V priebehu prvých piatich rokov od ukončenia zbrojného embarga udelila Európska únia vývozné licencie v hodnote vyše 834 miliónov eur. Podľa dát, ktoré publikoval denník Guardian, dosiahli najvyššiu úroveň v roku 2009: vyše 340 miliónov

⁴⁸ Ibid., 20.

⁴⁹ Martinez, Luis, „Libye: les usages mafieux de la rente pétrolière," 37.

⁵⁰ Haddad, Saïd, „Les implications internes de la normalisation libyenne," *L'année du Maghreb* vol. 2 (2007): 244.

⁵¹ Shane, Scott. „Western Companies See Prospects for Business in Libya," *The New York Times*, 28. október 2011, stiahnuté 13. marca 2015, <http://www.nytimes.com/2011/10/29/world/africa/western-companies-see-libya-as-ripe-at-last-for-business.html>.

⁵² Al Jazeera. „Europe's interests in Libya," *Al Jazeera*, 21. február 2011, stiahnuté 13. marca 2015, <http://www.aljazeera.com/news/europe/2011/02/2011221163030575441.html>.

⁵³ Ibid..

⁵⁴ Wezeman, Pieter D., „Libya: lessons in controlling the arms trade," *SIPRI*, <http://www.sipri.org/media/newsletter/essay/march11> (stiahnuté 11. 3. 2015).

eúr. Podľa rovnakého zdroja vyviezlo Francúzsko zbrane v hodnote vyše dvesto miliónov eúr, z toho viac ako polovica pripadala na rok 2008.⁵⁵ O záujme zahraničia o tento sektor svedčila aj prítomnosť viac ako stovky spoločností z 24 krajín na druhom ročníku veľtrhu obrany a bezpečnosti Libdex v novembri 2010, teda len tri mesiace pred vypuknutím revolúcie, ktorá zvrhla režim.⁵⁶

2.5 Prelom politických vzťahov v roku 2007

Významný prelom vo vzťahoch medzi Francúzskom a Líbyou nastal v roku 2007 počas návštevy prezidenta Sarkozyho v Líbyi. Jednalo sa len o druhú návštevu čelného predstaviteľa francúzskej republiky od vyhlásenia nezávislosti Líbye v roku 1951.⁵⁷ Návšteva nasledovala tesne po prepustení skupiny bulharských sestričiek a palestínskeho lekára, ktorí mali údajne nakaziť stovky líbyjských detí vírusom HIV. Podľa Sarkozyho slov bolo ich prepustenie podmienkou návštevy.⁵⁸ Predtým čelili obvineniam z napojenia na Mossad a CIA.⁵⁹ Podľa vyšetrovania, ktorého sa zúčastnil aj jeden z objaviteľov vírusu HIV, došlo k prepuknutiu epidémie kvôli zlým hygienickým podmienkam a vírus sa rozšíril ešte pred príchodom obvinených sestier a lekára.⁶⁰

Pri príležitosti štátnej návštevy prezident potvrdil ochotu „pomôcť Líbyi v zapojení sa do medzinárodného spoločenstva.“⁶¹ Sarkozy a Kaddáfí podpísali memorandum o porozumení, ktorého časťou bola aj spolupráca na využití jadrovej energie pri odsolovaní morskej vody.⁶² Francúzsko a Líbya mali taktiež preskúmať existenciu ložísk uránu na juhu Líbye v blízkosti hraníc s Nigerom, ktorý je hlavným dodávateľom tejto suroviny pre Francúzsko.⁶³ Uzatvorenie jadrovej dohody vyvolalo

⁵⁵ Rogers, Simon. „EU arms exports to Libya: who armed Gaddafi?“, *The Guardian*, 1. marca 2011, stiahnuté 25. februára 2015, <http://www.theguardian.com/news/datablog/2011/mar/01/eu-arms-exports-libya>.

⁵⁶ Wezeman, Pieter D., „Libya: lessons in controlling the arms trade.“

⁵⁷ RTL. „Accord franco-libyen sur le nucléaire civil“, *RTL*, 26. júla 2007, stiahnuté 12. marca 2015, <http://www.rtl.fr/actu/accord-franco-libyen-sur-le-nucleaire-civil-4450>.

⁵⁸ L'OBS. „EADS signe avec la Libye un important contrat d'armement“, *L'OBS*, 7. augusta 2007, stiahnuté 13. marca 2015, <http://tempsreel.nouvelobs.com/politique/20070803.OBS9184/eads-signe-avec-la-libye-un-important-contrat-d-armement.html>.

⁵⁹ Haddad, Saïd, „Les implications internes de la normalisation libyenne,“ 242.

⁶⁰ Ibid., 241.

⁶¹ L'OBS. „EADS signe avec la Libye un important contrat d'armement.“

⁶² RTL. „Accord franco-libyen sur le nucléaire civil.“

L'Express. „EADS confirme la signature d'un contrat avec la Libye“, *L'Express*, 3. augusta 2007, stiahnuté 13. marca 2015, http://www.lexpress.fr/actualite/monde/eads-confirme-la-signature-d-un-contrat-avec-la-libye_465886.html.

⁶³ RTL. „Accord franco-libyen sur le nucléaire civil.“

kritiku Berlína. Nemecku vadila jednostrannosť rozhodnutia: nemecká vláda nebola o tomto kroku vopred informovaná a podľa predsedu výboru Bundestagu pre zahraničné vzťahy je „súhlas európskych partnerov súčasťou hry.“ Podľa podpredsedu parlamentného klubu SPD sa zo strany Francúzska jednalo len o presadzovanie vlastných ekonomických záujmov zakrytých oslobodením bulharských sestričiek. Nemecko sa cítilo v tejto otázke silne zainteresované aj kvôli podielu spoločnosti Siemens v spoločnosti Areva NP, ktorá mala Líbyi dodať nový reaktor (Siemens bol vlastníkom 34% akcií Arevy).⁶⁴

V rovnakých dňoch bola podpísaná aj dohoda o dodávkach zbraní. Vzhľadom na to, že k nej došlo len deň po prepustení líbyjských sestričiek a palestínskeho lekára, vyvojili sa podozrenia o prepojení týchto dvoch udalostí. Celková výška kontraktu dosiahla 296 miliónov eur. Jednalo sa o dodávky tisíc kusov protitankových striel MILAN-3 v hodnote takmer 170 miliónov eur a zabezpečeného rádiokomunikačného systému Tetra. Druhý kontrakt mal hodnotu 128 miliónov eur. K dodaniu protitankových zbraní malo dôjsť v rokoch 2008 až 2011. Hovorca Elyzejského paláca dementoval prepojenie medzi vyslobodením sestričiek a zbrojnou dohodou. Samotnému predaju prechádzalo osemnásť mesiacov rokovaní.⁶⁵ Po uzavretí dohody o dodávkach zbraní Saif Kaddáfí prezradil, že prezidenta Sarkozyho doprevádzali aj zástupcovia spoločností Thales a Sagem zaoberajúcich sa výrobou obranných systémov. Obe spoločnosti sa k tomu odmietli vyjadriť. Podľa hovorca prezidenta sa Sarkozy nezúčastnil na vyjednaní zbrojných dohôd, ale otvoril priechod k utuženiu obchodných vzťahov medzi oboma štátmi.⁶⁶

Okrem memoranda o jadrovej spolupráci a zbrojných kontraktov bola podpísaná aj dohoda o obrane medzi ministrom zahraničných vecí Bernardom Kouchnerom a jeho líbyjským náprotivkom. Okrem toho boli podpísané dohody týkajúce sa kultúrnej

⁶⁴ Corbière, Cecile de. „L'accord nucléaire franco-libyen critiqué à Berlin,“ *Le Figaro*, 14. októbra 2007, stiahnuté 12. marca 2015, http://www.lefigaro.fr/international/2007/07/30/01003-20070730ARTFIG90082-1_accord_nucleaire_franco_libyen_critique_a_berlin.php.

⁶⁵ L'OBS. „EADS signe avec la Libye un important contrat d'armement.“ „Arms Transfer Database,“ *SIPRI*, 2009, http://armstrade.sipri.org/armstrade/page/trade_register.php (stiahnuté 12. marca 2015).

Al Jazeera. „Europe's interests in Libya.“

L'Express. „EADS confirme la signature d'un contrat avec la Libye.“

⁶⁶ http://www.nytimes.com/2007/08/03/world/europe/03iht-libya.5.6979085.html?_r=0

spolupráce a výskumu. Mimo jednaní sa Sarkozy zúčastnil aj prehliadky, v rámci ktorej mu Kaddáfí ukázal ruiny paláca zničeného americkým bombardovaním v roku 1986.⁶⁷

2.6 Obchod nad ľudské práva?

Napriek relatívne nepriaznivému podnikateľskému prostrediu (v roku 2010 sa Líbya umiestnila na 173. mieste z celkového počtu 179 hodnotených krajín v Indexe ekonomickej slobody⁶⁸) pôsobilo pred vypuknutím revolúcie v Líbyi približne 50 francúzskych firiem so sedemsto zamestnancami.⁶⁹ Tieto spoločnosti sa venovali širokému spektru činností od ropného priemyslu (do Francúzska v roku 2010 smerovalo 15% exportu líbyjskej ropy, pričom toto množstvo pokrývalo potreby Francúzska na 15,7%⁷⁰), cez stavebníctvo, telekomunikácie, bankovníctvo, či pestovanie plodín. V roku 2010 držali Francúzi v rukách približne 6% líbyjského trhu (pre porovnanie: u Číny toto číslo predstavovalo 11% a v prípade Talianska až 19%).⁷¹ Podiel líbyjského exportu do Francúzska predstavoval 8,44% (za Talianskom a Nemeckom), v importoch dosahoval 5,63% (po Taliansku, Číne, Turecku a Nemecku). Celkový objem obchodu činil 4 miliardy dolárov. Francúzske spoločnosti zároveň implementovali projekty až v hodnote 27 miliárd dolárov.⁷²

Francúzske spoločnosti nepomáhali v podpore režimu len dodávkami zbraní. Spoločnosť Amesys spolupracovala pri sledovaní aktivít Líbyjčanov na internete. V roku 2009 dodala do monitorovacieho centra systém Eagle umožňujúci hlbokú kontrolu aktivít na internete. Systém dokázal detekovať emaily odoslané z účtov v službách Gmail, Hotmail a Yahoo, ako aj chatové konverzácie v MSN. V tom čase

⁶⁷ RTL. „Accord franco-libyen sur le nucléaire civil.“

⁶⁸ „Country Snapshot – Líbya,“ *The World Bank*, 2014, <http://rru.worldbank.org/BESnapshots/Libya/default.aspx> (stiahnuté 15. marca 2015).

⁶⁹ Jeune Afrique, „Libye: les investisseurs français impatients de faire leur retour,“ *Jeune Afrique*, 13. októbra 2011, stiahnuté 10. marca 2015, <http://economie.jeuneafrique.com/regions/maghreb-a-moyen-orient/4837-libye-les-investisseurs-francais-impatients-de-faire-leur-retour.html>.

Libya Business News. „French business sees \$200 billion Libyan opportunity,“ *Libya Business News*, 7. septembra 2011, stiahnuté 13. marca 2015, <http://www.libya-businessnews.com/2011/09/07/french-business-sees-200-billion-libyan-opportunity/>.

⁷⁰ „Facts on Libya: oil and gas,“ *International Agency Agency*, 21. februára 2011, https://www.iea.org/media/news/facts_libya.pdf (stiahnuté 15. marca 2015).

Der Spiegel. „Libya's Oil Exports by Recipient Country in 2010,“ *Der Spiegel*, 25. augusta 2011, stiahnuté 13. marca 2015, <http://www.spiegel.de/fotostrecke/graphic-gallery-libya-s-oil-industry-fotostrecke-72048-3.html>.

⁷¹ Jeune Afrique, „Libye: les investisseurs français impatients de faire leur retour.“

⁷² Economy Watch. „Libya Export, Import and Trade,“ *Economy Watch*, 29. júna 2010, stiahnuté 14. marca 2015, http://www.economywatch.com/world_economy/libya/export-import.html.

The Tripoli Post. „French Companies with Projects Worth \$27 B in Libya,“ *The Tripoli Post*, 11. januára 2011, stiahnuté 13. marca 2015, <http://www.tripolipost.com/article/detail.asp?c=2&i=5305>.

existovalo v Líbyi len približne sto tisíc pripojení k internetu (v populácii presahujúcej šesť miliónov ľudí). Ešte na začiatku roku 2011 mali prebehnúť stretnutia medzi predstaviteľmi Amesysu a zástupcami režimu, ktorý chcel zvýšiť svoje monitorovacie kapacity v období rodiacej sa Arabskej jari. Líbya mala napríklad záujem o dekódovanie chránených hovorov v službe Skype či blokovanie videí na YouTube. Po zverejnení informácií denníkom Wall Street Journal sa k nim Amesys odmietol vyjadriť.⁷³

V rokoch predchádzajúcich Arabskej jari sa Líbya stala prijateľným partnerom pre štáty ležiace na severnom brehu Stredozemného mora. Pred zlým stavom ochrany ľudských práv zatvárali oči⁷⁴ (v roku 2010 Líbya získala od organizácie Freedom House najhoršie možné hodnotenie⁷⁵). Líbya bola dávaná za príklad Iránu, či Severnej Kórei, s ktorými v roku 2004 ukončila aj vojenské obchody. Spolupráca so Západom nebola podmienená demokratizáciou.⁷⁶ Kaddáfí stál v čele stabilného spriateleneho režimu, dodával ropu a kupoval zbrane. Bol hradbou proti nelegálnej migrácii. Bol nepriateľom islamistov, ktorých povstanie v deväťdesiatych rokoch kruto potlačil.⁷⁷ Líbyjský režim dosiahol vrchol úspechu na medzinárodnom poli v roku 2009. Nielenže bol zo škótskeho väzenia prepustený strojca atentátu z Lockerbie, ale Líbya predsedala Valnému zhromaždeniu OSN, zasadla v Bezpečnostnej rade a bola zvolená do čela Výboru OSN pre ľudské práva.⁷⁸ V auguste 2009 sa Kaddáfí zúčastnil summitu G8 v talianskej L'Aquile.⁷⁹ Z pohľadu realistov mala mať Európa, a v nej aj Francúzsko, väčší záujem v jeho udržaní pri moci. Prečo sa tomu tak nestalo?

⁷³ Sonne, Paul and Coker, Margaret. „Firms Aided Libyan Spies,“ *The Wall Street Journal*, 30. augusta 2011, <http://www.wsj.com/articles/SB10001424053111904199404576538721260166388>, siahnuté 20. marca 2015.

⁷⁴ Joffé, George, „The European Union, democracy and counter-terrorism in the Maghreb,“ 166.

⁷⁵ „Freedom in the World 2010. Libya,“ *Freedom House*, 2010, <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2010/libya#.VU6Kq47tmkp> (siahnuté 20. marca 2015).

⁷⁶ Zoubir, Yahia, „Les États-Unis, l'Europe et la Libye: de la réhabilitation de Kadhafi à son renversement,“ 466.

Miller, Judith. „Libya Halts Military Trade With North Korea, Syria and Iran,“ *The New York Times*, 14. mája 2004, siahnuté 30. marca 2015, <http://www.nytimes.com/2004/05/14/world/libya-halts-military-trade-with-north-korea-syria-and-iran.html>.

RFA. „U.S. Calls on North Korea to Model Libya, Give up WMD,“ *Radio Free Asia*, 21. júla 2004, siahnuté 30. marca 2015, <http://www.rfa.org/english/news/politics/141683-20040721.html>.

⁷⁷ Legrand, Thomas. „Les raisons d'intervenir en Libye,“ *Slate.fr*, 18. marca 2011, siahnuté 13. marca 2015, <http://www.slate.fr/story/35803/intervention-libye>.

⁷⁸ Martinez, Luis, „Libye: les usages mafieux de la rente pétrolière,“ 41.

⁷⁹ Zoubir, Yahia, „Les États-Unis, l'Europe et la Libye: de la réhabilitation de Kadhafi à son renversement,“ 458.

3 Priebeh líbyjskej krízy a reakcie Francúzska

Cieľom nasledujúcej kapitoly je popísať a analyzovať priebeh francúzskej účasti na intervencii v Líbyi s dôrazom na úvodné týždne konfliktu. Považujem za potrebné zdôrazniť rýchlosť, akou došlo k sformulovaniu francúzskeho postoja a mieru, do akej sa jednalo o rozhodnutie prezidenta Sarkozyho podporené aktivitou Bernarda Henri-Lévyho. Francúzsko stálo nielen v čele štátov presadzujúcich medzinárodnú intervenciu na medzinárodnom poli, ale v jej priebehu vykonávalo kľúčové bojové operácie a opakovane deklarovalo verbálnu podporu bojujúcim rebelom.

3.1 Formovanie pozície

Európska únia, ako aj Spojené štáty boli prekvapené náhlym vznikom udalostí známych ako Arabská jar. Mohli im napomôcť, alebo ich hatiť, ale nedokázali jasne determinovať ich smerovanie. Strategické záujmy Washingtonu v Stredomorí boli s výnimkou Egypta limitované. V prípade zásahu v Líbyi prenechal iniciatívu na európskych partneroch.⁸⁰ Paríž vôbec nevedel odhadnúť význam Arabskej jari v jej počiatkoch. Práve naopak, jeho odpoveď na spontánne ľudové hnutia v Tunisku a Egypte možno označiť za katastrofálnu. Ministerka zahraničných vecí Michele Alliot-Marie ponúkla tuniskému autokratovi Ben Alimu pomoc pri potlačovaní protestov. Stalo sa tak len tri dni predtým, než bol donútený opustiť krajinu. Ako sa čoskoro ukázalo, ministerka strávila v Tunisku vianočnú dovolenku a na svoju prepravu používala lietadlo podnikateľa blízkeho režimu. S tým istým biznismenom mali jej rodičia rozjednané obchody. Pod vplyvom okolností bol Sarkozy donútený odvolať ministerku z jej funkcie a na jej miesto dosadiť veterána francúzskej politiky Alaina Juppého. Zo začiatku nebol naklonený intervencii v Líbyi a ako skúsený politik jej uskutočnenie podmieňoval splnením niekoľkých podmienok. Muselo sa jednať o misiu s nespochybniteľnou legalitou zakotvenou prostredníctvom rezolúcie Bezpečnostnej rady OSN. Intervencia mala prísť na vyžiadanie arabských krajín. Tieto štáty v nej mali hrať aj určitú vojenskú úlohu. Nebolo žiaduce, aby misia prebehla len pod vedením NATO, ktoré je v arabskom svete videné ako nástroj amerického vplyvu.⁸¹ V prvom

⁸⁰ Perthes, Volker, „Europe and the Arab Spring,“ *Survival*, vol. 53, no. 6 (2011): 74.

⁸¹ Stratfor, „France, U.K. Have Differing Motives For Intervening In Libya,“ *Forbes*, 29. marca 2011, stiahnuté 14. marca 2015, <http://www.forbes.com/sites/energysource/2011/03/29/france-u-k-have-differing-motives-for-intervening-in-libya/>.

týždni po vypuknutí násilností vo východnej Líbyi bola teda pozícia zastávaná Francúzskom veľmi opatrná. Aj keď bolo použitie násilia zo strany vlády „neakceptovateľné,“ ministerstvo zahraničných vecí označilo za svoju hlavnú úlohu zaistenie bezpečnosti francúzskych občanov.⁸²

3.2 Filozof v akcii a Francúzsko v čele

Dôležitú úlohu, nielen z pohľadu Francúzska, zohral filozof a mediálna celebrita Bernard-Henri Lévy (vo Francúzsku známy predovšetkým pod skratkou BHL). Bol osobou, ktorej sa podarilo upriamiť pozornosť kľúčových hráčov na líbyjskú krízu a posunúť jej riešenie smerom k medzinárodnej intervencii. BHL sa v polovici februára 2011 pohyboval v Egypte, kde vystúpil na námestí Tahrír. V čase rodiacej sa líbyjskej revolúcie získal povolenie na sprostredkovanie kontaktu medzi prezidentom Sarkozym a rebelmi. Následne na to letel do Egypta, prekročil hranicu s Líbyou, v okolí ktorej sa zhromažďovali utečenci a humanitárni pracovníci a na aute miestneho predavača zeleniny zamieril do mesta Al-Bayda. Tam sa stretol s Mustafom Mohamadom Abdulom Džalilom, lídrom novovzniknutej Národnej prechodnej rady (*National Transitional Council*, NTC). Tretieho marca sa BHL zúčastnil zasadania NTC. V rámci neho prebehol satelitný rozhovor s prezidentom Sarkozym, ktorý súhlasil so stretnutím s lídrami revolúcie. Dva dni na to sa NTC vyhlásila za jediného právoplatného zástupcu líbyjského ľudu a Francúzsko vydalo vyhlásenie, ktoré tento krok vívalo. Zatiaľ, čo vo svete si túto správu takmer nikto nevšimol, na sídle NTC v Benghází zaviala francúzska trikolóra. 10. marca došlo k stretnutiu, ktoré bolo prisľúbené ešte v Benghází. Prezident Sarkozy za prítomnosti BHL prijal Mahmuda Džibrila (ministra zahraničných vecí NTC). Výsledkom schôdzky bolo uznanie legitimacy Národnej prechodnej rady zo strany Francúzska. Zatiaľ čo britský premiér David Cameron bol vopred informovaný o chystanom stretnutí, francúzske ministerstvo zahraničných vecí nevedelo ani o schôdzke, ani plánoch na uznanie vlády rebelov. Toto rozhodnutie vyvolalo podobný šok aj v ďalších európskych hlavných mestách. Podľa BHL Sarkozy prisľúbil rebelom

Schraeder, Peter J. a Redissi, Hamadi, „Ben Ali's Fall,“ *Journal of Democracy*, 22, no. 3 (2011): 14.

Pace, Michelle, „The EU's Interpretation of the ‘Arab Uprisings’: Understanding the Different Visions about Democratic Change in EU-MENA Relations,“ *JCMS: Journal of Common Market Studies* 52, no. 5 (2014): 977.

⁸² Davidson, Jason W, „France, Britain and the intervention in Libya: an integrated analysis,“ *Cambridge Review of International Affairs*, vol. 26, no. 2 (2013): 314.

získanie podpory na pôde Bezpečnostnej rady OSN. Ak by k tomu nedošlo, Francúzsko by intervenovalo spolu s Britániou odvolávajúc sa na podporu EU, Ligy arabských štátov a Africkej únie.⁸³

Na Sarkozyho prísľub podpory rýchlo zareagovalo aj ministerstvo zahraničných vecí. Vykryštalizovalo sa presvedčenie, že na dosiahnutie cieľov bude v Líbyi stačiť vzdušná intervencia, ktorá by si okrem nízkych ľudských nárokov vyžadovala aj nízke finančné náklady. Podľa Alaina Juppého, Kaddáfí zvrátil rovnováhu na bojovom poli vo svoj prospech „použitím leteckej sily.“ Zároveň tým bola predbežne zavrhnutá možnosť pozemnej invázie.⁸⁴ Podľa ministra zahraničných vecí nestačilo, že „takmer všetky veľké demokracie“ vyhlásili, že Kaddáfí musí odísť. Tým, ktorí „pozdvihli zbrane proti jeho diktatúre je potrebné efektívne pomôcť.“ Sankcie, ktoré na Líbyu uvalila OSN a Európska únia boli podľa neho užitočné, ale nedostatočné, keďže v tomto prípade sa jednalo o urgentnú záležitosť. Podľa ministra zahraničných vecí „slabosť demokracií v moderných dejinách prenechala voľné pole pôsobnosti diktatúram.“ Pre Francúzsko by bolo bývalo čťou, aby sa toto pravidlo v prípade Líbye vyvrátilo.⁸⁵ Tieto slová boli primárne určené Bezpečnostnej rade OSN.

Sarkozy považoval medzinárodnú a regionálnu podporu za nevyhnutnú pre uskutočnenie intervencie. 6. marca sa Juppé vyjadril v tomto zmysle o podpore zo strany Arabskej ligy a Africkej únie. Šesť dní na to Liga arabských štátov vyzvala OSN, aby ochránila líbyjských civilov a uvalila na Líbyu bezletovú zónu. Slovom Juppého sa nejednalo o operáciu pod francúzskym vedením, ale o „koaličnú operáciu.“ Francúzsko v tom bolo „s ostatnými, nie samé.“⁸⁶

Aj keď na verejnosti francúzski lídri prizvukovali dôležitosť Rezolúcie Bezpečnostnej rady OSN, podľa iných zdrojov boli ochotní vykonať intervenciu aj bez

⁸³ Erlanger, Steven. „By His Own Reckoning, One Man Made Libya a French Cause,“ *The New York Times*, 1. apríla 2011, stiahnuté 14. marca 2015, <http://www.nytimes.com/2011/04/02/world/africa/02levy.html?pagewanted=all&r=0>.

Girard, Renaud. „La campagne libyenne de Bernard-Henri Lévy,“ *Le Figaro*, 18. marca 2011, stiahnuté 20. marca 2015, <http://www.lefigaro.fr/international/2011/03/18/01003-20110318ARTFIG00671-la-campagne-libyenne-de-bernard-henri-levy.php>.

Brody, Richard. „Did Bernard-Henri Lévy take NATO to war?“ *The New Yorker*, 25. marca 2011, stiahnuté 20. marca 2015, <http://www.newyorker.com/culture/richard-brody/did-bernard-henri-levy-take-nato-to-war>.

⁸⁴ Davidson, Jason W, „France, Britain and the intervention in Libya: an integrated analysis,“ 317.

⁸⁵ Juppé, Alain, „Notre honneur,“ *Alain Juppé. Le blog-notes*, 16. marca 2011, <http://www.al1jup.com/notre-honneur/> (stiahnuté 20. marca 2015).

⁸⁶ Davidson, Jason W, „France, Britain and the intervention in Libya: an integrated analysis,“ 318.

jej povolenia za predpokladu, že by sa k tejto otázke postavili kladne regionálnej organizácie.⁸⁷

Pokusom o vyriešenie líbyskej krízy bez vojensého riešenia bola Rezolúcia Bezpečnostnej rady OSN č. 1970. Rezolúcia okrem iného predala riešenie situácie v Líbyi Medzinárodnému trestnému súdu a vyzvala zúčastnené strany na ukončenie násilia, ktoré by „mohlo viesť k zločinom proti ľudskosti.“⁸⁸ Odvolávajú sa na platnosť medzinárodných noriem, veľvyslanec Arnaud podotkol, že „čeliac krutostiam, ktoré sme videli, beztrestnosť nepripadá do úvahy.“ Zároveň svojím príspevkom do diskusie zvýraznil prítomnosť R2P v návrhu rezolúcie: „Text pripomína zodpovednosť každého štátu za ochranu jeho obyvateľstva a medzinárodného spoločenstva intervenovať, keď štát nespĺňa svoju povinnosť.“⁸⁹

Keďže boje v Líbyi neutíchali, bolo potrebné získať na svoju stranu Spojené štáty s ich materiálnou kapacitou a aspoň tichý súhlas ostatných stálych členov BR OSN s vykonaním ozbrojenej intervencie. Na 14. marca bolo v Paríži naplánované stretnutie G8, ktorého sa mala zúčastniť aj ministerka zahraničných vecí Spojených štátov Hillary Clinton. Stretnutie medzi ministerkou a Mahmudom Džibrilom sprostredkoval opäť BHL a katarská ambasáda. Viac ako hodinu trvajúce nočné rokovanie prebehlo v hoteli a Džibril ho neopúšťal s dobrým pocitom. O niekoľko hodín ale Sarkozy kontaktoval BHL, aby ho informoval o postupnej zmene americkej pozície.⁹⁰

Dva dni na to sa minister zahraničných vecí Alain Juppé mohol zúčastniť hlasovania Bezpečnostnej rady OSN, ktoré prijalo Rezolúciu č. 1973. Hlasovania sa zúčastnil ako jediný minister, pričom kvôli svojej účasti zrušil plánovanú cestu do Berlína.⁹¹ Za Rezolúciu hlasovalo desať členov Bezpečnostnej rady OSN, zdržali sa piati (Brazília, Čína, Nemecko, Rusko a India). Rezolúcia „autorizovala členské štáty,

⁸⁷ Ibid., 318.

⁸⁸ „United Nations Security Council Resolution 1970 (2011),“ *International Criminal Court*, 26. februára 2011, <http://www.icc-cpi.int/NR/rdonlyres/081A9013-B03D-4859-9D61-5D0B0F2F5EFA/0/1970Eng.pdf> (stiahnuté 20. marca 2015).

⁸⁹ „United Nations Security Council 6491st meeting,“ *UN Security Council*, 26. februára 2011, <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Libya%20S%20PV%206491.pdf> (stiahnuté 20. marca 2015).

⁹⁰ Erlanger, Steven. „By His Own Reckoning, One Man Made Libya a French Cause.“ Girard, Renaud. „La campagne libyenne de Bernard-Henri Lévy.“

Brody, Richard. „Did Bernard-Henri Lévy take NATO to war?“

⁹¹ The Economist. „Sarkozy relaunched,“ *The Economist*, 24. marca 2011, stiahnuté 20. marca 2015, <http://www.economist.com/node/18440941>.

The Economist. „The welcome return of French diplomacy,“ *The Economist*, 20. marca 2011, stiahnuté 20. marca 2015, http://www.economist.com/blogs/newsbook/2011/03/frances_role_libya.

(...) aby jednali samostatne, alebo skrze regionálne organizácie (...) a v spolupráci s Generálnym tajomníkom vykonali všetky nevyhnutné kroky (...) k ochrane civilov a obývaných území pod hrozbou útokov zo strany Líbyjskej arabskej Džamahírije (...) a vyvarovali sa zahraničnej okupácii v akejkoľvek forme a na ktoromkoľvek území Líbye.“ Rezolúcia taktiež zavádzala „zákaz všetkých letov vo vzdušnom priestore Líbyjskej arabskej Džamahírije v záujme ochrany civilov“ a splnomocnila členské štáty, aby „vykonali všetky nevyhnutné kroky k zabezpečeniu dodržiavania zákazu letov.“⁹²

Počas kľúčového hlasovania o Rezolúcii Bezpečnostnej rady OSN č. 1973 vyjadril Alain Juppé plnú podporu revolučným procesom v severnej Afrike: „Som si istý, že Arabská jar je dobrou správou pre nás všetkých. Naša povinnosť a naše záujmy od nás vyžadujú, aby sme podporili tento vývoj, (...), nie aby sme dávali lekcie a stanovovali príklady, ale pomohli každému národu vystavať si svoju budúcnosť.“ Minister zahraničných vecí varoval pred nečinnosťou BR OSN: „nesmieme prenechať voľné opraty vojnovým štváčom, nesmieme ponechať civilov (...) ich osudu. Nesmieme dopustiť, aby sa šliapalo po vládě zákona a medzinárodnej morálke.“ V závere svojho prejavu apeloval na urýchlenie rozhodovania v tak urgentnej záležitosti, pričom si pomohol jazykom R2P: „každá hodina a deň zvyšuje váhu *zodpovednosti* na našich ramenách.“ Podľa Juppého návrh rezolúcie umožňoval použitie síl, ktoré „presahujú bezletovú zónu za účelom ochrany civilného obyvateľstva a území, ..., ktoré čelia hrozbe útoku síl plukovníka Kaddáfího“ a zároveň umožnia víťazstvo „zákona nad silou, demokracie nad diktatúrou a slobody nad útlakom.“⁹³

Ešte v tú istú noc volal Sarkozy BHL, aby mu oznámil, že „vyhrali.“⁹⁴ V interview pre *Le Monde* zhodnotil Bernard-Henri Lévy svoju úlohu veľmi skromne. Na otázku novinára, či neprevzal miesto ministra zahraničných vecí, odvetil, že jeho úlohou bolo „priviesť do Paríža členov NTC a privítať v Paríži Mahmuda Džibrila, aby v deň summitu G8 mohol pred Hillary Clinton obhajovať svoju vec.“ Podľa BHL

⁹² „United Nations Security Council Resolution 1973 (2011),“ *NATO*, 17. marca 2011, http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_2011_03/20110927_110311-UNSCR-1973.pdf (stiahnuté 20. marca 2015).

⁹³ „United Nations Security Council 6498th meeting,“ *UN Security Council*, 17. marca 2011, <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Libya%20S%20PV%206498.pdf> (stiahnuté 20. marca 2015).

⁹⁴ Erlanger, Steven. „By His Own Reckoning, One Man Made Libya a French Cause.“

spočívala jeho úloha v riešení líbyjskej krízy v „bláznivom nápade zdvihnúť telefón, zavolať prezidentovi Republiky a navrhnúť mu prijatie delegácie slobodnej Líbye.“⁹⁵

3.3 Rozsiahla podpora

Intervenciu v Líbyi uvítalo takmer celé francúzske politické spektrum. Dominique de Villepin ocenil úlohu Francúzska v „kritickom momente obnovy medzinárodnej legitimacy a budúcnosti mieru a demokracie.“ Podobne aj socialisti súhlasili so zahájením intervencie a zároveň žiadali okamžité zvolanie Parlamentu. Ešte predtým, 27. februára 2011, oznámili svoju podporu bezletovej zóne. Naposledy bola francúzska politická elita zjednotená do podobnej miery v roku 2003, keď sa postavila intervencii v Iraku.⁹⁶ Na stranu zástancov medzinárodnej intervencie sa postavil aj Jean-Luc Mélenchon, v tom čase poslanec Európskeho parlamentu a čelný predstaviteľ ľavicovej Parti du Gauche. Podľa Mélenchona bolo nevyhnutné „zničiť tyrana, aby sa zabránilo zničeniu revolúcie.“ Ako uviedol v rozhovore pre Libération, rozhodnutie vo veci ponechal na OSN a výsledok podmienil absenciou pozemnej intervencie. O úspechu, či neúspechu revolúcie mali rozhodnúť Líbyjčania.⁹⁷

Opačný názor než ostatní politici mala Marine Le Pen. Podľa nej došlo k intervencii príliš neskoro, Kaddáfimu sa podarilo prevziať kontrolu nad bojiskom a bolo podľa nej otázne, či mu francúzske vojenské kapacity budú schopné vzdorovať.⁹⁸ Jej otec a čestný predseda Národnej fronty Jean-Marie Le Pen obvinil vládu z toho, že intervenciu pripravovala dopredu, aby „slúžila sláve generála Pinocchia, ktorý nám vládne“ s ohľadom na blížiace sa prezidentské voľby. Le Pen rozvinul aj ďalší argument: „križiacka výprava globalizátorov smrdela ropou.“⁹⁹

Ku kritikom intervencie sa pridala aj Komunistická strana Francúzska. V deklarácii vydanéj desiatkami ďalších komunistických strán tvrdila, že intervencia

⁹⁵ Biffaud, Olivier. „BHL: ‘Je n'ai aucune autre légitimité que celle de ma propre conscience’,“ *Le Monde*, 24. marca 2011, stiahnuté 20. marca 2015, http://www.lemonde.fr/libye/article/2011/03/24/bhl-je-n-ai-aucune-autre-legitimite-que-celle-de-ma-propre-conscience_1498171_1496980.html.

⁹⁶ The Economist. „Sarkozy relaunched.“

Davidson, Jason W, „France, Britain and the intervention in Libya: an integrated analysis,“ 320.

⁹⁷ Alemagna, Lilian. „Il faut briser le tyran pour l'empêcher de briser la révolution,“ *Libération*, 21. marca 2011, stiahnuté 19. marca 2015, http://www.liberation.fr/monde/2011/03/21/il-faut-briser-le-tyran-pour-l-empêcher-de-briser-la-revolution_723004.

⁹⁸ TF1. „Réunion à Matignon autour du dossier libyen,“ *TF1*, 18. marca 2011, stiahnuté 20. marca 2015, <http://lci.tf1.fr/politique/2011-03/fillon-va-informer-les-deputes-avant-les-frappes-en-libye-6321499.html>.

⁹⁹ Le Figaro. „Libye: intervention ‘préméditée’ (Le Pen),“ *Le Figaro*, 23. marca 2011, stiahnuté 20. marca 2015, <http://www.lefigaro.fr/flash-actu/2011/03/23/97001-20110323FILWWW00495-libye-intervention-premeditee-le-pen.php>.

v Líbyi je „vedená imperialistickými vrahmi,“ ktorých „skutočným cieľom sú líbyjské uhľovodíky.“ Komunisti požadovali „okamžité zastavenie bombardovania a imperialistickej intervencie.“¹⁰⁰

Intervencia sa vo významnom aspekte líšila od zásahu v Iraku. Británia a Francúzsko nelobovali za intervenciu proti prebiehajúcemu vraždeniu, ale proti hroziacemu zabíjaniu vo veľkom miere. Podľa OSN „mohli“ Kaddáfího akcie viesť k zločinom proti ľudskosti. Podobne aj zdroje z francúzskeho ministerstva zahraničných vecí referovali o nedostatku dôkazov veľkých útokov proti civilom zo strany režimu.¹⁰¹ Významný rozdiel spočíval aj v tom, že Británia a Francúzsko pretlačili rezolúciu č. 1973 na pôde Bezpečnostnej rady OSN a zároveň si zaistili podporu Ligy arabských štátov.¹⁰² Podľa francúzskych diplomatov boli aktivity ich krajiny hnané predovšetkým tradíciou vplyvu v Afrike. Na základe tejto pozície sa od Francúzska očakávalo, že bude jednat.¹⁰³ Zároveň niet pochýb o tom, že Francúzi považovali úlohu Európy (a predovšetkým Francúzska) v riešení líbyjskej krízy za centrálnu. Slovmi Alaina Juppého: „Aká americká moc? Aká ruská moc? Aká čínska moc nad Líbyou? ... Američania si ešte ani nezadefinovali svoju pozíciu voči Líbyi.“¹⁰⁴

3.4 Intervencia

18. marca sa nad Líbyu vzniesli stíhačky Rafale, ktoré jej ešte nedávno chcelo Francúzsko predat.¹⁰⁵ V to isté ráno sa stretli prezident Sarkozy, premiér Fillon, minister obrany Longuet a admirál Guillaud. V nadväznosti na stretnutie oznámil hovorca vlády zahájenie útokov proti jednotkám plukovníka Kaddáfího, ktoré obliehali Benghází.¹⁰⁶ Týždeň po začiatku operácie prevzalo velenie NATO. K priebehu misie prispelo 14 členských štátov Aliancie.¹⁰⁷ So zásahom v Líbyi súhlasilo pôvodne 66%

¹⁰⁰ „Non à l'intervention en Libye,“ *Solidarité internationale PCF*, 22. marca 2011, <http://www.solidarite-internationale-pcf.fr/article-non-a-l-intervention-en-libye-5-declaration-commune-de-43-partis-communistes-et-ouvriers-contre-l-agression-imperialiste-en-libye-69> (stiahnuté 22. marca 2015).

¹⁰¹ Davidson, Jason W, „France, Britain and the intervention in Libya: an integrated analysis,“ 315.

¹⁰² Legrand, Thomas. „Les raisons d'intervenir en Libye.“

¹⁰³ Davidson, Jason W, „France, Britain and the intervention in Libya: an integrated analysis,“ 317.

¹⁰⁴ *Ibid.*, 320.

¹⁰⁵ The Economist. „Sarkozy relaunched.“

¹⁰⁶ TF1. „Réunion à Matignon autour du dossier libyen.“

¹⁰⁷ Davidson, Jason W, „France, Britain and the intervention in Libya: an integrated analysis,“ 319.

obyvateľov Francúzska, ich podpora v priebehu dvoch týždňov klesla na úroveň 55%, kde sa následne aj udržala.¹⁰⁸

V deň, kedy boli zahájené nálety na Líbyu sa v Paríži konal Summit na podporu líbyjského ľudu. Po jeho zakončení vystúpil prezident Sarkozy s prehlásením. Svojím obsahom potvrdzoval záväzok vykonania misie v mantineloch stanovených Rezolúciou č. 1973. Podľa Sarkozyho malo dôjsť k „okamžitému prímeriu a zastaveniu násilia proti civilnému obyvateľstvu.“ K tomu mali byť využité všetky prostriedky, „predovšetkým vojenské.“ Letectvo sa postaví „akejkoľvek agresii lietadiel plukovníka Kaddáfího proti obyvateľom Bengházi.“ Ako Sarkozy dodal, už v závere summitu francúzske lietadlá znemožňovali vzdušné útoky proti mestu, kde vypukla revolúcia. Francúzske lietadlá boli zároveň pripravené útočiť na ozbrojené vozidlá ohrozujúce civilné obyvateľstvo.

Jazyk použitý v Sarkozyho deklarácii jasne odkazoval na jazyk tvorcov R2P. Podľa Sarkozyho bolo „našou povinnosťou“ pomôcť a podporiť arabské národy v ich boji za slobodu. Zároveň odmietol paternalistický prístup zo strany intervenujúcich štátov: „budúcnosť Líbye patrí Líbyjčanom. Nechcem rozhodovať za nich... Ak intervenujeme, (je to) v mene univerzálneho vedomia, ktoré nemôže tolerovať takéto zločiny.“ Jeden z kľúčových princípov R2P je možné sledovať aj v nasledujúcom vyjadrení: „(líbyjský režim) vraždiac vlastných obyvateľov stratil všetku legitimitu.“ Plukovníkovi Kaddáfimu ale zároveň dal poslednú šancu: v prípade, že sa „bezodkladne a bezvýhradne prispôbi požiadavkám medzinárodného spoločenstva,“ bude cesta k diplomatickému riešeniu opäť prechodná. Dovtedy bude Francúzsko rozhodnuté prevziať „svoju historickú úlohu.“¹⁰⁹

Svoje stanovisko obhajoval aj týždeň po zahájení operácie. Počas stretnutia s novinármi po európskom summite Sarkozy vyhlásil, že vojenská akcia „zabránila tisíckam a tisíckam úmrtí“¹¹⁰ spôsobených „barbarským šialenstvom diktátora.“¹¹¹ Od

¹⁰⁸ Smith, Heather. „French Support for Libya Action Stable, Ouest-France Polls Says,“ *Bloomberg*, 28. mája 2011, stiahnuté 20. marca 2015, <http://www.bloomberg.com/news/articles/2011-05-28/french-support-for-libya-action-stable-ouest-france-polls-says>.

The Economist. „Sarkozy relaunched.“

¹⁰⁹ Le Point. „Verbatim – Sarkozy justifie l'intervention militaire en Libye,“ *Le Point*, 19. marca 2011, stiahnuté 14. marca 2015, http://www.lepoint.fr/monde/verbatim-sarkozy-justifie-l-intervention-militaire-en-libye-19-03-2011-1308723_24.php.

¹¹⁰ Le Figaro. „Sarkozy justifie l'intervention en Libye,“ *Le Figaro*, 25. marca 2011, stiahnuté 14. marca 2015, <http://www.lefigaro.fr/flash-actu/2011/03/25/97001-20110325FILWWW00306-sarkozy-justifie-l-intervention-en-libye.p>.

¹¹¹ Le Monde. „L'intervention en Libye a évité ‘des milliers des morts’ selon Sarkozy,“ *Le Monde*, 27. apríla 2011, stiahnuté 13. marca 2015, http://www.lemonde.fr/afrique/article/2011/03/25/l-intervention-en-libye-a-evite-des-milliers-de-morts-selon-sarkozy_1498182_3212.html#.

smrti ich podľa francúzskeho prezidenta oddaľovali len hodiny. Pri tejto príležitosti pripomenul novinárom masaker v Srebrenici, ktorý bol výsledkom neschopnosti „medzinárodného spoločenstva“ konať v pravej chvíli. Sarkozy znova potvrdil ohraničenie operácie podmienkami Rezolúcie 1973: cieľom nie je zvrhnutie Kaddáfího, operácia sa skončí vo chvíli, kedy sa jeho „jednotky navrátia do kasární“¹¹² a obyvatelia už nebudú „pod hrozbou tankov a lietadiel.“ Sarkozy v mene Európanov ponúkol zhovievavý prístup všetkým tým, ktorí nechcú byť súčasťou „Kaddáfího bláznivých a smrteľných plánov.“ Nepočítal medzi nich len členov rozrastajúcej sa NTC, ale aj kmeňových lídrov a tých, ktorí naďalej zostávali verní plukovníkovi. Podľa Sarkozyho slov sa „všetci môžu zúčastniť na budovaní novej demokratickej Líbye.“¹¹³

V lete 2011 prešiel veľký diel zodpovednosti za vykonávanie operácií na francúzske ozbrojené sily. Na francúzske letectvo pripadalo 23% všetkých misií a 30% útokov. Samotný rozsah operácie bol neporovnateľne menší v porovnaní s ostatnými operáciami NATO. V priebehu prvých sto dní bolo vykonaných takmer 2500 letov. Na porovnanie: počas operácie v Kosove ich bolo 37465 v priebehu šesťdesiatich dvoch dní. Na vine bola aj taktika bojov, ktorú využívali lojalisti. Hlavné boje sa presunuli priamo do miest. Aby sa intervenujúce vojská vyhli zbytočným civilným obetiam, často sa vracali s nákladom bômb späť na základne. Útoky sa ale neobmedzovali len na vojenské ciele. V snahe oslabiť nepriateľa, boli smerované aj na banky a paláce režimu, v ktorých bola nazhromaždená hotovosť. Keďže financie uložené vo fondoch Libyan Investment Authority boli zmrazené sankciami OSN a EU, Kaddáfí platil jemu lojálne vojská v hotovosti. Okrem finančných zdrojov režimu boli útoky intervenujúcich armád vedené aj na centrá velenia a sklady zbraní. Do začiatku leta ich bolo zničených šesťsto, respektíve osemsto.¹¹⁴

Podľa generála Guillauda, hlavného náčelníka Ozbrojených síl, predstavovalo Francúzsko hlavný politický a jeden z troch vojenských motorov operácie. Svojím príkladom definovalo stratégiu operácie Unified Protector. Jednotlivé zložky ozbrojených síl sa zúčastnili všetkých operácií: chránili civilné obyvateľstvo, vynucovali bezletovú zónu a vykonávali námorné embargo. Kvôli splneniu misie bolo

¹¹² Le Figaro. „Sarkozy justifie l'intervention en Libye.“

¹¹³ Le Monde. „L'intervention en Libye a évité 'des milliers des morts' selon Sarkozy.“

¹¹⁴ Forestier, Patrick. „Libye: Kadhafi abat ses dernières cartes,“ *Paris Match*, 14. júla 2011, stiahnuté 15. marca 2015, <http://www.parismatch.com/Actu/International/Libye-Kadhafi-abat-ses-dernieres-cartes-149949>.

nasadených vyše 40 lietadiel, 20 helikoptér a 25 lodí rôznych druhov (z toho jedna lietadlová). Letectvo vykonalo celkom 4500 misií (štvrtinu všetkých uskutočnených). Francúzske lietadlá vykonali 35% ofenzívnych misií a 20% zásahov, pri ktorých bolo zničených vyše 750 vojenských objektov. Helikoptéry zničili až 550 objektov, čo predstavovalo 90% všetkých úderov vykonaných helikoptérmi intervenujúcich štátov. Ako bolo spomenuté, do bojov sa zapojili nielen vzdušné sily, ale aj námorníctvo. Bolo to prvýkrát po desiatkach rokov, kedy útočilo na pozemné ciele. Podľa Guillauda malo len málo krajín „schopnosť a vôľu“ vykonať to, čo sa podarilo Francúzom v Líbyi. Armáda si z operácie v Líbyi odniesla dve dôležité poučenia. Prvým z nich je dôležitosť rýchleho rozhodovania, a to nielen v armáde, ale predovšetkým zo strany politickej reprezentácie (parlamentu a prezidenta republiky). Druhé poučenie: žiadna zložka ozbrojených síl nie je schopná vyriešiť krízu samostatne. „Ich komplementarita a kombinácia prostriedkov dodávajú vojenskej akcii na efektívnosti.“ Význam misie napokon vyzdvihol aj z ekonomického hľadiska. Podľa Guillauda sa náklady vrátia skrze kontrakty, ktoré uzatvoria francúzski podnikatelia vďaka pomoci diplomatov.¹¹⁵

Už v lete 2011, teda v čase kedy výdaje na misiu v Líbyi dosahovali približne 160 miliónov eur, existovali predpoklady, že celkové výdaje na zahraničné misie výrazne prekročia stanovené plány. Podľa Valérie Pécresse, ministerky zodpovednej za rozpočet, mali byť náklady na intervenciu v Líbyi ľahko absorbované.¹¹⁶ Aj vďaka intervencii v Líbyi prekročili vojenské výdaje v zahraničí po prvýkrát úroveň jednej miliardy eur (jednalo sa o približne 1,2 miliardy eur). Operácia Harmattan pohltila približne polovicu, konkrétne 550 miliónov eur.¹¹⁷ Celkový ročný rozpočet na obranu činil v roku 2011 až 40 miliárd eur. Okrem priamych rozpočtových výdavkov, boli náklady na misiu tiež nepriame: počas bojov nemohol prebiehať výcvik pilotov. Aby sa

¹¹⁵ „Audition de l’amiral Édouard Guillaud, chef d’état-major des armées, dans le cadre de loi de finances pour 2012 (n° 3775),“ *Assemblée Nationale*, 5. októbra 2011, <http://www.assemblee-nationale.fr/13/cr-cdef/11-12/c1112002.asp> (stiahnuté 20. marca 2015).

¹¹⁶ Le Huffington Post. „Libye, Afghanistan, Côte d’Ivoire... l’armée est-elle en surchauffe?“ *Le Huffington Post*, 13. júla 2011, stiahnuté 15. marca 2015, http://archives-lepost.huffingtonpost.fr/article/2011/07/13/2547397_libye-afghanistan-cote-d-ivoire-l-armee-est-elle-en-surchauffe.html.

¹¹⁷ Rosso, Romain. „L’intervention française en Libye a coûté plus de 300 million d’euros,“ *L’Express*, 28. septembra 2011, stiahnuté 11. marca 2015, http://www.lexpress.fr/actualite/politique/l-intervention-francaise-en-libye-a-coute-plus-de-300-millions-d-euros_1034797.html.

časový sklz dohnal, musela jediná lietadlová loď, Charles de Gaulle, zostať v nasledujúcom roku zakotvená.¹¹⁸

3.5 *Pretrvávajúca podpora*

Napriek nákladom na intervenciu jej podpora zo strany politických elít neustávala. Počas hlasovania o predĺžení mandátu misie v Národnom zhromaždení 12. júla 2011, François Fillon podmieňoval ukončenie zásahu v Líbyi politickým riešením. Zároveň už požadoval odstúpenie Muamara Kaddáfího. Intervencia mala byť zastavená za podmienok „nefalšovaného a overiteľného prímeria založeného predovšetkým na návrate Kaddáfího jednotiek do kasární; ukončenia násilností proti civilnému obyvateľstvu, voľnom prístupe pre humanitárnu pomoc a na odstúpení plukovníka Kaddáfího.“¹¹⁹ Podobne sa posúval diskurz aj v definícii toho, čo Rezolúcia č. 1973 ešte povoľovala. Velitelia NATO trvali na tom, že neboli „krídlami rebelov“, aj keď realita poukazovala na niečo iné. Ešte aj po ovládnutí hlavného mesta pokračovali útoky proti posledným zvyškom odporu. O ochranu civilov tak, ako ju stanovila Rezolúcia č. 1973, už vtedy nešlo.¹²⁰ Z toho, že sa NATO otvorene postavilo za rebelov, možno usudzovať, že išlo o svojho druhu demokratizačnú misiu, ktorej cieľom bolo zvrhnutie diktátora.¹²¹

Okrem debát súvisiacich s legitimitou a zákonnosťou intervencie, zaberá významné miesto aj imigračný diskurz. Debata o imigrantoch sa zasadzovala do kontextu hrozby pre Francúzsko. Podľa Sarkozyho bolo Francúzsko „medzi prvými zasiahnutými.“ Podľa zástupcu ministerstva zahraničných vecí sa jednalo o „riziko pre Európu.“¹²² Podľa François Fillona bolo dosiahnutie stability v Líbyi najlepšou odpoveďou na otázku utečencov. Podobne aj podľa Juppého bolo dôležité pomôcť Líbyi. V prípade, že dosiahne uspokojivú úroveň hospodárskeho a politického rozvoja, jej obyvatelia zostanú doma. Podľa Sarkozyho utečenci z Líbye prekročia Stredomorie, ak sa podmienky v domovskej krajine nezlepšia.¹²³ Na začiatku apríla 2011 talianska vláda premiéra Berlusconiho ponúkla imigrantom dočasné povolenia k pobytu, ktoré im umožňovali prístup k celému Schengenskému priestoru. Tento krok sa stretol

¹¹⁸ Le Huffington Post. „Libye, Afghanistan, Côte d'Ivoire... l'armée est-elle en surchauffe?“

¹¹⁹ Mazzucelli, Colette, „Changing Partners at Fifty? French Security Policy after Libya in Light of the Élysée Treaty," *German Politics & Society*, vol. 31, no. 1 (2013): 125.

¹²⁰ Hamoudi, Haider Ala, „Arab spring, Libyan liberation and the externally imposed democratic revolution," *Denver University Law Review*, vol. 89, no. 3 (2012): 731.

¹²¹ *Ibid.*, 732.

¹²² Davidson, Jason W, „France, Britain and the intervention in Libya: an integrated analysis," s. 316.

¹²³ *Ibid.*, 316.

s nesúhlasom ostatných vlád, predovšetkým francúzskej. 17. apríla Francúzsko zablokovalo vlakový hraničný prechod vo Ventimiglia. Napriek tomu do konca mesiaca Taliansko vydalo približne osem tisíc povolení. Napokon talianska a francúzska vláda našli spoločné stanovisko, kedy presvedčili väčšinu partnerov z krajín schengenského priestoru o potrebe zrevidovať princíp slobodného pohybu osôb po európskom kontinente. Okrem niektorých vlád kritizovali tento krok aj francúzski socialisti.¹²⁴

¹²⁴ Hooper, John a Traynor, Ian. „Sarkozy and Berlusconi to call for return of border controls in Europe,“ *The Guardian*, 25. apríla 2011, stiahnuté 20. marca 2015, <http://www.theguardian.com/world/2011/apr/25/sarkozy-berlusconi-border-controls-europe>.

Traynor, Ian. „Europe moves to end passport-free travel in migrant row,“ *The Guardian*, 12. mája 2011, stiahnuté 20. marca 2015, <http://www.theguardian.com/world/2011/may/12/europe-to-end-passport-free-travel>.

4 Kaddáfiho dedičstvo

Cieľom nasledujúcej kapitoly je zanalyzovať hlavné výzvy, pred ktorými stála Líbya po zvrhnutí dlhoročného diktátora. Muammar Kaddáfi vytvoril štát, v ktorom bol jedinou centralizovanou inštitúciou okruh jeho najbližších spolupracovníkov. V Líbyi absentovali skutočne reprezentatívne inštitúcie, fungujúca armáda, či občianska spoločnosť. Za takýchto podmienok nebolo hlavnou úlohou Líbyjčanov vytvoriť s pomocou intervenujúcich štátov demokratický systém. Na to, aby tento systém mal šancu v budúcnosti zakoreniť, bolo nevyhnutné v prvom rade vytvoriť samotný štát. V tom im mali podľa pravidiel R2P asistovať intervenujúce štáty vrátane Francúzska.

4.1 Jednotlivci vo vákuu

Okrem obrovských ekonomických problémov, ktorým čelil celý región, sa Líbyjčania museli vysporiadať aj s následkami krvavej občianskej vojny a viac ako štyridsiatimi rokmi vlády plukovníka Kaddáfiho. Líbyjská spoločnosť bola Kaddáfim podporovaná v tom, aby sa delila. Výsledkom bola nejednotná vláda, armáda, neexistujúce politické aliancie, alebo celonárodné organizácie. Vďaka tomu sa protesty proti vláde rýchlo zvrhli v rozpad samotného štátu.¹²⁵

Kaddáfi vykazoval znaky talianskych fašistických okupantov: „extravaganciu, dogmatizmus, brutalitu.“ Zaviedol režim *Džamahirijé*, ktorý mal preniesť moc priamo na ľudí. V skutočnosti ale v prostredí, kde absentovali akékoľvek politické strany, slobodné voľby a občianska spoločnosť, boli Líbyjčania odsunutí z politického rozhodovacieho procesu.¹²⁶ Líbya bola za jeho vlády typickým príkladom rentiérského štátu, ktorý väčšinu svojich príjmov získava z ropy, či plynu a nie je tak závislý na daniach od obyvateľstva.¹²⁷ V záujme upevnenia moci zakázal voľný obchod, slobodu tlače, zničil občiansku spoločnosť. Fragmentovaná bola nielen armáda, ale aj ostatné bezpečnostné zložky, vrátane paramilitárnych organizácií.¹²⁸ Jednotlivé zložky obrany zodpovedali priamo vodcovi režimu, čím sa docielila vyššia úroveň kontroly

¹²⁵ Anderson, Lisa, „Demystifying the Arab spring: parsing the differences between Tunisia, Egypt, and Libya,“ *Foreign Affairs*, vol. 90, no. 3 (2011): 6.

¹²⁶ Miller, Laurel E., et al. eds., *Democratization in the Arab World: Prospects and Lessons from around the Globe* (Rand Corporation, 2012), 332.

¹²⁷ Mohamed, Khemis, „The Arising Uncertainties from Democratization Process in Arab Spring Countries,“ *Mediterranean Journal of Social Sciences*, vol. 4, no.10 (2013): 447.

¹²⁸ Dalacoura, Katerina, „The 2011 uprisings in the Arab Middle East: political change and geopolitical implications,“ *International Affairs*, vol. 88, no.1 (2012): 70.

a manipulácie.¹²⁹ V prostredí nefungujúceho štátu sa ľudia spoliehali na príbuzenské väzby, ktoré poskytovali nielen ochranu, ale aj dostupnosť základných služieb a tovaru.¹³⁰ Depolitizované obyvateľstvo podriadené dozoru, kontrole médií a vyhrážaniu sa stalo pasívnym.¹³¹

Plukovník Kaddáfi vytvoril sultanistický režim. Napriek tomu bol slabým vodcom, ktorý si udržoval moc tým, že vytváral neustály stav nedostatku, v ktorom jeho obyvateľstvo bolo zamerané na dennodenné prežitie.¹³² Neuvedomoval si pri tom, že čelní predstavitelia týchto režimov sú najzraniteľnejší voči revolúciám, keďže systém postavený len na jednej osobe vytvára nestabilný štát.¹³³ Ako svoje dedičstvo zanechal štát, ktorý je výnimočný tým, že na základe príjmov vykazuje úroveň stredne vyspelej krajiny. Absenciou fungujúcich štátnych inštitúcií sa ale podobá na *failed state*, čím sa radí do skupín krajín podobných Somálsku.¹³⁴ Okrem neexistujúcich štátnych inštitúcií prispela Kaddáfiho vláda a následná občianska vojna k posilneniu vedomia príslušnosti k jednotlivým kmeňom. Štyri dekády diktátorskej vlády za sebou zanechali aj hlboko zakorenenú korupciu a vzájomnú podozrievavosť.¹³⁵

4.2 Výzvy pre novú vládu

4.2.1 Kmeňová štruktúra spoločnosti

Najvýznamnejšia výzva oslobodenej Líbyi vychádzala z kmeňového rozdelenia spoločnosti, ktoré na rozdiel od ostatných krajín regiónu zastávalo väčšiu dôležitosť, než sektárske delenie. Jeho základy možno vystopovať v historickom rozdelení Líbye na provincie Tripolitániu, Kyrenaiku a Fezán.¹³⁶ Populácia Líbye sa skladá z približne 140 kmeňov. Väčšina z nich patrí medzi Arabov, významné menšiny tvoria kmene Tebu a Tuarégov, ktorí obývajú púštne oblasti pri hranici s Tuniskom a Alžírskom. Okrem nich žijú v Líbyi Berberi obývajúci pohorie Nafúza a na juhu žije malá skupina etnika

¹²⁹ Boose, Jason William, „Democratization and Civil Society: Libya, Tunisia and the Arab Spring,“ *International Journal of Social Science and Humanity*, vol. 2, no. 4 (2012): 313.

¹³⁰ Anderson, Lisa, „Demystifying the Arab spring: parsing the differences between Tunisia, Egypt, and Libya,“ 6.

¹³¹ Boose, Jason William, „Democratization and Civil Society: Libya, Tunisia and the Arab Spring,“ 313.

¹³² *Ibid.*, 313.

¹³³ *Ibid.*, 312 – 313.

¹³⁴ Miller, Laurel E., et al. eds., *Democratization in the Arab World: Prospects and Lessons from around the Globe*, 45 – 46.

¹³⁵ Anderson, Lisa, „Demystifying the Arab spring: parsing the differences between Tunisia, Egypt, and Libya,“ 6.

¹³⁶ Myers, Christine N., „Tribalism and Democratic Transition in Libya: Lessons from Iraq,“ *Global Tides*, vol. 7, no. 1 (2013): 6.

Duwud.¹³⁷ Takmer polovica líbyjskej populácie žije v hlavnom meste, dve tretiny v mestách na pobreží.¹³⁸ Vďaka modernizácii a urbanizácii sa Kaddáfimu podarilo znížiť vplyv kmeňových štruktúr v porovnaní s úlohou, akú hrali pred jeho vládou.¹³⁹ Napriek tomu si kmeňoví vodcovia udržali značnú moc nad vládou, zákonom a rozvojom svojich oblastí. Ich významné postavenie prispievalo k rozšírenej korupcii. Na východe krajiny im obyvatelia dokonca odvádzali dane.¹⁴⁰

Príčinou ich pretrvávajúcej moci bol fakt, že Kaddáfí využíval kmeňové rozdelenie na podporu vlastného postavenia. Sám pochádzal z malého kmeňa nesúceho rovnaké meno. V snahe zaistiť si moc, sa mu podarilo pritiahnúť na svoju stranu najväčší kmeň Warfalla, ďalej vplyvný kmeň Magarha sídliači na juhu Líbye a taktiež kmeň Tarhouna usadený v Tripolise.¹⁴¹ Skupiny rebelov vo východných provinciách začali revoltovať krátko po revolúcii,¹⁴² zatiaľ čo kmeň Warfalla zostal lojálny až do pádu režimu. Je však potrebné podotknúť, že lojalita k režimu sa neodvíjala vždy striktne od príslušnosti ku kmeňu.¹⁴³ Kmeňové rozdelenie spoločnosti ale predurčovalo nových líbyjských vládcov k tomu, aby štát usporiadali ako federáciu, ak chceli získať podporu kmeňov pre štátne inštitúcie.¹⁴⁴ K uzmierneniu medzi znepriatelenými stranami mali podľa R2P pomôcť aj zahraniční intervenenti a to predovšetkým podporou ich spolupráce pri rekonštrukcii.¹⁴⁵

4.2.2 Absencia štátu s monopolom na násilie

Ďalšou veľkou výzvou, pred ktorou stáli noví vládcovia Líbye bola absencia štátu a jeho bezpečnostných štruktúr. Mnohé zo skupín, ktoré vznikli počas revolúcie, si nekládli za cieľ dosiahnutie demokracie. Hlavnú úlohu hrali fragmentované milície bojujúce o moc, nie mimovládne organizácie snažiace sa o budovanie demokracie.¹⁴⁶ Práve naopak, milície mohli byť hrozbou pre rozvoj demokracie. Miller pred nimi

¹³⁷ Ibid, 7 – 8.

¹³⁸ Ibid, 7.

¹³⁹ Ibid., 12.

¹⁴⁰ Ibid., 13.

¹⁴¹ Ibid., 12.

¹⁴² Anderson, Lisa, „Demystifying the Arab spring: parsing the differences between Tunisia, Egypt, and Libya,“ 6.

¹⁴³ Myers, Christine N., „Tribalism and Democratic Transition in Libya: Lessons from Iraq,“ 17.

¹⁴⁴ Mohamed, Khemis, „The Arising Uncertainties from Democratization Process in Arab Spring Countries,“ 448.

¹⁴⁵ ICISS, „The Responsibility to Protect. Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty,“ 39.

¹⁴⁶ Boose, Jason William, „Democratization and Civil Society: Libya, Tunisia and the Arab Spring,“ 314.

varoval, keďže „majú nezlučiteľné motívy a vlastnosti; nemajú kasárne, do ktorých by sa vrátili; možno nebudú mať stále zamestnanie; a v podmienkach neistoty nebudú dôverovať politickým lídrom.“¹⁴⁷ Jednalo sa približne o štyristo organizovaných skupín v rozsahu niekoľkých jednotlivcov až stoviek profesionálnych bojovníkov zocelených občianskou vojnou.¹⁴⁸ Islamisti medzi novými zorganizovanými skupinami tvorili menšinu, panoval však predpoklad, že v budúcom vývoji Líbye zohrajú významnú úlohu.¹⁴⁹

Nové politické sily, rovnako ako milície, neboli jednotné, delili sa na prúd islamistov a sekularistov, rozdeľovali ich regionálne príslušnosti, ako aj deliaca čiara medzi exulantmi a tými, ktorí žili v Líbyi. Každá zo skupín si robila svoj nárok na podiely odmeny za zvrhnutie Kaddáfího.¹⁵⁰ Napokon, bolo by naivné očakávať, že revolucionári, ktorých nevedlo „jednotné vnútorné hnutie po zmene,“ nájdu spoločnú reč po utíchnutí zbraní.¹⁵¹ Podľa R2P je odzbrojenie, demobilizácia a reintegrácia bojovníkov nevyhnutná pre navrátenie poriadku. O úspechu pritom možno hovoriť až keď je dokončená integrácia bojovníkov, ktorá spravidla trvá najdlhšie. Väčšina z nich má nájsť uplatnenie v bežnom živote, k čomu je nevyhnutný solídny ekonomický rozvoj. Ďalší sa majú stať súčasťou novej armády a poriadkových zložiek.¹⁵²

4.2.3 Absentujúca občianska spoločnosť

Za predpokladu, že prítomnosť silnej občianskej spoločnosti je podmienkou úspešnej šance na demokratizáciu, potom bola táto šanca v Líbyi veľmi nízka vzhľadom na stav, v akom sa občianska spoločnosť nachádzala.¹⁵³ Podľa Boosa a Khemisa občianska spoločnosť v Líbyi neexistovala, revolúcia mala podobu dominového efektu, ktorý sa prehnal severnou Afrikou a vládu Kaddáfího by rebeli neodstránili bez

¹⁴⁷ Miller, Laurel E., et al. eds., *Democratization in the Arab World: Prospects and Lessons from around the Globe*, 333.

¹⁴⁸ Myers, Christine N., „Tribalism and Democratic Transition in Libya: Lessons from Iraq,“ 18.

¹⁴⁹ Dalacoura, Katerina, „The 2011 uprisings in the Arab Middle East: political change and geopolitical implications,“ 75.

¹⁵⁰ Miller, Laurel E., et al. eds., *Democratization in the Arab World: Prospects and Lessons from around the Globe*, 45 – 46.

¹⁵¹ Dalacoura, Katerina, „The 2011 uprisings in the Arab Middle East: political change and geopolitical implications,“ 72.

¹⁵² ICISS, „The Responsibility to Protect. Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty,“ 41.

¹⁵³ Boose, Jason William, „Democratization and Civil Society: Libya, Tunisia and the Arab Spring,“ 311, 314.

zahraničnej pomoci.¹⁵⁴ Zvýšenie občianskej angažovanosti bolo nevyhnutné pre úspešné zakorenenie občianskej spoločnosti. Len najstaršia generácia Líbyjčanov zažila parlamentnú a ústavnú vládu.¹⁵⁵

Nevyhnutnou podmienkou úspešného prechodu k demokratizácii bola inklúzia žien do verejného života. Bolo dôležité zaistiť účasť žien nielen v nevládnom sektore, ale aj v politike (jedným z možných riešení bolo zavedenie kvót vo volených orgánoch). Aby ale ženy v nových úlohách uspeli, bolo nevyhnutné ich vzdelávať v oblasti ich práv a povinností.¹⁵⁶ Podobný, ak nie dokonca väčší význam pre úspech Líbye mala mládež. Mladá populácia stála v čele zmien, ale ich neskúsenosť mohla viesť k neúspechu za predpokladu, že by nezískali dostatočné vzdelanie a tréning.¹⁵⁷

Po prvotnom vzniku množstva spolkov a organizácii, sa ich prostredie začalo postupne konsolidovalo. Dominantné organizácie boli spojené s ich zakladateľmi, zatiaľ čo malé organizácie a spolky vedené študentmi nedokázali získať dostatočnú podporu. Ďalšie organizácie neuspeli kvôli nedostatku skúseností, ktorý im znemožňoval stanoviť si jasnú agendu. Odstupom od revolúcie klesal aj zápal obyvateľstva pre jej ciele, keďže sa museli zaoberať otázkami denného prežitia.¹⁵⁸

4.3 Šanca na demokraciu?

V čase ukončenia bojov bola situácia „príliš premenlivá, sporná a priamo násilná“ na to, aby mohli byť vyhliadky do budúcnosti správne zhodnotené.¹⁵⁹ Panoval oprávnený predpoklad, že demokratizácia pravdepodobne potrvá mnoho rokov. Politikom bolo radené sa vyvarovať vyjadrení, v ktorých by načrtli možnosť zrýchlenia tohto procesu zahraničnými štátnymi aktérmi.¹⁶⁰ Hlavným programom dňa napokon nebola demokratizácia, ale budovanie štátu, ktorý de facto neexistoval.¹⁶¹ Štátne zriadenie a inštitúcie nemohli byť zreformované novelou ústavy, ako to bolo možné

¹⁵⁴ Mohamed, Khemis, „The Arising Uncertainties from Democratization Process in Arab Spring Countries,“ 447.

Boose, Jason William, „Democratization and Civil Society: Libya, Tunisia and the Arab Spring,“ s. 314.

¹⁵⁵ Ibid., 312.

¹⁵⁶ Ibid., 311.

¹⁵⁷ Ibid., 312.

¹⁵⁸ Kirkova, Rina, a Milosevska, Tanja, „The success of democratization in post Arab spring societies,“ *International Journal of Social Sciences*, vol. 3 (2014): 35.

¹⁵⁹ Dalacoura, Katerina, „The 2011 uprisings in the Arab Middle East: political change and geopolitical implications,“ 79.

¹⁶⁰ Miller, Laurel E., et al. eds., *Democratization in the Arab World: Prospects and Lessons from around the Globe*, 49.

¹⁶¹ Boose, Jason William, „Democratization and Civil Society: Libya, Tunisia and the Arab Spring,“ 314.

v Tunisku. Líbya potrebovala vytvoriť úplne nový režim a s ním aj príslušné zákonné ukotvenie.¹⁶² Od základu musela vybudovať právny štát, znovu zaviesť poriadok, obnoviť dôveru medzi klanmi a provinciami, založiť politické strany, nezávislé médiá, vytvoriť podmienky pre vznik občianskej spoločnosti, atď.¹⁶³ Demokracia nemohla byť vytvorená v „depolitizovanej krajine.“¹⁶⁴

5 Francúzske aktivity

Cieľom poslednej kapitoly je zanalyzovať šírku francúzskych aktivít v Líbyi po páde vlády plukovníka Kaddáfího. Ilustrujem na nej postupný odklon od idealistických deklarácií spätých s obdobím, kedy Francúzsko presadzovalo medzinárodnú intervenciu smerom k „prebudeniu“ do reality post-Kaddáfího Líbye, ktorá bola predovšetkým určovaná bezpečnostnými hrozbami. Zmena rétoriky a povahy jednotlivých aktivít neprebehla náhle. Počas mesiacov a rokov nasledujúcich po intervencii sa prelínali a menili na intenzite. Francúzsky politický establishment naďalej deklaroval podporu demokratizačnému vývoj, vyzýval Líbyjčanov k uzmiereniu, inklúzii bývalých Kaddáfího lojalistov do vznikajúcich inštitúcií a prejavoval verbálnu podporu implementácii ľudskoprávných noriem a prípravám a priebehu volebného procesu. Zároveň bol intervenujúcim štátom prisľúbený preferenčný prístup v hospodárskych otázkach. Tento predpoklad bol založený aj na vyhláseniach predstaviteľov novej moci. Ešte v časoch bojov preskúmavali francúzske spoločnosti možné oblasti spolupráce. K tej došlo predovšetkým v petrochemickom a telekomunikačnom priemysle, či v stavebníctve. Avšak, už niekoľko týždňov po zastavení bojových operácií proti plukovníkovi Kaddáfimu, bolo jasné, že nedemobilizované milície budú predstavovať vážnu hrozbu bezpečnosti nového režimu. Francúzsko a ďalšie štáty boli v tejto situácii ochotné poskytnúť Líbyi know-how a tréning jej ozbrojeným zložkám za predpokladu, že o to jej predstavitelia požiadajú. Napriek ochote pomôcť sa od roku 2013 začala situácia vymykať spod kontroly. Jednotlivé milície začali rozdrobovať štát a centrálna vláda bola odsúvaná na vedľajšiu koľaj. Pod vplyvom rastúceho ohrozenia začali

¹⁶² Hamoudi, Haider Ala, „Arab spring, Libyan liberation and the externally imposed democratic revolution,” 720.

¹⁶³ Anderson, Lisa, „Demystifying the Arab spring: parsing the differences between Tunisia, Egypt, and Libya,” 6.

¹⁶⁴ Miller, Laurel E., et al. eds., *Democratization in the Arab World: Prospects and Lessons from around the Globe*, 332.

západné štáty vrátane Francúzska postupne obmedzovať svoju prítomnosť v Líbyi, hospodárska aktivita klesala a obyvateľstvo rezignovalo na podporu zmien, ktoré začali na jar 2011.

5.1 Závazok podpory

Po dobytí Tripolisu panovala eufória nielen medzi rebelmi. Slová chváli, povzbudení a nádeje sa ozývali aj od predstaviteľov intervenujúcich štátov. Víťazstvo vo vojne oslávila medzinárodná konferencia v Paríži dňa 1. 9. 2011. Zúčastnilo sa jej približne šesťdesiat čelných predstaviteľov štátov a medzinárodných organizácií. Nechýbali medzi nimi Ban Ki-moon, či Hillary Clinton. Medzi pozvanými boli aj zástupcovia štátov, ktorí vyjadrili k intervencii zdráhavé stanovisko, ako napríklad Čína, India, či Rusko. Prítomné bolo aj Alžírsko, ktoré v čase konania konferencie poskytlo útočisko štyrom členom Kaddáfího klanu. NTC bola takmer jednohlasne prehlásená za legitímnu vládu Líbye. Uskutočnili tak aj vlády, ktoré mali dlhodobu priateľské vzťahy s Kaddáfího Líbyou, ako napr. Rusko, Venezuela, či Alžírsko.

Podľa diplomatických zdrojov Británia a Francúzsko chceli využiť summit k tomu, aby sa NTC zaviazala vyhlásiť voľby do ôsmich mesiacov a potvrdila svoj záväzok demokratickej budúcnosti pre Líbyu. NTC skutočne prisľúbila vytvorenie ústavodarného zhromaždenia do ôsmich mesiacov po zastavení bojov a uskutočnenie parlamentných volieb do dvadsiatich mesiacov. Jej návrh na prijatie šárie ako základu pre legislatívu a priznanie statusu islamu ako štátneho náboženstva spôsobili znepokojenie zo strany západných štátov. Predstavitelia NTC predostreli na konferencii svoje požiadavky, ktoré pokrývali predovšetkým akútne potreby (dodávky vody a elektriny do miest, vyplatenie plátov štátnych zamestnancov na dobytých územiach). Francúzsko malo ešte v tom týždni odblokovať 1,5 miliardy eur z celkovej sumy vyše 7 a pol miliardy eur, ktoré zmrazilo na rôznych účtoch. Medzi diplomatmi panovalo presvedčenie, že dotácie medzinárodného spoločenstva nebudú potrebné a pomoc možno očakávať vo forme vytvorenia misie OSN. Postupná konsolidácia situácie mala viesť k odzbrojovaniu rebelov a lojalistov.¹⁶⁵

¹⁶⁵ Mathieu, Luc. „L'après-Kadhafi se négocie à Paris,“ *Libération*, 1. septembra 2011, stiahnuté 20. marca 2015, http://www.liberation.fr/monde/2011/09/01/l-apres-kadhafi-se-negocie-a-paris_758316.
Rousseau, Richard. „Libya: A Very Long War over Competing Energy Interests,“ *Foreign Policy Journal*, 19. novembra 2011, stiahnuté 10. marca 2015, <http://www.foreignpolicyjournal.com/2011/11/19/libya-a-very-long-war-over-competing-energy-interests/>.

V podobnom duchu na stretnutí krajín G8 v Marseille v septembri 2011 prisľúbili zúčastnené krajiny pomoc arabským štátom vo výške 38 miliárd amerických dolárov vo forme pôžičiek. Sľúbená suma mala byť distribuovaná v rokoch 2011 až 2013.¹⁶⁶

Francúzsko slovami svojich čelných predstaviteľov očakávalo pozitívny vývoj Líbye a bolo pripravené jej v tom pomôcť. Podľa Alaina Juppého bola intervencia v Líbyi investíciou do budúcnosti. Každý z milióna eur, ktoré Francúzsko denne vynaložilo na operáciu, prinesie svoj úžitok. Podľa ministra zahraničných vecí malo bohatstvo nazhromaždené Kaddáfim „slúžiť“ rozvoju Líbye. Prosperujúca Líbya bude vyvažujúcim faktorom v regióne.¹⁶⁷

V polovici septembra 2011 sa prezident Sarkozy s britským premiérom Cameronom vydali do Líbye. Sarkozy pri tejto príležitosti prisľúbil, že „Francúzsko, Veľká Británia a Európska únia budú vždy stáť pri líbyjskom ľude“ a vyzval k tomu, aby bol Kaddáfí hnaný pred spravodlivosť. Predseda NTC Mustafa Džalil poďakoval obom štátnikom za podporu ich krajín a prisľúbil im prioritu v budúcich obchodných jednaniach. Sarkozy vyzval Líbyjčanov, aby sa snažili dosiahnuť uzmierenie a neďivali sa do minulosti.¹⁶⁸

Francúzsky zástupca v Bezpečnostnej rade OSN vyhlásil, že „Francúzsko bude aj naďalej stáť pri líbyjskom ľude, ktorý získal mier, slobodu a hospodársky pokrok. Spolu s európskymi partnermi a Bezpečnostnou radou OSN mu poskytne plnú podporu.“ Arnaud taktiež uvítal vznik Podpornej misie OSN v Líbyi (UNSMIL), ktorá „poskytne líbyjskému ľudu všetku nevyhnutnú podporu v príprave volieb, spísaní ústavy a vybudovaní inštitúcií demokratického a slobodného štátu rešpektujúceho ľudské práva a vládu zákona.“¹⁶⁹

Blitz, James. „UK and France seek Libya elections,“ *Financial Times*, 31. augusta 2011, stiahnuté 20. marca 2015, <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/5692007e-d3ec-11e0-b7eb-00144feab49a.html#axzz3VbVkJcKc>.

¹⁶⁶ Shane, Scott. „Western Companies See Prospects for Business in Libya.“

¹⁶⁷ Le Point. „L'intervention française en Libye, un 'investissement sur l'avenir', assure Juppé,“ *Le Point*, 27. augusta 2011, stiahnuté 17. marca 2015, http://www.lepoint.fr/politique/l-intervention-francaise-en-libye-un-investissement-sur-l-avenir-assure-juppe-27-08-2011-1366998_20.php.

¹⁶⁸ RFE. „British, French Leaders Arrive In Libya, Pledge Support For Interim Rulers,“ *Radio Free Europe*, 15. septembra 2011, stiahnuté 10. marca 2015, http://www.rferl.org/content/british_french_leaders_due_in_libya/24328924.html.

¹⁶⁹ „United Nations Security Council 6620th meeting,“ *UN Security Council*, 16. septembra 2011, <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Libya%20S%20PV%206620.pdf> (stiahnuté 15. marca 2015).

Viera v možnosť pozitívneho vývoja a ochota pomôcť neopúšťali prejavy štátnikov ani v nasledujúcich mesiacoch. Laurent Fabius v reči pred líbyjským parlamentom v novembri 2012 vzdal hold „všetkým, ktorí obetovali svoj život za slobodu, spravodlivosť a demokraciu.“ Poslancom pripomenul, že „Francúzsko (...) bolo prvé, ktoré vás podporilo.“ Urobilo tak „v mene svojich princípov (...) a v mene solidarity so všetkými národmi, ktoré bojujú za svoju slobodu.“ Keďže svoju reč prednášal v čase, kedy Líbya ešte štyri mesiace po voľbách nemala vládu, pripomenul svojim poslucháčom, že v „tejto fáze prechodu sú inklúzia a dialóg nevyhnutné pre úspech.“ Poslancom napokon pripomenul „dôveru vášho (t.j. líbyjského) ľudu“ a to, že „Francúzsko bude pri vás stáť ako priateľ.“¹⁷⁰

Na druhé výročie revolúcie bývalý prezident Sarkozy navštívil Tripolis a Bengházi. Do Líbye zavítal na pozvanie miestnej Rady Tripolisu, aby mu „vzdala vďaku a uznanie za úlohu, ktorú zohral v líbyjskej revolúcii.“ Na ceste ho sprevádzal bývalý minister zahraničných vecí Alain Juppé. V Tripolise prehovoril Sarkozy pred zhromaždením miestnej Rady, kde sám seba označil za „úprimného a verného priateľa“ zhromaždených. Publikum taktiež vyzýval k zmierlivosti a vzájomnej spolupráci, keďže „Líbya potrebuje všetky svoje deti.“ Krátko navštívil aj Bengházi, kde si držal povest' záchrancu obyvateľov rodiska revolúcie.¹⁷¹

Kritické vyjadrenia k vývoju v Líbyi smerovali len od radikálnych strán a to z pravého, ako aj ľavého spektra. Potom, čo predstavitelia NTC oznámili, že základom nového zákonodarstva bude šaria, sa šéfka Národnej fronty pred verejnosťou obávala toho, že sa Líbya „môže zvrhnúť v islamistickú diktatúru.“ Nové zriadenie kritizovala aj Nathalie Arthaud, čelná predstaviteľka *Lutte ouvrière*, ktorá stojí na opačnej strane politického spektra. Podľa nej malo dôjsť k zhoršeniu postavenia žien, keďže im nové zákony odopru právo rozvodu a znova zavedú polygamiu.¹⁷² Oveľa radikálnejší postoj zastával Jean-Marie Le Pen, ktorý v posledných dňoch líbyjskej vojny verbálne podporil Kaddáfimu lojálne jednotky bojujúce v Syrte. Podľa neho „vzdorovali celému svetu“

¹⁷⁰ „Libye – Discours du ministre des affaires étrangères, Laurent Fabius, devant le Congrès général national libyen,“ *France Diplomatie*, 12. novembra 2012, <http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/libye/la-france-et-la-libye/visites-8807/article/libye-discours-du-ministre-des> (stiahnuté 10. marca 2015).

¹⁷¹ L'Express. „Sarkozy en visite en Libye pour les deux ans de l'intervention de l'OTAN,“ *L'Express*, 19. marca 2013, stiahnuté 20. marca 2015, http://www.lexpress.fr/actualite/monde/afrique/libye-sarkozy-en-visite-pour-les-deux-ans-de-l-intervention-de-l-otan_1233075.html.

¹⁷² Le Monde. „Pour des motifs différents, Le FN et LO critiquent le nouveau régime libyen,“ *Le Monde*, 24. októbra 2011, stiahnuté 12. marca 2015, http://www.lemonde.fr/politique/article/2011/10/24/marine-le-pen-j-avais-prevenu-que-la-libye-allait-se-transformer-en-dictature-islamiste_1592830_823448.html.

a dávali „príklad odvahy a rozhodnosti.“¹⁷³ Marine Le Pen následne rámcovoala následky intervencie do kontextu bezpečnostnej hrozby. Podľa nej Sarkozy a BHL spustili lavínu islamistických povstaní, ktorá zasiahne celý Sahel a ohrozí vlády nielen v Mali, ale aj v Nigeri, Mauretánii a Čade. V dôsledku toho začnú na „brány Európy a predovšetkým Francúzska udierať vlny utečencov.“¹⁷⁴

5.2 Obchodná spolupráca

S pádom starého režimu sa začal nový boj. Tento krát na poli obchodu. Mestá zničené mesiacmi občianskej vojny potrebovali byť obnovené, ropné zariadenia si vyžadovali ochranu, aby znova dosiahli predvojnovú úroveň ťažby a ozbrojené zložky štátu potrebovali výzbroj a tréning. Náklady na obnovu Líbye boli odhadované na minimálne 200 miliárd dolárov v horizonte desiatich rokov.¹⁷⁵ Spoločnosti zaoberajúce sa bezpečnosťou, výstavbou infraštruktúry a stavebníctvom videli v Líbyi sľubný zdroj nových príjmov. Bolo tomu z troch dôvodov: spoločnosti postupne opúšťali Afganistan a Irak, Líbya disponovala rozsiahlym ropným bohatstvom a vodcovia rebelov boli vďační Západu, a preto bolo možné predvídať výhodné postavenie voči ostatným konkurentom. Predovšetkým Čína bola v očiach nových vládcov v nepriaznivom postavení. Ešte v júli 2011 ponúkala Kaddáfimu zbrane. Prvotné domnienky potvrdili, okrem iných, aj slová hovorca ropnej spoločnosti „Agoco,“ podľa ktorého Líbyjčania „nemajú problém s talianskymi, francúzskymi a britskými spoločnosťami.“ Rusko a Brazília čelili horšej štartovacej pozícii kvôli zdržaniu sa hlasovania v Bezpečnostnej rade OSN.¹⁷⁶

5.2.1 Testovanie terénu

Francúzi neváhali v nadväzovaní na svoje predchádzajúce obchody, či v tvorbe nových kontraktov. Delegácia francúzskych firiem sa stretla so zástupcami NTC už v júni a v júli 2011, teda v priebehu občianskej vojny. V septembri 2011 bola v Líbyi aktívna spoločnosť Soufflet, ktorá podpísala kontrakt na dodávku pšenice v hodnote 22

¹⁷³ Le Monde, „Jean-Marie Le Pen salue le ‘courage’ des combattants kadhafistes de Syrte,“ *Le Monde*, 14. októbra 2011, stiahnuté 10. marca 2015, http://www.lemonde.fr/politique/article/2011/10/14/jean-marie-le-pen-salue-le-courage-des-combattants-kadhafistes-de-syrte_1588180_823448.html.

¹⁷⁴ Libération, „Pour Le Pen, l’intervention en Libye a conduit à la situation au Mali,“ *Libération*, 4. apríla 2012, stiahnuté 10. marca 2015, http://www.liberation.fr/politiques/2012/04/04/pour-le-pen-l-intervention-en-libye-a-conduit-a-la-situation-au-mali_808250.

¹⁷⁵ Libya Business News. „French business sees \$200 billion Libyan opportunity.“

¹⁷⁶ Shane, Scott. „Western Companies See Prospects for Business in Libya.“

miliónov dolárov. V rovnakom období začínali pôsobiť v Líbyi aj telekomunikačná spoločnosť Alcatel a farmaceutická spoločnosť Sanofi.¹⁷⁷

Thierry Courtaigne, riaditeľ MEDEF International, organizácie hájacej záujmy francúzskych spoločností v zahraničí sa nechal počuť, že francúzske firmy môžu prosperovať z priateľského prostredia, ktoré v Líbyi vzniklo vďaka intervencii vedenej Francúzskom. Ako ale pripomenul, „trhy nie sú na to, aby sa prevzali, ale vyhrali.“ V sídle MEDEF International sa 6. septembra 2011 zhromaždilo približne až 400 riaditeľov francúzskych spoločností (vrátane predstaviteľov Totalu, Gaz de France a Peugeot), aby sa informovali o možnostiach investícií. Podľa Courtaigne bolo nevyhnutné, aby sa spoločnosti združili do skupín na základe svojho sektorového pôsobenia a tak si vybudovali silnejšie vyjednávacie pozície.¹⁷⁸

Ešte pred úmrtím Kaddáfího, t.j. 20. októbra 2011 dorazila do Líbye delegácia približne osemdesiatich francúzskych spoločností, aby sa stretli so zástupcami NTC. Avšak, jej predstavitelia v snahe vyhnúť sa obvineniam z korupcie, odmietli uzavrieť dlhodobé kontrakty. Právomoc k tejto úlohe delegovali na prvú slobodne zvolenú vládu (k voľbám malo dôjsť približne o osem mesiacov).¹⁷⁹ Napriek tomu sa vyjadrili, že krajiny, ktoré im pomáhali v boji s Kaddáfim by mali očakávať preferenčný prístup až sa situácia upokojí. Na ceste do Líbye sprevádzal podnikateľov Pierre Lellouche, ktorý mal vo vláde na zodpovednosti zahraničný obchod. Okrem iného upozornil na Číňanov, Rusov a Turkov, ktorí „krajine nepomohli počas vojny, ale teraz do nej smerujú vlna za vlnou.“¹⁸⁰

5.2.2 Obchody sa rozbiehajú

V apríli 2012 sa konal Tripoli International Fair, kde mali zahraničné spoločnosti príležitosť vytvárať kontakty s domácimi hráčmi. Podľa Michela Casalsa, prezidenta Francúzsko-líbyjskej obchodnej komory sa obchodného veľtrhu zúčastnilo vyše päťdesiat francúzskych spoločností. Predstavovali tak celú desatinu prítomných. Zároveň sa jednalo o nárast oproti poslednému veľtrhu, ktorý sa konal ešte pred revolúciou. Vtedy sa ho zúčastnilo len 30 francúzskych spoločností, pričom celkový počet vystavovateľov presiahol tisícku. Dôvodom relatívne nízkej účasti bola

¹⁷⁷ Libya Business News. „French business sees \$200 billion Libyan opportunity.“

¹⁷⁸ Ibid.

¹⁷⁹ Shane, Scott. „Western Companies See Prospects for Business in Libya.“

¹⁸⁰ Jeune Afrique. „Libye: les investisseurs français impatients de faire leur retour.“

neuspokojivá bezpečnostná situácia. Zatiaľ čo v roku 2010 prišli vystavovatelia z vyše 40 krajín, v roku 2012 nepochádzali ani z desiatich.¹⁸¹

Nadväzovanie obchodných kontaktov začínalo prinášať svoje výsledky. V lete 2012 získala francúzska nadnárodná spoločnosť Nexans kontrakt na dodávku vyše tisíc kilometrov káblov na podporu elektrickej prenosovej sústavy. Kontrakt dosahoval výšku približne 110 miliónov eur. Okrem dodávok tovaru v rokoch 2012 a 2013 mala Nexans poskytnúť aj tréning zamestnancom PEWCO (Public Electrical Works Company) a GECOL (General Electricity Company of Libya).¹⁸²

Obchodná výmena dostávala politickú podporu z oboch strán. Počas schôdzky s francúzskym veľvyslancom v auguste 2012 vyzval líbyjský minister priemyslu francúzske spoločnosti, ktoré mali uzatvorené kontrakty pred revolúciou, aby sa navrátili do Líbye a dokončili svoje projekty.¹⁸³

Počas návštevy Líbye v novembri 2012 sa Laurent Fabius nestretol len s prezidentom, premiérom Zeidanom a s dočasným ministrom zahraničných vecí, ale aj so šéfmi francúzskych firiem pôsobiacich v Líbyi. Pri tej príležitosti vyjadril spokojnosť s objednávkou štyroch Airbusov A-350 pre štátnu leteckú spoločnosť Afriqiyah Airways. Zákazka dosahovala hodnotu jednej miliardy eur. Fabius v mene Francúzska vyjadril túžbu „pracovať na rozvoji našich hospodárskych a obchodných vzťahov a zúčastniť sa na obnove novej Líbye.“¹⁸⁴

Francúzskym spoločnostiam sa darilo aj v nasledujúcom roku. V polovici roku 2013 získal Alcatel kontrakt na inštaláciu zariadení umožňujúcich skvalitnenie medzinárodných hovorov v regióne Bengázi-Darná,¹⁸⁵ ako aj kontrakt na rozšírenie

¹⁸¹ Libya Business News. „French companies seek to harness goodwill in Libya,“ *Libya Business News*, 4. apríla 2012, stiahnuté 12. marca 2015, <http://www.libya-businessnews.com/2012/04/04/french-companies-seek-to-harness-goodwill-in-libya/>.

¹⁸² „Nexans remporte des contrats d'une valeur de 110 millions euros pour la fourniture de câbles haute et moyenne tension en Libye,“ *Nexans*, 19. júla 2012, <http://www.nexans.fr/eservice/France-fr FR/navigatepub 291713 -32002/Nexans remporte des contrats d une valeur de 110 m.html> (stiahnuté 20. marca 2015).

¹⁸³ Zaptia, Sami. „Libya and France discuss return of French companies to Libya,“ *Libya Herald*, 29. júla 2012, stiahnuté 19. marca 2015, <http://www.libyaherald.com/2012/07/29/libya-and-france-discuss-return-of-french-companies-to-libya/#axzz3ZjrboKpN>.

¹⁸⁴ „Déplacement de Laurent Fabius en Libye,“ *France Diplomatiei*, 12. novembra 2012, <http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/libye/la-france-et-la-libye/visites-8807/article/deplacement-de-laurent-fabius-en-102711> (stiahnuté 14. marca 2015).

¹⁸⁵ Libya Business News. „Alcatel Wins LITC Switching Contract,“ *Libya Business News*, 10. mája 2013, stiahnuté 20. marca 2015, <http://www.libya-businessnews.com/2013/05/10/alcatel-wins-litc-switching-contract/>.

telefónneho pripojenia na juh od Tripolisu a v západných hornatých oblastiach.¹⁸⁶ Mesiac potom oznámil úspešné dosiahnutie dohody o rozšírení infraštruktúry umožňujúcej rýchle pripojenie k internetu. Jeho výsledkom malo byť vytvorenie až 120 tisíc nových pripojení. Predseda Libya Telecom and Technology ale varoval, že „pripojenie nebude dostupné okamžite“ kvôli bezpečnostným problémom.¹⁸⁷ Zhoršujúca sa bezpečnostná situácia sa ale nepodpísala na ďalších úspechoch Alcatelu: vo februári 2014 získal kontrakt na umiestnenie kábla umožňujúceho vysokorýchlostné internetové pripojenie. K jeho umiestneniu malo dôjsť na morskom dne medzi Tripolisom a Benghází, pričom napojiť sa k nemu mali aj Ajdabyja a Misuráta. Výstavba projektu v hodnote 58 miliónov dolárov mala prebehnúť v spolupráci s Libyan International Telecom Company v priebehu šiestnástich mesiacov.¹⁸⁸

Úspech francúzskych firiem nebol obmedzený len na sektor telekomunikácií: spoločnosť Entropie získala kontrakt na dodávku dvoch odsolňovacích zariadení pre elektrárňu v Tripolise¹⁸⁹ a spoločnosť Alstom vyhrala súťaž na dodávku súčiastok do plynových turbín využívaných v elektrárňach. Obchod jej mal priniesť 250 miliónov eur. Budovala tým na dlhom vzťahu, ktorý mala s General Electricity Company of Libya (vzájomné obchodné vzťahy začali už v roku 2004 a ich výsledkom bola dodávka 24 turbín pokrývajúcich viac ako z polovice výrobné potreby GECOLu).¹⁹⁰

Vďaka úspešným kontraktom, ktoré sa podarilo francúzskym spoločnostiam uzatvoriť, neklesal ich apetít po miestnom trhu napriek problémom s bezpečnosťou. 13. februára 2013 sa v Paríži konala francúzsko-líbyjská hospodárska konferencia.

¹⁸⁶ Libya Herald. „Alcatel win contract to upgrade phone network,“ *Libya Herald*, 21. augusta 2013, stiahnuté 14. marca 2015, <http://www.libyaherald.com/2013/08/21/alcatel-win-contract-to-upgrade-phone-network/#axzz3VKQuHjXw>.

¹⁸⁷ Abdul-Wahab, Ashraf. „LTT signs ADSL-2 internet contract with Alcatel,“ *Libya Herald*, 13. septembra 2013, stiahnuté 20. marca 2015, <http://www.libyaherald.com/2013/09/13/ltt-sings-adsl-2-internbet-contract-with-alcatel/#axzz3VKQuHjXw>.

¹⁸⁸ Paton, Callum. „Alcatel Lucent to install high-speed internet link between Benghazi and Tripoli,“ *Libya Herald*, 28. januára 2014, stiahnuté 20. marca 2015, <http://www.libyaherald.com/2014/01/28/alcatel-luscent-to-install-high-speed-internet-link-between-benghazi-and-tripoli/#axzz3VKQuHjXw>.

¹⁸⁹ „Contract award of a sea water desalination plant in Libya,“ *Entropie Veolia*, 11. augusta 2013, <http://www.entropie.com/en/medias/press/2013-11-08.34581.htm> (stiahnuté 20. marca 2015).

¹⁹⁰ „Alstom to provide parts and equipment for eleven gas turbines in Libya,“ *Alstom*, 14. januára 2013, <http://www.alstom.com/press-centre/2013/1/alstom-to-provide-parts-and-equipment-for-eleven-gas-turbines-in-libya/> (stiahnuté 20. marca 2015).

Konferenciu zorganizoval MEDEF International a Francúzsko-líbyjská hospodárska komora. Zúčastnilo sa jej vyše stovky spoločností z Francúzska.¹⁹¹

5.2.3 Ťažba ropy: obnova postavenia

Z obchodných záležitostí sa špeciálnemu záujmu médií, politikov a verejnosti tešila otázka distribúcie ropného bohatstva Líbye. Popri talianskej spoločnosti ENI hrali v časoch Kaddáfího režimu dôležitú úlohu francúzsky Total, britský BP, rakúsky OMV a španielsky Repsol YPF. Všetky spoločnosti dúfali, že sa im podarí obsadiť podobné pozície, aké zastávali pred vypuknutím líbyjskej revolúcie. Najtvrdší boj sa očakával medzi francúzskou a talianskou spoločnosťou, pričom analytici očakávali silnú podporu oboch vlád. Očakávania Talianska boli pochopiteľné, keďže dodávky ropy z Líbye pokrývali vyše 20% jeho spotreby a ENI pred vypuknutím revolúcie produkoval viac ako štvrt' milióna barelov ropy denne. Čo sa týka Francúzska, bolo v jednej skupine spolu so Švajčiarskom, Írskom a Rakúskom. V každej z týchto krajín Líbya pokrývala vyše 15% dodávok ropy. Total prevádzkoval ropné pole al-Jurf v Stredozemnom mori, ktoré bolo nedotknuté bojmi.¹⁹² Karty mohol zamiešať Katar, ktorý poskytol vojenskú pomoc a sprostredkovanie predaja ropy počas bojov.¹⁹³

Ešte pred pádom Tripolisu sa taliansky minister zahraničných vecí Franco Frattini vyjadril, že ropná spoločnosť ENI bude hrať hlavnú úlohu v Líbyi a že jej zamestnanci už boli dokonca na ceste do východnej Líbye, aby obnovili ťažbu. Tieto informácie ENI dementovala odvolávajúc sa na pretrvávajúcu zlú bezpečnostnú situáciu v oblasti.

Ropná produkcia v priebehu revolúcie klesla až na úroveň 60 tisíc barelov za deň. Nielenže bolo toto číslo hlboko pod úrovňou predvojnovú ťažby, ale ledva dokázalo pokryť jednu pätinu domácej spotreby. Malý objem nespracovanej ropy sa dostával na medzinárodné trhy skrze sprostredkovanie Kataru. Výnosy z jej predaja

¹⁹¹Libya Herald. „Zeidan discusses security support with French President Hollande,“ *Libya Herald*, 13. februára 2013, stiahnuté 20. marca 2015, <http://www.libyaherald.com/2013/02/13/zeidan-discusses-security-cooperation-with-french-president-hollande/#axzz3ZjrboKpN>.

¹⁹²Borger, Julian a Macalister, Terry. „The race is on for Libya's oil, with Britain and France both staking a claim,“ *The Guardian*, 1. septembra 2011, stiahnuté 20. marca 2015, <http://www.theguardian.com/world/2011/sep/01/libya-oil>.

Kraus, Clifford. „The Scramble for Access to Libya's Oil Wealth Begins,“ *The New York Times*, 22. augusta 2011, stiahnuté 15. marca 2015, <http://www.nytimes.com/2011/08/23/business/global/the-scramble-for-access-to-libyas-oil-wealth-begins.html?pagewanted=all>.

¹⁹³Mufson, Steven. „Oil companies restarting operations in Libya,“ *The Washington Post*, 21. októbra 2011, stiahnuté 10. marca 2015, http://www.washingtonpost.com/business/economy/oil-companies-restarting-operations-in-libya/2011/10/21/gIQAiXG82L_story.h.

prúdili k rebelom.¹⁹⁴ Následkom občianskej vojny boli ropné terminály zničené, vandali rozkradli ich vybavenie.¹⁹⁵

5.2.3.1 Francúzska výhoda?

V deň konania parížskej konferencie 1. septembra 2011 zverejnil denník *Libération* článok, podľa ktorého existovala medzi NTC a francúzskou vládou dohoda. Podľa nej mali Francúzi získať 35% vyťaženej ropy výmenou za absolútnu podporu rebelov v ich boji proti režimu plukovníka Kaddáfího. Tieto informácie boli obsiahnuté v liste NTC adresovanom katarskej vláde, pričom kópiu mal dostať aj Amr Moussa, generálny tajomník Ligy arabských štátov. Je možné, že sa v tomto prípade jednalo o podvrh zo strany Kaddáfího, podľa ktorého mala medzinárodná intervencia za cieľ okradnúť africký štát s najväčšími zásobami ropy o jeho bohatstvo. Podľa Mathieua Guidèra sa však jednalo o ignorovanie líbyjskej kultúry, ak sa list interpretoval ako forma korupcie. Podľa neho bola „dohoda čistou odmenou (...) za podporu ponúknutú Francúzskom.“ Ako je vidno, interpretácie listu sa od seba odlišovali. NTC, rovnako ako aj Alain Juppé dementovali existenciu dohody, o ktorej sa zmieňoval.¹⁹⁶ Podobne aj hovorca prezidenta Eric Besson odmietol existenciu dohody medzi Francúzskom a NTC. Ako ale uviedol, Total hral spolu s ENI hlavnú úlohu na ropných poliach pred intervenciou, a preto by nemalo byť prekvapením, ak znova dosiahne vysoký podiel v tomto sektore.¹⁹⁷ Líbyjský minister zodpovedný za ropný priemysel sa poďakoval Francúzom za ich pomoc, ale zdôraznil, že im negarantuje preferenčný prístup zo strany nového líbyjského režimu. Podľa jeho slov mal byť hlavným „kritériom všetkých obchodných jednaní záujem líbyjského ľudu.“¹⁹⁸

¹⁹⁴ Kraus, Clifford. „The Scramble for Access to Libya's Oil Wealth Begins.“

¹⁹⁵ Mufson, Steven. „Oil companies restarting operations in Libya.“

¹⁹⁶ Jeune Afrique. „Le CNT dément avoir offert 35% de son pétrole à la France,“ *Jeune Afrique*, 1. septembra 2011, stiahnuté 10. marca 2015, <http://www.jeuneafrique.com/Article/ARTJAWEB20110901110345/>.

Filippis, Vittorio de. „Pétrole: l'accord secret entre le CNT et la France,“ *Libération*, 1. septembra 2011, stiahnuté 13. marca 2015, http://www.liberation.fr/monde/2011/09/01/petrole-l-accord-secret-entre-le-cnt-et-la-france_758320.

¹⁹⁷ PRI. „Pride and profit: France's interests in Libya' war,“ *PRI*, 6. septembra 2011, stiahnuté 10. marca 2015, <http://www.pri.org/stories/2011-09-06/pride-and-profit-frances-interest-libyas-war>.

¹⁹⁸ Jeune Afrique. „Libye: les investisseurs français impatients de faire leur retour.“

5.2.4 Ťažba ropy: expanzia

Ropná produkcia začala rýchlo rásť. Koncom októbra 2011 vyskočila na 400 tisíc barelov ropy denne, z toho na export išlo približne 130 tisíc barelov. Podľa odhadov mohlo toto číslo vzrásť do konca roka až na tristo tisíc.¹⁹⁹

Ropná spoločnosť Total plánovala pre rok 2013 investície až vo výške 100 miliónov eur. Jednalo sa predovšetkým o prieskumné vrty v ropnom poli Al-Jurf nachádzajúcom sa v mori. V rovnakom čase vykonávala aj prieskum na poli Mabrouk. Celkovo ťažila 76 tisíc barelov ropy denne. Ťažba bola vykonávaná v spolupráci so štátom vlastnenou National Oil Corporation (NOC). Zároveň spoločnosť mohla počítať s pozitívnym výhľadom do budúcnosti. Podľa slov líbyjského ministra pre ropu, malo ku koncu roku 2013 dôjsť k rozdeľovaniu ďalších koncesií a zároveň mala Líbya požiadať OPEC o zvýšenie ťažobných limitov na 1,7 milióna barelov denne.²⁰⁰ Počiatkom roku 2014 sa predseda NOC stretol s francúzskym veľvyslancom. Spolu zhodnotili vzťahy medzi oboma štátmi, ako aj medzi NOC a Totalom. Zástupca NOC si predovšetkým pochválil nové investície Totalu v podobe prieskumných vrtov v morských ložiskách.²⁰¹ Total vykonával vrty na pomedzí líbyjských a tuniských vôd. Dva prieskumné vrty predstavovali zo strany francúzskej ťažobnej spoločnosti investíciu vo výške minimálne 120 miliónov eur. V prípade ich predĺženia sa počítalo s nákladmi zvýšenými až o 30 miliónov eur. V prvom prípade išlo o vrt do hĺbky 12 tisíc stôp, v druhom dokonca o päťtisíc stôp hlbšie.²⁰²

Obchodné vzťahy v ropnom sektore nemali vždy pozitívny vývoj. Spoločnosť Ponticelli, dodávateľ ropných potrubí, sa v apríli 2013 stiahla z Líbye kvôli zlej bezpečnostnej situácii. Predtým pôsobila v ropnom poli Mabrouk, kde ťažilo konzorcium NOC, Totalu a nórskeho Statoilu.²⁰³ Podobne aj Libyan Investment Authority prehodnotil svoje investičné plány. V spolupráci s francúzskou vládou mal investovať do rafinérie spoločnosti Petroplus v Normandii. Najstaršia francúzska

¹⁹⁹ Mufson, Steven. „Oil companies restarting operations in Libya.“

²⁰⁰ Libération: „Total compte investir près de 100 millions d'euros en Libye,“ *Libération*, 22. apríla 2013, stiahnuté 10. marca 2015, http://www.liberation.fr/economie/2013/04/22/libye-total-compte-investir-pres-de-100-millions-d-euros-dans-l-exploration-de-gaz_898081.

²⁰¹ Libya Business News. „Chairman of NOC meets France Ambassador,“ *Libya Business News*, 20. januára 2014, stiahnuté 15. marca 2015, <http://www.libya-businessnews.com/2014/01/20/chairman-of-noc-meets-france-ambassador/>.

²⁰² Libya Herald. „Libya Herald. Business Eye Issue 2,“ *Libya Herald*, apríl 2013, stiahnuté 20. marca 2015, <http://www.libyaherald.com/wp-content/uploads/2013/04/LH-Business-Eye-Issue2.pdf>.

²⁰³ Galtier, Mathieu. „Oil subcontractor Ponticelli pull out of Libya,“ *Libya Herald*, 9. apríla 2013, stiahnuté 20. marca 2015, <http://www.libyaherald.com/2013/04/09/oil-subcontractor-ponticelli-stops-activity-in-libya/#axzz3VKQuHjXw>.

rafinéria stála v tom období pred krachom. Napokon ale LIA od investície v novembri 2012 odstúpil.²⁰⁴

5.3 Bezpečnostná spolupráca

Francúzski predstavitelia si uvedomovali nevyhnutnosť pomoci v oblasti stabilizácie bezpečnostnej situácie. V decembri 2011 admirál Édouard Guillaud ponúkol Líbyi vojenský tréning a zároveň uviedol, že Francúzsko bude hľadať spôsoby ako zvýšiť spoluprácu s novou vládou.²⁰⁵ Nejednalo sa o plané sľuby. Koncom januára 2012 dorazili do Tripolisu francúzske vojnové lode spolu s posádkou, ktorá mala pomôcť v tréningu líbyjských námorníkov a zároveň prispieť k odstraňovaniu mín v líbyjskom prístave. Prístav bol zamínovaný Kaddáfim, aby zabránil vývozu ropy rebelmi. Okrem neho predstavovali prekážku aj vraky lodí zničených počas spojeneckých náletov.²⁰⁶

5.3.1 Stanovenie priorít

24. až 26. februára 2012 sa uskutočnila návšteva ministra obrany Gérarda Longueta, počas ktorej sa stretol s premiérom Abdelom, ako aj ministrom obrany. Cieľom stretnutia bolo „zhodnotiť formy dlhodobej vojenskej spolupráce.“ Ako priorita bola stanovená ochrana hraníc, s ktorou malo Francúzsko záujem pomôcť. Za týmto cieľom bola dohodnutá obnova líbyjských leteckých kapacít stíhačkami Mirage F1, ako aj tréning pilotov. Pred vypuknutím revolúcie disponovala Líbya 12 stíhačkami, na začiatku roku 2012 jej zostali len dve.

Ministri taktiež podpísali memorandum o založení spoločnej komisie, ktorá sa mala zaoberať bilaterálnou spoluprácou v oblasti obrany a kľúčovými bezpečnostnými otázkami. Komisia mala pozostávať z diplomatov, vojenského personálu, technikov a inžinierov.²⁰⁷ Následne bol v lete 2012 vyslaný nešpecifikovaný počet vojakov, aby sa vo Francúzsku trénovali v potápaní a zneškodňovaní výbušnín.²⁰⁸

²⁰⁴ Le Figaro. „Petroplus: LIA dément être intéressé,“ *Le Figaro*, 26. novembra 2012, stiahnuté 19. marca 2015, <http://www.lefigaro.fr/flash-eco/2012/11/26/97002-20121126FILWWW00545-petrolplus-liadement-etre-interesse.php>.

²⁰⁵ Reuters. „Libya and France boost military cooperation,“ *Reuters*, 25. februára 2012, stiahnuté 20. marca 2015, <http://www.reuters.com/article/2012/02/25/us-libya-france-idUSTRE81O0RY20120225>.

²⁰⁶ Holmes, Oliver, „French warships in Libya to train navy, demine oil ports,“ *Reuters*, 31. januára 2012, <http://www.reuters.com/article/2012/01/31/us-libya-france-idUSTRE80U1PR20120131>.

²⁰⁷ Tran, Pierre. „France to Renovate Libyan F1s, Provide Training,“ *Defense News*, 1. marca 2012, stiahnuté 10. marca 2015, <http://archive.defensenews.com/article/20120301/DEFREG01/303010002/France-Renovate-Libyan-F1s-Provide-Training>.

Napriek zahraničným snahám o pomoc nebola bezpečnostná situácia mesiac pred prvými slobodnými voľbami dobrá. Pri jednom z incidentov približne dvesto bývalých rebelov zaútočilo na sídlo premiéra, zabili strážu a žiadali kompenzácie za účasť v povstaní.²⁰⁹

5.3.2 Potvrdzovanie podpory

Parlamentné voľby sa napokon udiali bez veľkých problémov a nasledovalo ich niekoľko mesiacov vyjednávani o zostavení vlády. 12. novembra 2012 vystúpil pred Líbyjským všeobecným národným kongresom minister zahraničných vecí Laurent Fabius. Vo svojej reči nezabudol zmieniť ani nepriaznivú bezpečnostnú situáciu. Na jednu stranu ocenil pokrok, ktorý Líbya dosiahla na poli demokratizácie, ale poslancom zároveň pripomenul, že „neexistuje demokracia a rozvoj bez bezpečnosti.“ Jednalo sa predovšetkým o zabezpečenie ochrany rozsiahlych hraníc, bez ktorej Líbya riskuje, že sa stane „priestorom otvoreným chaosu.“ Ako niekoľkokrát pripomenul v prejave, bolo na Líbyjčanoch, aby požiadali o pomoc. V tomto smere Fabius prisľúbil, že „na vašu (t.j. líbyskú) žiadosť Francúzsko požiadá Európsku úniu, aby vám bola dodaná pomoc v tejto prvoradej oblasti.“ Prvoradou oblasťou mal na mysli bezpečnosť štátu.²¹⁰ O deň neskôr prebehlo stretnutie líbyjských vládnych zástupcov so zástupcami leteckého priemyslu na pôde francúzskeho veľvyslanectva. Investori predstavili líbyjskej vláde svoje návrhy na revitalizáciu leteckého sektora, predovšetkým jeho infraštruktúry.²¹¹ Bezpečnostná situácia na hraniciach sa však naďalej zhoršovala a v polovici decembra

Libya Business News. „Libya, France to boost Military Cooperation,“ *Libya Business News*, 5. marca 2012, stiahnuté 10. marca 2015, <http://www.libya-businessnews.com/2012/03/05/libya-france-to-boost-military-cooperation/>.

Info-Aviation. „La France reprend la rénovation des Mirage F1 libyens,“ *Info-Aviation*, 6. marca 2012, stiahnuté 9. marca 2015, <http://info-aviation.com/?p=13266>.

²⁰⁸Libya Business News. „Libya to train its soldiers in France,“ *Libya Business News*, 5. júla 2012, stiahnuté 9. marca 2015, <http://www.libya-businessnews.com/2012/07/05/libya-to-train-its-soldiers-in-france/>.

²⁰⁹Jawad, Rana. „Libya struggles to prepare for landmark elections,“ *BBC*, 11. mája 2012, stiahnuté 9. marca 2015, <http://www.bbc.com/news/world-africa-18031260>.

²¹⁰„Libye – Discours du ministre des affaires étrangères, Laurent Fabius, devant le Congrès général national libyen.“

²¹¹Libya Business News. „France Ready to Develop Libya's Aviation Sector,“ *Libya Business News*, 13. novembra 2012, stiahnuté 10. marca 2015, <http://www.libya-businessnews.com/2012/11/13/france-ready-to-develop-libyas-aviation-sector/>

2012 Líbya pristúpila k uzatvoreniu hraníc s Alžírskom, Čadom, Nigerom a Sudánom.²¹²

Tri mesiace po návšteve ministra Fabiusa prebehla v Paríži medzinárodná konferencia na podporu Líbye s účasťou predstaviteľov desiatok štátov, ale aj OSN, EU, či Ligy arabských štátov. Líbyu okrem premiéra Zeidana reprezentovali ministri zahraničných vecí, obrany, zdravotníctva, komunikácií a viceminister pre ropu a prístavy a námornú dopravu.²¹³

Účastníci konferencie deklarovali „jednoznačnú podporu líbyjskej vláde a jej odhodlaniu postaviť (...) bezpečný, prosperujúci, demokratický národ a prekonať existujúce výzvy v oblasti národnej bezpečnosti, vlády zákona a spravodlivosti.“ Medzinárodný partneri taktiež vyjadrili pokračujúcu podporu aktivitám OSN v „koordinácii a zjednodušení medzinárodnej pomoci líbyjskej vláde.“ Zmienke v oficiálnom communiqué sa tešila aj Európska únia ako „dlhodobý kľúčový strategický partner Líbye.“

Konferencia ocenila postup v demokratizácii, ale varovala pred výzvami v oblasti národnej bezpečnosti, ktoré mali potenciál tento pokrok podkopať. Bezpečnostná situácia, ochrana hraníc, odzbrojenie a integrácia bývalých bojovníkov a správa skladov zbraní boli podľa zúčastnených „prioritnými výzvami.“ Partneri zhromaždení na konferencii prisľúbili skoordinať pomoc tak, aby prispela k riešeniu priorít a zároveň apelovali na líbyjskú vládu, aby prijala také rozhodnutia a zaviedla mechanizmy, ktoré by zjednodušili prístup medzinárodnej pomoci. Výsledky konferencie v bezpečnostnej oblasti mali byť operacionalizované na pôde skupiny Libya's Core Security Partners. Skupina mala na základe stretnutí s líbyjskými partnermi hodnotiť pokrok v danej oblasti.

Čo sa týka priamej podpory riešenia bezpečnostných otázok, partneri Líbye vyjadrili „politickú, technickú a materiálnu podporu (...) v adresovaní výziev skrze reformu bezpečnostného sektoru a bezpečnostné operácie,“ medzi ktoré možno zaradiť práve asistenciu v kontrole hraníc. Na pôde konferencie partneri Líbye požadovali, aby dodala plán integrovanej kontroly hraníc a zároveň uvítali aktivity Európskej únie

²¹² Barluet, Alain. „La sécurité des frontières, enjeu prioritaire en Libye,“ *Le Figaro*, 11. februára 2013, stiahnuté 10. marca 2015, <http://www.lefigaro.fr/international/2013/02/11/01003-20130211ARTFIG00615-libyela-securite-des-frontieres-enjeu-prioritaire.php>.

²¹³ Libya Herald. „Zeidan discusses security support with French President Hollande.“

v tejto oblasti.²¹⁴ Na druhý deň sa premiér Zeidan stretol s prezidentom Hollandom, s ktorým preberali predovšetkým otázky bezpečnosti. Podľa Zeidana nebolo potrebné umiestnenie zahraničných jednotiek v Líbyi, ale požiadal o technickú spoluprácu. Obe krajiny sa zaviazali k prehĺbeniu vzájomných vzťahov na ďalších schôdkach.²¹⁵

Keďže pomoc Európskej únie mala doraziť až v polovici roku 2013, v mnohých oblastiach hraníc, predovšetkým na juhozápade, hrozil vznik bezpečnostného vákuu.²¹⁶ V prechodnom období chcela líbyjská vláda v hraničných územiach do maximálnej možnej miery využiť aj know-how kmeňov. Na juhu krajiny sa jednalo predovšetkým o Tuarégov.²¹⁷

Dennodenné násilie sa nevyhýbalo ani zahraničným zastupiteľským úradom. Najväčší záujem médií priniesol útok na americké zastupiteľstvo v Benghází v septembri 2012, pri ktorom zahynul veľvyslanec Spojených štátov. Z udalosti sa stala hlavná zahraničnopolitická téma predvolebné súboja Baracka Obamu a Mitta Romneyho. Násilie sa nevyhlo ani Francúzsku. 23 apríla 2013 boli pri atentáte na francúzsku ambasádu v Tripolise zranení dvaja francúzski občania.²¹⁸ Ambasáda napriek tomu zostala otvorená až do leta 2014, kedy tvrdé boje v Tripolise prinútili francúzsku vládu evakuovať jej zamestnancov.²¹⁹ Špirála násilia sa nekontrolovateľne roztočila v priebehu roku 2013. Okrem útokov na zmienené ambasády, sa terčom únosov stali egyptskí diplomati a jordánsky veľvyslanec. Niektoré milície začali útočiť na civilov (predovšetkým vo východných mestách). Zbrane z Kaddáfího skladov sa našli v Nigeri, Mali, Čade, dokonca na Sinaji a v Sýrii. Mestá Zintán a Misuráta nepodliehali vládnej kontrole, mali vlastné ozbrojené sily aj rozpočet. Rebeli prevzali kontrolu aj nad ropnými prístavmi na východe krajiny. Ťažba ropy klesla z jeden a pol milióna barelov na 250 tisíc barelov denne.²²⁰

²¹⁴ „International Ministerial Conference on Support to Libya in the Areas of Security, Justice and Rule of Law – Communiqué,“ *France Diplomatie*, 12. februára 2013, <http://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files/libya/events-7697/2013/article/international-ministerial> (stiahnuté 14. marca 2015).

²¹⁵ Libya Herald. „Zeidan discusses security support with French President Hollande.“

²¹⁶ Barluet, Alain. „La sécurité des frontières, enjeu prioritaire en Libye.“

²¹⁷ Ibid..

²¹⁸ „Attentat contre l'ambassade de France à Tripoli – Déclaration de Laurent Fabius,“ *France Diplomatie*, 23. apríla 2013, <http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/libye/la-france-et-la-libye/evenements-4528/article/attentat-contre-l-ambassade-de> (stiahnuté 19. marca 2015).

²¹⁹ Stephen, Chris. „UK embassy in Libya remains open as French flee fierce fighting,“ *The Guardian*, 30. júla 2014, stiahnuté 19. marca 2015, <http://www.theguardian.com/world/2014/jul/30/uk-embassy-libya-open-tripoli-fighting>.

²²⁰ Markey, Patrick, a Laessing, Ulf. „Armed militias hold Libya hostage,“ *Reuters*, 30. marca 2014, stiahnuté 9. marca 2015, <http://www.reuters.com/article/2014/03/30/us-libya-militias-insight-idUSBREA2T05H20140330>.

V rovnakom období naďalej pokračovali snahy zvýšiť kapacitu Líbye v oblasti ochrany vlastných občanov, ako aj širšej stabilizácie regiónu. Francúzsko vykonávalo tréning tridsiatich príslušníkov leteckých síl, dvadsiatich námorníkov, viac ako sedemdesiat potápačov a podobný počet ochrankárov.²²¹ Spoločnosť Sillinger dodala v máji 2013 prvých tridsať z celkového počtu päťdesiat nových hliadkových lodí pre Líbyjskú pobrežnú stráž. V júni 2013 ponúkol minister obrany Jean-Yves Le Drian pomoc pri ochrane hraníc pred islamistami utekajúcimi z Mali, kde práve prebiehala francúzska intervencia. Spolu s prezidentom Holonom tlačili na premiéra Zeidana, aby prisúdil bezpečnosti južnej hranice vyšší význam.²²²

V novembri 2013 sa minister Fabius zúčastnil v Rabate konferencie venovanej hraničnej bezpečnosti. Jej cieľom bolo zlepšiť koordináciu kontroly hraníc medzi susedmi a partnermi Líbye. Fabius „potvrdil záväzok pomôcť Líbyii prekonať výzvy, ktorým čelí počas obdobia tranzície.“

Podľa Fabiusa „výzvy predstavované pašovaním, nezákonnou migráciou a terorizmom sa týkajú všetkých a vyžadujú efektívnejšiu kontrolu líbyjských hraníc a v širšom kontexte aj regiónu Sahara-Sahel.“ Fabius by bol zároveň rád videl posilnenie misie EUBAM.²²³ Minister znova pripomenul, že rozhodovacia právomoc je na Líbyjčanoch, zahraničie im môže len poskytnúť asistenciu v dosahovaní stanovených cieľov. Na líbyjských zástupcov apeloval, „aby nám (t.j. Francúzsku) povedali, čo presne potrebujú.“²²⁴ Fabius navrhol aj zvýšenie podpory Líbye v jej boji proti terorizmu. Podpora sa mala týkať tréningu policajných síl. K pôvodnému počtu tisíc

El-Kikhia, Mansour O., „Libya: The Seeding of a New Democracy,“ in *IEMed Mediterranean Yearbook 2013*, ed Senén Florensa et al. (Barcelona: IEMed, 2013), s. 182 – 183, <http://www.iemed.org/observatori-es/arees-danalisi/arxius-adjunts/anuari/iemed-2013/El%20Kikhia%20Libya%20EN.pdf> (stiahnuté 20. marca 2015).

²²¹ Rettmann, Andrew. „EU ‘civilian’ mission training paramilitaries in Libya,“ *EUObserver*, 18. novembra 2013, stiahnuté 20. marca 2015, <https://euobserver.com/investigations/122134>.

²²² Nkala, Oscar. „Libya receives 30 French patrol boats, expects 25 more from South Korea,“ *DefenceWeb*, 22. mája 2013, stiahnuté 10. marca 2015, http://www.defenceweb.co.za/index.php?option=com_content&view=article&id=30568:libya-receives-30-french-patrol-boats-expects-25-more-from-south-korea.

²²³ „Laurent Fabius's participation in the Regional Ministerial Meeting on Border Security,“ *France Diplomatie*, 14. novembra 2013, <http://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files/north-africa-and-middle-east/events-7473/article/laurent-fabius-s-participation-in-18720> (stiahnuté 18. marca 2015).

²²⁴ „Conférence régionale ministérielle sur les frontières – Libye – Sahel – Enlèvement d'un prêtre – Conférence de presse de Laurent Fabius,“ *France Diplomatie*, 14. novembra 2013, <http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/le-ministre-les-secretaires-d-etat/laurent-fabius/presse-et-media-21596/article/conference-regionale-ministerielle> (stiahnuté 18. marca 2015).

policajtov, ktorí mali prejsť francúzskym výcvikom, pridal ďalších tisíc päťsto.²²⁵ Počet policajtov bol v roku 2013 na kriticky nízkej úrovni. Keďže na počiatku revolúcie to bola práve polícia, kto mal potlačiť demonštrácie, mnoho jej členov sa nevrátilo do služby kvôli strachu, či prípadne nesúhlasu s novým zriadením.²²⁶

V súvislosti so zhoršujúcou sa bezpečnostnou situáciou, ktorá bola umocnená politickou krízou, Laurent Fabius odmietol akúkoľvek možnosť vojenskej intervencie v Líbyi a ďalšie riešenie situácie očakával od medzinárodnej konferencie, ktorá sa konala v marci 2014 v Ríme a nadväzovala na parížsku konferenciu z februára 2013.²²⁷ Účastníci konferencie v spoločnom communiqé podčiarkli význam „komplexného procesu národného dialógu a uzmierenia“ pre stabilizáciu štátu. Vyzvali predstaviteľov Líbye, aby sa v tejto otázke viac angažovali a využívali ho aj v procese odzbrojenia, demobilizácia a reintegrácie bývalých bojovníkov. Konferencia sa venovala aj konkrétnym problémom, ako boli výpadky dodávok ropy z východnej Líbye, či pokračujúce systematické vraždenie predstaviteľov mimovládneho sektoru, súdnictva, či polície v Bengházi.²²⁸ Navzdory deklarovanej vôli medzinárodného spoločenstva pomôcť Líbyi v jej tranzícii, boje od mája 2014 postupne eskalovali a ich intenzita sa zvýšila po júnových parlamentných voľbách.²²⁹ Na vývoj reagovala aj OSN. Zatiaľ čo v marci 2013 Rezolúcia Bezpečnostnej rady OSN č. 2095 umožnila dodávky neúčinných vojenských materiálov slúžiacich pre humanitárne účely a bezpečnostnú podporu vlády za podmienky, že sa proti importu nevyslovila Sankčná komisia.²³⁰

²²⁵ Yaakoubi, Aziz El. „France studies giving more counter-terrorism aid to Libya,“ *Reuters*, 14. novembra 2013, stiahnuté 10. marca 2015, <http://www.reuters.com/article/2013/11/14/libya-france-idUSL5N0IZ3F320131114>.

²²⁶ Gaub, Florence, „Libya: the struggle for security,“ *European Union Institute for Security Studies*, June issue (2013): s. 2, http://www.iss.europa.eu/uploads/media/Brief_25.pdf (stiahnuté 20. 3. 2015).

²²⁷ Le Point. „Pas de prohaïne intervention militaire occidentale dans le sud de la Libye,“ *Le Point*, 10. februára 2014, stiahnuté 14. marca 2015, http://www.lepoint.fr/monde/pas-de-prochaine-intervention-militaire-occidentale-dans-le-sud-de-la-libye-10-02-2014-1789956_24.php.

²²⁸ „Ministerial Conference on Internal Support to Libya (Rome, 6 March 2014) – Conclusions,“ *Farnesina*, 6. marca 2014, http://www.esteri.it/mae/it/sala_stampa/archivionotizie/approfondimenti/2014/03/20140306_minconflibconcl.html (stiahnuté 20. marca 2015).

²²⁹ „European Foreign Policy Scorecard: 37 – Libya,“ *European Council on Foreign Relations*, 2015, <http://www.ecfr.eu/scorecard/2015/mena/37> (stiahnuté 20. marca 2015).

²³⁰ „United Nations Security Council Resolution 2095 (2013),“ *UN Security Council*, 14. marca 2013, [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2095\(2013\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2095(2013)) (stiahnuté 19. marca 2015).

V auguste 2014 Rezolúcia č. 2174 znova zaviedla povinný súhlas Sankčnej komisie pre import vojenského materiálu.²³¹

5.4 Pomoc ľuďom a občanom

5.4.1 Humanitárna pomoc

V období dobytia Tripolisu si Líbya vyžadovala predovšetkým pomoc v najurgentnejších humanitárnych prípadoch. Už na začiatku augusta Francúzsko sprístupnilo takmer 200 miliónov eur zo zmrazených účtov v prospech NTC na zaistenie kúpi humanitárneho materiálu.²³² Z celkovo 50 miliárd dolárov zmrazených sankciami EU a OSN malo byť 15 miliárd využitých na okamžité potreby, ako rekonštrukciu krajiny a prevádzkovanie služieb a infraštruktúry nevyhnutnej pre život obyvateľstva. Francúzsko bolo pripravené odmraziť 1,5 miliardy eur po súhlase OSN.²³³ V závere občianskej vojny posilnilo Francúzsko svoju prítomnosť v miestnych nemocniciach. V polovici októbra vyslalo tím do Bengházi, v závere mesiaca do Tripolisu. Rovnako vyjadrilo svoj zámer vyslať lekárov aj do Misuráty a Tuniska, ktoré poskytlo útočisko veľkému počtu líbyjských utečencov.²³⁴

5.4.2 Výstavba demokracie?

Voľby v roku 2012 boli významné nielen preto, že boli prvými slobodnými voľbami po 47 rokoch, ale pretože určovali ďalšie smerovanie Líbyie. Z legislatívneho zhromaždenia mala vzniknúť komisia, ktorej úlohou bolo navrhnúť ústavu a následne ju posunúť občanom k schváleniu v referende. Po tomto kroku malo dôjsť k uskutočneniu volieb do prvého regulérneho parlamentu.²³⁵ Do volieb sa registrovalo viac ako 3700 kandidátov, vyše šesťsto z nich tvorili ženy. Líbyjská vláda a rôzni hráči sa snažili zaistiť čo najväčšiu volebnú účasť. Veľký muftí hovoril o volebnej účasti ako náboženskej povinnosti. Napriek tomu ale v médiách chýbali dostatočné informácie,

²³¹ „United Nations Security Council Resolution 2174 (2014),“ *UN Security Council*, 27. augusta 2014, [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2174%20\(2014\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2174%20(2014)) (stiahnuté 19. marca 2015).

²³² Jeune Afrique. „Libye: stratégies occidentales pour l'après-Kadhafi,“ *Jeune Afrique*, 25. augusta 2011, stiahnuté 15. marca 2015, <http://www.jeuneafrique.com/Article/ARTJAWEB20110825160706/>.

²³³ Rousseau, Richard. „Libya: A Very Long War over Competing Energy Interests.“

²³⁴ „Libye – Envoi de renforts médicaux,“ *France Diplomatie*, 31. októbra 2011, <http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/libye/la-france-et-la-libye/action-humanitaire-d-urgence-21125/> (stiahnuté 20. marca 2015).

²³⁵ „UN Assistance to Libya' Landmark Elections,“ *UN*, 2012, http://www.un.org/wcm/content/site/undpa/op/edit/main/enewsletter/news0612_libya (stiahnuté 17. marca 2015).

voliči nevedeli, aký veľký dopad na ďalší vývoj bude mať zloženie legislatívneho zboru. Niektorí nepoznali mesiac pred voľbami ani rozdiel medzi voličom a kandidátom. Zástupcovia Kyrenaiky volali po bojkote volieb, keďže zloženie budúceho zhromaždenia podľa nich nezodpovedalo potrebám regiónu.²³⁶

V organizácii volieb asistovala UNSMIL. Európska únia na žiadosť líbyjskej vlády vyslala volebný hodnotiaci tím. Pozostával z 21 členov z 19 krajín Únie a jeho úlohou bolo „zhodnotiť volebný proces a jeho zákonný rámec v porovnaní s medzinárodnými štandardmi demokratických volieb a zákonmi Líbye.“ Francúzsko reprezentoval v tíme Stéphane Mondon, ktorý mal predchádzajúce monitorovacie skúsenosti z Iraku, Beninu, či Demokratickej republiky Kongo.²³⁷ Čo sa týka podpory volieb v roku 2012 aj 2014, zaviedla OSN program disponujúci rozpočtom takmer 32 miliónov dolárov. Cieľom projektu bolo profesionálne vzdelávanie úradníkov zodpovedných za konanie volieb, zaobstaranie hlasovacích lístkov, urien, presadenie medzinárodných volebných princípov do líbyjských zákonov, atď. Francúzsko sa nepodieľalo na financovaní programu.²³⁸ UNSMIL taktiež dodal policajných poradcov ministerstvu vnútra, aby zaistili bezpečnosť počas konania volieb.²³⁹

Francúzsko personálne participovalo na programe Európskej únie s názvom Public Administration Capacity Building Facility Libya. Program bol financovaný Európskou komisiou a implementovaný skrze International Management Group. Na obdobie presahujúce tri roky (december 2011 až marec 2015) získal finančné prostriedky vo výške 4,5 milióna eur. Program sa zameriaval na „budovanie štátu a podporu administratívy.“²⁴⁰ Jeho cieľom bolo „odpovedať na okamžité potreby vyjadrené líbyjskými inštitúciami počas tranzície“ a „poskytnúť pomoc pri zahájení prierezových reforiem štátnej správy.“²⁴¹ Program vykonával množstvo aktivít: vzdelával poslancov o funkciách parlamentu a ústavodarnom procese, podobné

²³⁶ Jawad, Rana. „Libya struggles to prepare for landmark elections.“

²³⁷ „The European Union Election Assessment Team Libya 2012,“ *EEAS*, 2012, http://eeas.europa.eu/eucom/missions/2012/libya/core_team_en.htm (stiahnuté 18. marca 2015).

²³⁸ „The Libya Electoral Assistance Project,“ *UNDP*, marec 2014, <http://www.ly.undp.org/content/dam/libya/docs/project%20fast%20facts/LEAP%20factsheet.pdf> (stiahnuté 19. marca 2015).

²³⁹ „UN Assistance to Libya' Landmark Elections.“

²⁴⁰ „EU support to the Libyan National General Congress: induction programme to the benefit of the 200 newly elected members started in Tripoli on 7 November,“ *European Council*, 9. novembra 2012, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/133396.pdf (stiahnuté 20. marca 2015).

²⁴¹ „Public Administration Capacity Building Facility Libya,“ *International Management Group*, 2011, <http://www.img-int.org/Central/Public08/Countries.aspx?CountryRegionId=defddf6b-fcd3-4a63-a672-ff39324c930c&ProjectId=ef4ddd15-93c2-4722-b655-f811baac723b> (stiahnuté 19. marca 2015).

informácie predával aj desiatkam nevládnym organizáciám a médiám. Program poskytoval expertízu volebnej komisii a taktiež sa snažil zvýšiť povedomie o EU medzi líbyjskými vládnymi úradníkmi.²⁴²

Zhoršujúca sa bezpečnostná situácia sa výrazne podpísala na politickom živote krajiny. Dôkazom sú čísla dokumentujúce účasť voličov na voľbách v roku 2012 a v roku 2014. V roku 2012 malo právo voliť viac ako tri a pol milióna obyvateľov, k voľbám sa ich zaregistrovali takmer tri milióny, približne tretina z nich sa ale nedostavila k urnám. Celková volebná účasť tak činila 48,72%. Situácia o dva roky reflektovala znechutenie z vývoja, ako aj strach z osobnej bezpečnosti. Aj keď počet obyvateľov s právom voliť presiahol štyri milióny, k účasti vo voľbách sa ich zaregistrovalo len jeden a pol milióna. K samotným urnám sa dostavila približne tretina registrovaných voličov. Celková volebná účasť tak nedosiahla ani 16%.²⁴³ Po vyhlásení konečných výsledkov volieb z 25. júna 2014 francúzske ministerstvo zahraničných vecí ocenilo „odvahu Líbyjčanov, ktorí sa dostavili k urnám.“ Zároveň vyzvalo k rýchlemu ustanoveniu nového zhromaždenia tak, aby Líbya mohla čeliť aktuálnym výzvam.²⁴⁴

V roku 2012 minister zahraničných vecí pred zvolenými zástupcami líbyjského ľudu hlásal, že „demokracia je najlepšou garanciou mieru a stability. (...) Podporíme demokratický potenciál arabských revolúcií.“ Taktiež neváhal sľúbiť, že Francúzi budú „prví, kto Vás (t.j. Líbyjčanov) podporí, aby ste dosiahli demokraciu.“ Laurent Fabius tvrdil, že „prvou podmienkou trvalej demokracie je (...) nesklamáť očakávania a ponúknuť mladým perspektívy vo výške ich schopností a ambícií.“ V tomto ohľade ponúkal prítomným poslancom aj konkrétne návrhy: „Želáme si vytvoriť (...) vzdelávacie programy a stáže. (...) Zdvojnásobili sme počet líbyjských stážistov vo Francúzsku z 300 na 600.“²⁴⁵

Rozdiel medzi prejavom ministra plným nádeje a plánov o budúcnosti líbyjskej demokracie a gratuláciou k odvahe jednej šestiny Líbyjčanov ísť vôbec voliť, nemohol byť priepastnejší. Oba vyjadrenia od seba oddeľovalo dvadsať mesiacov. O stave

²⁴² „EU support to the Libyan National General Congress: induction programme to the benefit of the 200 newly elected members started in Tripoli on 7 November.“

„Public Administration Capacity Building Facility Libya.“

²⁴³ „Voter turnout data for Libya,“ *IDEA*, 5. októbra 2014, <http://www.idea.int/vt/countryview.cfm?CountryCode=LY> (stiahnuté 20. marca 2015).

²⁴⁴ „Libye – Elections législatives du 25 juin 2014 – Annonce des résultats,“ *France Diplomatie*, 22. júla 2014 <http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/libye/la-france-et-la-libye/evenements-4528/article/libye-elections-legislatives-du-25> (stiahnuté 20. marca 2015).

²⁴⁵ „Libye – Discours du ministre des affaires étrangères, Laurent Fabius, devant le Congrès général national libyen.“

líbyjskej spoločnosti vypovedá aj fakt, že v hodnotení miery slobody podľa Freedom House sa v roku 2014 znova prepadla medzi neslobodné krajiny. Takéto hodnotenie dosiahla naposledy počas občianskej vojny. V hodnotení Democracy Index dosiahla Líbya 3,8 bodu z 10 a zaradila sa medzi autoritárske režimy. Ešte v roku 2012 pritom dosahovala v rovnakom hodnotení 5,15 bodu.²⁴⁶

5.5 *Zodpovední za vývoj?*

Čelní francúzski predstavitelia postavili legalitu medzinárodnej intervencii na norme R2P. Tvorcovia normy nezadefinovali len kritické situácie porušovania ľudských práv a vhodné spôsoby ich riešenia, ale aj kroky, ktoré by intervenujúce štáty mali podniknúť po ukončení ozbrojeného zásahu. Vo finálnej správe ICISS sa uvádza, že by mal „existovať skutočný záväzok pomoci v budovaní trvalého mieru a podpore dobrej správy vecí verejných a udržateľného rozvoja. Bezpečie a poriadok musia byť znovu vytvorené medzinárodnými aktérmi konajúcimi v spolupráci s miestnymi úradmi s cieľom postupného presunu právomocí a zodpovednosti za prestavbu na druhých z nich.“ Vykonané kroky majú zabezpečiť to, aby už nemohlo dôjsť k vzniku podmienok, ktoré si vyžiadali medzinárodný zásah.²⁴⁷ Zodpovednosť za rekonštrukciu má taktiež dopomôcť k tomu, aby sa R2P nevníkala ako ďalšia forma neokoloniálneho imperializmu. Zodpovednosť za obnovu „musí smerovať k navráteniu spoločnosti tým, ktorí v nej žijú, a ktorí v konečnom dôsledku musia spoločne prebrať zodpovednosť za svoj budúci osud.“²⁴⁸

Niet pochýb o tom, že na verbálnej úrovni sa líbyjským predstaviteľom dostalo podpory zo strany ich francúzskych náprotivkov. Vyjadrovali nádej v mierumilovný a demokratický vývoj slobodnej Líbye. Oceňovali mieru, do akej sa do bojov zapojila mládež a zároveň Líbyjčanom pripomínali zodpovednosť za ich budúci osud. Úspech Líbyjčanov v zvrhnutí diktátora ospevovali aj na medzinárodných fórach, na ktorých sa, okrem iného, zasadzovali aj o čo najrýchlejšie odmrazenie líbyjských štátnych aktív,

²⁴⁶ „Freedom in the World 2015. Libya,“ *Freedom House*, 2015, <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2015/libya#.VU903o7tmkp> (stiahnuté 19. marca 2015).

„Democracy index 2012,“ *The Economist Intelligence Unit*, 2013, https://portoncv.gov.cv/dhub/porton.por_global.open_file?p_doc_id=1034 (stiahnuté 25. marca 2015).

„Democracy index 2014,“ *The Economist Intelligence Unit*, 2015, <http://www.sudestada.com.uy/Content/Articles/421a313a-d58f-462e-9b24-2504a37f6b56/Democracy-index-2014.pdf> (stiahnuté 25. marca 2015).

²⁴⁷ ICISS, „The Responsibility to Protect. Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty,“ 39.

²⁴⁸ *Ibid.* 45.

bez ktorých by nemohol byť umožnený rýchly štart rekonštrukcie. Čelní francúzski predstavitelia (prezidenti, alebo ministri zahraničných vecí) opakovane utvrdzovali Líbyu o ich podpore a ochote Francúzska pomôcť s tranzíciou vojnou zničenej krajiny. Stanovenie aktuálnych priorít nechávali na líbyjských partneroch. Tie boli ale jasné formulované už vo finálnej správe ICISS: „podpora uzmierenia a rešpektu k ľudským právam; podpora politickej inklúzie a národnej jednoty; (...) repatriácia a usídlenie utečencov (...); začlenenie bývalých bojovníkov a ďalších do produktívnej spoločnosti; obmedzenie dostupnosti malých zbraní; mobilizácia domácich a medzinárodných zdrojov pre rekonštrukciu a hospodársku obnovu.“²⁴⁹ Veľká miera zodpovednosti za dosiahnutie týchto priorít bola prenechaná od počiatku na líbyjskej vláde. Do menšej miery jej asistovali misie medzinárodných organizácií, predovšetkým UNSMIL a volebná hodnotiaca misia EU.

Tvorcovia R2P predpokladali s pozemným nasadením vojsk v prípadoch ozbrojenej intervencie. Na základe toho predpovedali aj veľkú úlohu intervenujúceho štátu v „poskytnutí základnej bezpečnosti a ochrany všetkým členom populácie bez ohľadu na etnický pôvod, alebo vzťah k predchádzajúcemu zdroju moci na území.“²⁵⁰ V prípade Líbye sa jednalo o intervenciu, ktorá bola zásadne obmedzená svojím rozsahom a intenzitou. Rezolúcia č. 1973 vyslovene zakazovala použitie pozemných ozbrojených síl. Tomu zodpovedalo aj stanovenie *exit strategy* pre vojská intervenujúcich štátov, ktorým bolo zvrhnutie režimu plukovníka Kaddáfího. Samotný pád režimu ale nemohol automaticky priniesť bezpečie, prosperitu a demokraciu. Príčinou boli štrukturálne vlastnosti štátu, ktorý de facto neexistoval. Bez masívnej zahraničnej asistencie priamo v teréne, nedokázala nová slabá líbyjská vláda odzbrojiť, demobilizovať a reintegrovať bývalých bojovníkov. Aj keď na základe dostupných zdrojov je možné tvrdiť, že francúzske vojenské špičky si uvedomovali bezpečnostné implikácie mocenského vákua, podpora z Francúzska prichádzala len pomaly. Okrem toho sa sústredila na aktivity, ktoré mali zabrániť exportu bezpečnostných rizík (obchod so zbraňami, terorizmus, migrácia). Vnútornej bezpečnosti Líbye mali napomôcť tréningové programy cielené na políciu a niektoré zložky armády (napr. hraničné stráže). Tie však neboli dostatočné vzhľadom na rozsah problémov a rozlohu Líbye. Pre efektívny tréning bola okrem toho dôležitá spolupráca líbyjských úradov, ktoré v tejto

²⁴⁹ Ibid., 40.

²⁵⁰ Ibid., 40

misii zlyhávali. Predstavitelia novej Líbye nedisponovali dostatočnými donucovacími, ani prisviedčacími prostriedkami: poriadok v krajine a výcvik nových príslušníkov ozbrojených síl nemohol existovať za absencie existujúcich poriadkových a ozbrojených síl. Zároveň vláda nedisponovala dostatočnými ekonomickými návadami. Hospodárstvo bolo po rokoch vlády plukovníka Kaddáfího silne závislé na ťažbe a spracovaní ropy. Úloha ostatných priemyselných odvetví bola marginálna, potraviny dovážené, turizmus, na rozdiel od Tuniska, či Egypta, takmer neexistoval. Závislosť na ťažbe ropy bola podporovaná aj intervenujúcimi štátmi, ktorých ropné spoločnosti sa rýchlo ponáhľali uzavrieť kontrakty s novou vládou. Francúzsky Total nebol výnimkou.

Zodpovednosť za vývoj samozrejme nespádala len na intervenujúce štáty, medzi ktoré patrilo Francúzsko. Aj s ohľadom na podmienky R2P bolo dôležité, aby vytváranie štátu prebiehalo pod iniciatívou a vedením nových líbyjských elít, ktorým v tom intervenujúci aktéri mali napomáhať. Predstavitelia nového režimu boli ale na túto úlohu nepripravení, neschopní vzájomných kompromisov a rozdelení do neustále súperiacich politických frakcií a milícií. Ich vzájomné súperenie napomohlo k degradujúcej bezpečnostnej situácii, hospodárskemu prepadu a strate dôvery obyvateľstva v demokratizačný proces. Aj keď Francúzsko zohralo v tomto procese svoju úlohu, hlavná zodpovednosť spočívala na domácich aktéroch, kvôli ktorým zahraničie strácalo schopnosť ovplyvniť dianie na zemi.

Záver

Predmetom diplomovej práce bolo odpovedať na otázku, či primárnym cieľom politik aplikovaných Francúzskom v Líbyi po páde režimu plukovníka Kaddáfího bolo zaistenie bezpečnosti, alebo demokratizácie líbyjského režimu. Analýzou vyhlásení kľúčových hráčov francúzskej politickej scény, ich politik a aktivít aplikovaných v priebehu a po doznení medzinárodnej intervencie, som preukázal meniacu sa motiváciu v konaní jednotlivých aktérov na strane Francúzska. Zatiaľ čo v úvode líbyjskej krízy boli francúzske aktivity motivované deklarovanou obavou o stav ľudských práv v Líbyi, s približujúcim sa záverom bojov sa hlavná motivácia presúvala do oblasti hospodárskych záujmov. Avšak, už s odstupom niekoľkých mesiacov sa hlavným záujmom Francúzska v Líbyi stala bezpečnostná otázka. Bez jej vyriešenia nielenže nebolo možné pristúpiť k efektívnemu budovaniu štátnych inštitúcií, ale zároveň mala aj reálne negatívne implikácie pre bezpečnostnú situáciu regiónu južného Stredomoria a subsaharskej Afriky a potenciálne nebezpečné dopady pre Európsku úniu.

Prvú hypotézu o kľúčovom význame bezpečnostných otázok pre Francúzsko nebolo možné potvrdiť. Počas dekády predchádzajúcej jeho zvrhnutiu predstavoval režim Muammara Kaddáfího bezpečnostnú hradbu, ktorá bránila vstupu emigrantov do Európy. Okrem toho bol Kaddáfí zaangažovaný do boja proti terorizmu, ktorý predstavoval vnútornú hrozbu aj pre jeho režim. Potom, čo džahamahirijá zastavila program vývoja zbraní hromadného ničenia, nereprezentovala pre Európu nebezpečenstvo. Francúzsko s Líbyou spolupracovalo na poli bezpečnosti. Zásah medzinárodného spoločenstva v prospech rebelov bol z tejto perspektívy popretím dlhodobých bezpečnostných záujmov, ktoré má Európa v oblasti. Počas debát predchádzajúcich intervencii zastávali dominantnú pozíciu ľudskoprávne otázky. Téma bezpečnosti presakovalo do verejného diskurzu vo Francúzsku len prostredníctvom otázky začínajúcej utečeneckej krízy, na ktorú neboli Európania pripravení. Čo sa týka bezpečnosti Líbyjčanov, debata sa sústredila na ich ochranu pred Kaddáfím. Otázka dosiahnutia a udržania bezpečnosti po zrútení režimu, a tým pádom aj štruktúr štátu, nebola na programe dňa.

Diplomová práca nepotvrdila hypotézu o tom, že by prezident Sarkozy využil intervenciu v Líbyi ako nástroj tzv. *rhetoric without responsibility*. Intervencia v Líbyi bola podporovaná naprieč celou šírkou politického spektra s výnimkou strán na jeho okrajoch. Z relevantných politických hráčov jej oponoval Národný Front Marine Le Pen, aj to na základe dôvodov, ktoré neodmietali intervenciu ako takú, ale jej načasovanie. Vysoko angažovanú politiku prezidenta Sarkozyho v úvode intervencie v Líbyi možno interpretovať ako vzdor hegemónnej pozícii Nemecka v Európe. Sarkozyho Francúzsko malo jedinečnú príležitosť sa profilovať ako zahraničnopolitický a bezpečnostný líder Európy a spojenec Spojených štátov. Jasným vymedzením proti nemeckému postoju sa Sarkozy pokúsil posilniť pozíciu Francúzska. Tá utrpela počas hospodárskej krízy, ktorej riešenia boli nemysliteľné bez účasti a rozhodnutia Nemecka.

Platnosť tretej hypotézy bola potvrdená. Primárne francúzske motívy inšpirované obavou z vážneho porušovania ľudských práv sa pretransformovali do hospodárskych záujmov francúzskych spoločností v Líbyi podporovaných politickým establishmentom. S výrazne sa zhoršujúcou bezpečnostnou situáciou sa dostávala do popredia rétorika a aktivity vzťahujúce sa k ochrane líbyjských hraníc, tréningu ozbrojených a poriadkových zložiek a výmene informácií. Demokratizácia a budovanie právneho štátu boli utlačené do pozadia. Napokon, podpora demokratizácie nemohla byť uplatnená, keďže cieľ demokratizácie, teda líbyjský štát, de facto neexistoval. Orientácia francúzskych politikov smerom k riešeniu bezpečnostných výziev bola logickou odpoveďou na neudržateľnú bezpečnostnú situáciu.

Diplomová práca potvrdila platnosť predpokladov prúdu solidaristov Anglickej školy o chovaní štátov v medzinárodnom spoločenstve a o presadzovaní ich národných záujmov. Francúzsko sa svojou aktívnou úlohou v priebehu líbyjskej krízy aktívne zasadzovalo o to, aby sa z Líbye stal člen spoločenstva štátov riadiaceho sa spoločnými pravidlami, zákonmi, záujmami a hodnotami. Požiadavky kladené na Líbyu boli y normatívneho hľadiska legitímne a legálne, keďže patrí medzi signatárov Záverečného dokumentu Svetového summitu OSN, ktorý vniesol do medzinárodného práva normu Zodpovednosti chrániť. Francúzsko sa taktiež zasadzovalo o vedenie dialógu s Kaddáfího režimom. Po zahájení intervencie mu minister zahraničných vecí a prezident dávali možnosť ustúpiť. Chovanie Francúzska vykázalo znaky *dobrého*

medzinárodného občana aj v ochote obetovať úzke politické, obchodné a bezpečnostné väzby s Kaddáfího režimom v záujme ochrany ľudských práv líbyjského obyvateľstva.

So solidaristickým ponímaním teórie národného záujmu je úzko spojená koncepcia R2P. Jednou z jej zložiek je aj tzv. zodpovednosť za rekonštrukciu. Teda zodpovednosť, ktorú na seba intervenujúci aktéri dočasne preberú s cieľom zamedziť opakovanému vytvoreniu podmienok, ktoré viedli k samotnej intervencii. Patrí medzi ne vytvorenie fungujúcich štátnych inštitúcií, hospodárstva, zaistenie bezpečnosti všetkých členov populácie, dodržiavania ľudských práv, ustanovenie fungujúceho súdneho systému a asistencia v dosiahnutí uzmiernenia znepriatelených strán konfliktu. R2P ale predpokladá početnú prítomnosť interventov priamo na zemi. To nebolo prípadom Líbye, kde bola pozemná invázia explicitne zakázaná Rezolúciou Bezpečnostnej rady OSN č. 1973. Ochrana civilného obyvateľstva v post-konfliktnej fáze tak spočívala len na líbyjskej vláde, ktorej zdroje a kapacita vykonávať autoritu nad množstvom milícií boli obmedzené. Taktiež nevznikli podmienky pre ďalší predpoklad R2P: dlhodobá prítomnosť interventov prispeje k prehĺbeniu demokratických inštitúcií a procesov. Nielenže bola prítomnosť Francúzska v Líbyi skromná, ale ako následok degradácie bezpečnostných podmienok klesala. V lete 2014 Francúzsko uzatvorilo svoje zastúpenie v Tripolise.

Jedným z cieľov rekonštrukčnej fázy má byť podľa R2P postupný presun zodpovednosti za obnovu na miestne úrady. Francúzsko podporovalo líbyjské úrady v tom, aby iniciatíva k jednotlivým aktivitám a ich implementácia vychádzali z ich strany, pričom sľúbilo a dodalo požadovanú podporu. V prípade Líbye však rozsah jednotlivých uskutočnených krokov nestačil k tomu, aby vyriešil najpálčivejšie problémy, predovšetkým otázku bezpečnosti. Nová administratíva bola neskúsená, rozhádaná, nevedela si jasne stanoviť priority, stala sa obeťou nátlaku milícií. Francúzsko tak muselo podriadiť svoje aktivity nielen obmedzenému mandátu delegovanému zo strany OSN, ale aj neprehľadnej situácii, do ktorej sa Líbya prepadala vinou svojich politických elít.

Koncept R2P dostal v Líbyi unikátnu príležitosť preukázať svoju životaschopnosť a užitočnosť pre potreby 21. storočia. Napriek jasne deklaroványm ľudskoprávnym motívom interventa, nie je možné hodnotiť výsledok angažmán Francúzska v Líbyi pozitívne. V tak komplexnom prípade, akým je Líbya, však nie je

možné hľadať príčinu súčasného stavu len v činoch aktéra, ktoré sú hlavným predmetom skúmania tejto diplomovej práce. Aktivity Francúzska ako samostatného aktéra boli limitované súborom faktorov vnútorného vývoja v Líbyi a krokmi ďalších aktérov na medzinárodnom poli. V rozsahu politík a aktivít, ktoré Francúzsko aplikovalo, je možné vidieť postupne sa meniace kľúčové motivácie. Tieto zmeny odpovedali na premenlivú situáciu v Líbyi. Primárnym cieľom politík Francúzska počas prvej fázy líbyjskej krízy bolo zamedzenie vážneho porušovania ľudských práv, pričom k tomu malo dôjsť zvrhnutím plukovníka Kaddáfího. Po ukončení revolučných bojov sa francúzske politiky rýchlo zamerali na zaistenie bezpečnosti Líbye s implikáciami pre priľahlý región. Politiky zamerané na demokratizáciu boli aplikované v minimálnom rozsahu, keďže predpokladom pre ich reálny prínos bolo vytvorenie fungujúceho štátu. S postupom času ale dochádzalo k regresívnemu vývoju v tejto oblasti.

Summary

The aim of the Master thesis was to answer the question whether the primary motivation of the French policies applied in relation to Libya after the fall of Muammar Gaddafi was to ensure a security or a democratization of the Libyan regime. By analysing the statements of the French political elites, the policies and activities applied in the aftermath of the intervention I have demonstrated the changing motivation of the actions of the actors on the part of France. The concerns of massive human rights abuses were the prime movers at the initial phase of the international intervention. With the approaching end of fighting, the trade interests gained prominence in the French actions on ground. At this moment, the democratization efforts received a limited support in the form of UN and EU coordinated assistance projects. However, as the security situation deteriorated the attention of French policy makers shifted gradually towards the issues of border security and police and military training.

The thesis has demonstrated that the initial motivations of France in Libya were not primarily driven by the selfish interests. On the contrary, the long-term business and security interests that France had had in the region and Libya itself were put at stake as France dedicated herself to help to topple the regime of Colonel Gaddafi. By sacrificing some of its interest for the sake of human rights protection, France has proved to be a so-called good international citizen by the definition of the English school of the IR theory. However, due to the number of external and internal limitations, most notably the incompetence of new Libyan political elite, and the limited presence of the interventionist forces, France has manifestly failed to succeed in helping to democratize Libya.

Použitá literatúra

Knižné publikácie:

El-Kikhia, Mansour O., „Libya: The Seeding of a New Democracy,“ in *IEMed Mediterranean Yearbook 2013*, ed Senén Florensa et al. (Barcelona: IEMed, 2013), 181 – 184, <http://www.iemed.org/observatori-es/arees-danalisi/arxius-adjunts/anuari/iemed-2013/EI%20Khikia%20Libya%20EN.pdf> (stiahnuté 20. marca 2015).

Burchill, Scott, *The National Interest in International Relations Theory* (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2005), 224 s.

Coppedge, Michael, *Democratization and Research Methods*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2012) 357 s.

Evans, Gareth, *The responsibility to protect: ending mass atrocities once and for all* (Washington: The Brookings Institution, 2008), 56 – 71. .

Jiráňková, Adéla, „Nedemokratické režimy jako příčina revolucí v severní Africe,“ in *Arabské revoluce. Demokratické výzvy, politický islám a geopolitické dopady*, ed. Ondřej Beránek, et. al. (Praha: Academia, 2013), s. 23 – 65.

Kořan, Michal, „Jednopřípadová studie,“ in *Jak zkoumat politiku. Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*, ed. Petr Drulák et al. (Praha: Portál, 2008), s. 29 – 61.

Miller, Laurel E., et al. eds., *Democratization in the Arab World: Prospects and Lessons from around the Globe* (Santa Monica: Rand Corporation, 2012), 373 s.

Morlino, Leonardo, *Changes for Democracy. Actors, Structures, Processes*, (Oxford: Oxford University Press, 2012), 308 s.

Wheeler, Nicholas J., *Saving Strangers. Humanitarian Intervention in International Society* (Oxford: Oxford University Press, 2000), 336 s.

Odborné články:

Anderson, Lisa, „Demystifying the Arab spring: parsing the differences between Tunisia, Egypt, and Libya,“ *Foreign Affairs* 90, no. 3 (2011): 2-7.

Bellamy, Alex J., “The Responsibility to Protect – Five Years On,“ *Ethics & International Affairs* 24, No. 2 (2010): 143 – 169.

Boose, Jason William, „Democratization and Civil Society: Libya, Tunisia and the Arab Spring,” *International Journal of Social Science and Humanity* 2, no. 4 (2012): 310-315.

Chandler, David, “Rhetoric without responsibility: the attraction of ‘ethical’ foreign policy,” *British Journal of Politics and International Relations* 5, No. 3 (2003): 295 – 316.

Chevallier-Bellet, Béatrice. „La situation économique de la Libye depuis la suspension de l'embargo." *Annuaire de l'Afrique du Nord*, 39 (2001): 195 – 208.

Dalacoura, Katerina, „The 2011 uprisings in the Arab Middle East: political change and geopolitical implications,” *International Affairs* 88, no.1 (2012): 63 – 79.

Davidson, Jason W, „France, Britain and the intervention in Libya: an integrated analysis,” *Cambridge Review of International Affairs* 26, no. 2 (2013): 310 – 329.

Evans, Gareth, “The Responsibility to Protect: An Idea Whose Time Has Come ...and Gone?,” *International Relations* 22, No. 3 (2008): 283 – 298.

Gaub, Florence, „Libya: the struggle for security,” *European Union Institute for Security Studies*, June issue (2013): 1 – 4, http://www.iss.europa.eu/uploads/media/Brief_25.pdf (stiahnuté 20. 3. 2015)

Haddad, Saïd, „Les implications internes de la normalisation libyenne," *L'année du Maghreb* 2 (2007): 233 – 248.

Hamoudi, Haider Ala, „Arab spring, Libyan liberation and the externally imposed democratic revolution," *Denver University Law Review* 89, no. 3 (2012): 699 – 734.

Joffé, George, „La Libye et l'Europe,” *Monde Arabe Maghreb Machrek* (2000): 1 – 17, <http://www.sciencespo.fr/ceri/sites/sciencespo.fr.ceri/files/artgj.pdf> (stiahnuté 20. 3. 2015).

Joffé, George, „The European Union, democracy and counter-terrorism in the Maghreb,” *JCMS: Journal of Common Market Studies* 46, no.1 (2008): 147 – 171.

Kirkova, Rina, a Milosevska, Tanja, „The success of democratization in post Arab spring societies,” *International Journal of Social Sciences* 3 (2014): 29 – 40.

Martinez, Luis, „Libye: la conversion d'un ‘État terroriste’,“ *Critique Internationale*. 4 (2004): 19 – 28.

Martinez, Luis, „Libye: les usages mafieux de la rente pétrolière," *Politique africaine*, no. 125 (2012): 23 – 42.

Mazzucelli, Colette, „Changing Partners at Fifty? French Security Policy after Libya in Light of the Élysée Treaty," *German Politics & Society* 31, no. 1 (2013): 116-137.

Mohamed, Khemis, „The Arising Uncertainties from Democratization Process in Arab Spring Countries," *Mediterranean Journal of Social Sciences* 4, no.10 (2013): 443 – 449.

Myers, Christine N., „Tribalism and Democratic Transition in Libya: Lessons from Iraq," *Global Tides* 7, no. 1 (2013): 1 – 28.

O'Connell, Mary Ellen, „Responsibility to Peace: A Critique of R2P," *Journal of Intervention and Statebuilding* 4, No. 1 (2010): 39 – 52.

Pace, Michelle, „The EU's Interpretation of the ‘Arab Uprisings’: Understanding the Different Visions about Democratic Change in EU-MENA Relations," *JCMS: Journal of Common Market Studies* 52, no. 5 (2014): 969 – 984.

Perthes, Volker, „Europe and the Arab Spring," *Survival* 53, no. 6 (2011): 73-84.

Schraeder, Peter J. a Redissi, Hamadi, „Ben Ali's Fall," *Journal of Democracy* 22, no. 3 (2011): 5 – 19.

Shapcott, Richard, „From the good international citizen to the cosmopolitan political community: A Constitutional path," *International Politics* 50, no. 1 (2013): 138 – 157.

Simón, Luis, „The Spider in Europe's Web? French Grand Strategy From Iraq to Libya," *Geopolitics* 18, No. 2 (2013): 403 – 434.

Wezeman, Pieter D., „Libya: lessons in controlling the arms trade," *SIPRI*, <http://www.sipri.org/media/newsletter/essay/march11> (stiahnutné 11. 3. 2015).

Wheeler, Nicholas J. a Dunne, Timothy, „Hedley Bull's Pluralism of the Intellect and Solidarism of the Will," *International Affairs* 72, no. 1 (1996): 91 – 107.

Zoubir, Yahia, „Les États-Unis, l'Europe et la Libye: de la réhabilitation de Kadhafi à son renversement," *L'Année du Maghreb* 8 (2012): 457 – 469.

Vládne a medzinárodné dokumenty, deklarácie

„Attentat contre l'ambassade de France à Tripoli – Déclaration de Laurent Fabius," *France Diplomatie*, 23. apríla 2013, <http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/libye/la-france-et-la-libye/evenements-4528/article/attentat-contre-l-ambassade-de> (stiahnuté 19. marca 2015).

„Audition de l’amiral Édouard Guillaud, chef d’état-major des armées, dans le cadre de loi de finances pour 2012 (n° 3775),“ *Assemblée Nationale*, 5. októbora 2011, <http://www.assemblee-nationale.fr/13/cr-cdef/11-12/c1112002.asp> (stiahnuté 20. marca 2015).

ICISS, „The Responsibility to Protect. Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty,“ *ICISS*, 2001, 91 s., <http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report.pdf> (stiahnuté 20. marca 2015).

Juppé, Alain, „Notre honneur,“ *Alain Juppé. Le blog-notes*, 16. marca 2011, <http://www.al1jup.com/notre-honneur/> (stiahnuté 20. marca 2015).

„Libye – Discours du ministre des affaires étrangères, Laurent Fabius, devant le Congrès général national libyen,“ *France Diplomatie*, 12. novembra 2012, <http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/libye/la-france-et-la-libye/visites-8807/article/libye-discours-du-ministre-des> (stiahnuté 10. marca 2015).

„Livre blanc sur la Défense et la Sécurité nationale 2013,“ Ministère de la Défense, 15. júla 2013, <http://www.defense.gouv.fr/portail-defense/enjeux2/politique-de-defense/le-livre-blanc-sur-la-defense-et-la-securite-nationale-2013/livre-blanc-2013> (stiahnuté 20. marca 2015), 160.

„Ministerial Conference on Internal Support to Libya (Rome, 6 March 2014) – Conclusions,“ *Farnesina*, 6. marca 2014, http://www.esteri.it/mae/it/sala_stampa/archivionotizie/approfondimenti/2014/03/20140306_minconflibconcl.html (stiahnuté 20. marca 2015).

„Non à l’intervention en Libye,“ *Solidarité internationale PCF*, 22. marca 2011, <http://www.solidarite-internationale-pcf.fr/article-non-a-l-intervention-en-libye-5-declaration-commune-de-43-partis-communistes-et-ouvriers-contre-l-agression-imperialiste-en-libye-69> (stiahnuté 22. marca 2015).

„United Nations Security Council 6491st meeting,“ *UN Security Council*, 26. februára 2011, <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Libya%20S%20PV%206491.pdf> (stiahnuté 20. marca 2015).

„United Nations Security Council 6498th meeting,“ *UN Security Council*, 17. marca 2011, <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Libya%20S%20PV%206498.pdf> (stiahnuté 20. marca 2015).

„United Nations Security Council 6620th meeting,“ *UN Security Council*, 16. septembra 2011, <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Libya%20S%20PV%206620.pdf> (stiahnuté 15. marca 2015).

„United Nations Security Council Resolution 1970 (2011),“ *International Criminal Court*, 26. februára 2011, <http://www.icc-cpi.int/NR/rdonlyres/081A9013-B03D-4859-9D61-5D0B0F2F5EFA/0/1970Eng.pdf> (stiahnuté 20. marca 2015).

„United Nations Security Council Resolution 1973 (2011),“ *NATO*, 17. marca 2011, http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_2011_03/20110927_110311-UNSCR-1973.pdf (stiahnuté 20. marca 2015).

„United Nations Security Council Resolution 2095 (2013),“ *UN Security Council*, 14. marca 2013, [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2095\(2013\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2095(2013)) (stiahnuté 19. marca 2015).

„United Nations Security Council Resolution 2174 (2014),“ *UN Security Council*, 27. augusta 2014, [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2174%20\(2014\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2174%20(2014)) (stiahnuté 19. marca 2015).

Tlačové správy, oznamy inštitúcií

„Alstom to provide parts and equipment for eleven gas turbines in Libya,“ *Alstom*, 14. januára 2013, <http://www.alstom.com/press-centre/2013/1/alstom-to-provide-parts-and-equipment-for-eleven-gas-turbines-in-libya/> (stiahnuté 20. marca 2015).

„Conférence régionale ministérielle sur les frontières – Libye – Sahel – Enlèvement d'un prêtre – Conférence de presse de Laurent Fabius,“ *France Diplomatie*, 14. novembra 2013, <http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/le-ministre-les-secretaires-d-etat/laurent-fabius/presse-et-media-21596/article/conference-regionale-ministerielle> (stiahnuté 18. marca 2015).

„Contract award of a sea water desalination plant in Libya,“ *Entropie Veolia*, 11. augusta 2013, <http://www.entropie.com/en/medias/press/2013-11-08,34581.htm> (stiahnuté 20. marca 2015).

„Déplacement de Laurent Fabius en Libye,“ *France Diplomatie*, 12. novembra 2012, <http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/libye/la-france-et-la-libye/visites-8807/article/deplacement-de-laurent-fabius-en-102711> (stiahnuté 14. marca 2015).

„EU support to the Libyan National General Congress: induction programme to the benefit of the 200 newly elected members started in Tripoli on 7 November,“ *European Council*, 9. novembra 2012, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/133396.pdf (stiahnuté 20. marca 2015).

„International Ministerial Conference on Support to Libya in the Areas of Security, Justice and Rule of Law – Communiqué,“ *France Diplomatie*, 12. februára 2013, <http://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files/libya/events-7697/2013/article/international-ministerial> (stiahnuté 14. marca 2015).

„Laurent Fabius's participation in the Regional Ministerial Meeting on Border Security,“ *France Diplomatie*, 14. novembra 2013, <http://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files/north-africa-and-middle-east/events-7473/article/laurent-fabius-s-participation-in-18720> (stiahnuté 18. marca 2015).

„Libye – Elections législatives du 25 juin 2014 – Annonce des résultats,“ *France Diplomatie*, 22. júla 2014 <http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/libye/la-france-et-la-libye/evenements-4528/article/libye-elections-legislatives-du-25> (stiahnuté 20. marca 2015).

„Libye – Envoi de renforts médicaux,“ *France Diplomatie*, 31. oktobra 2011, <http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/libye/la-france-et-la-libye/action-humanitaire-d-urgence-21125/> (stiahnuté 20. marca 2015).

„Nexans remporte des contrats d'une valeur de 110 millions euros pour la fourniture de câbles haute et moyenne tension en Libye,“ *Nexans*, 19. júla 2012, [http://www.nexans.fr/eservice/France-fr_FR/navigatepub_291713_-32002/Nexans remporte des contrats d'une valeur de 110 m.html](http://www.nexans.fr/eservice/France-fr_FR/navigatepub_291713_-32002/Nexans%20remporte%20des%20contrats%20d%20une%20valeur%20de%20110%20m.html) (stiahnuté 20. marca 2015).

„Public Administration Capacity Building Facility Libya,“ *International Management Group*, 2011, <http://www.img-int.org/Central/Public08/Countries.aspx?CountryRegionId=defddf6b-fcd3-4a63-a672-ff39324c930c&ProjectId=ef4ddd15-93c2-4722-b655-f811baac723b> (stiahnuté 19. marca 2015).

„The European Union Election Assessment Team Libya 2012,“ *EEAS*, 2012, http://eeas.europa.eu/eueom/missions/2012/libya/core_team_en.htm (stiahnuté 18. marca 2015).

„The Libya Electoral Assistance Project,“ *UNDP*, marec 2014, http://www.ly.undp.org/content/dam/libya/docs/project%20fast%20facts/LEAP%20fact_sheet.pdf (stiahnuté 19. marca 2015).

„UN Assistance to Libya' Landmark Elections,“ *UN*, 2012, http://www.un.org/wcm/content/site/undpa/op/edit/main/enewsletter/news0612_libya (stiahnuté 17. marca 2015).

Elektronické spravodajstvo (s uvedeným menom autora)

Abdul-Wahab, Ashraf. „LTT signs ADSL-2 internet contract with Alcatel,“ *Libya Herald*, 13. septembra 2013, stiahnuté 20. marca 2015, <http://www.libyaherald.com/2013/09/13/ltt-sings-adsl-2-internetbet-contract-with-alcatel/#axzz3VKQuHjXw>.

Alemagna, Lilian. „Il faut briser le tyran pour l'empêcher de briser la révolution,“ *Libération*, 21. marca 2011, stiahnuté 19. marca 2015, http://www.liberation.fr/monde/2011/03/21/il-faut-briser-le-tyran-pour-l-empêcher-de-briser-la-revolution_723004.

Barluet, Alain. „La sécurité des frontières, enjeu prioritaire en Libye,“ *Le Figaro*, 11. februára 2013, stiahnuté 10. marca 2015, <http://www.lefigaro.fr/international/2013/02/11/01003-20130211ARTFIG00615-libyela-securite-des-frontieres-enjeu-prioritaire.php>.

Biffaud, Olivier. „BHL: 'Je n'ai aucune autre légitimité que celle de ma propre conscience',“ *Le Monde*, 24. marca 2011, stiahnuté 20. marca 2015, http://www.lemonde.fr/libye/article/2011/03/24/bhl-je-n-ai-aucune-autre-legitimite-que-celle-de-ma-propre-conscience_1498171_1496980.html.

Blitz, James. „UK and France seek Libya elections,“ *Financial Times*, 31. augusta 2011, stiahnuté 20. marca 2015, <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/5692007e-d3ec-11e0-b7eb-00144feab49a.html#axzz3VbVkJXcKc>.

Borger, Julian a Macalister, Terry. „The race is on for Libya's oil, with Britain and France both staking a claim,“ *The Guardian*, 1. septembra 2011, stiahnuté 20. marca 2015, <http://www.theguardian.com/world/2011/sep/01/libya-oil>.

Brody, Richard. „Did Bernard-Henri Lévy take NATO to war?“ *The New Yorker*, 25. marca 2011, stiahnuté 20. marca 2015, <http://www.newyorker.com/culture/richard-brody/did-bernard-henri-levy-take-nato-to-war>.

Corbière, Cecile de. „L'accord nucléaire franco-libyen critiqué à Berlin,“ *Le Figaro*, 14. októbra 2007, stiahnuté 12. marca 2015, http://www.lefigaro.fr/international/2007/07/30/01003-20070730ARTFIG90082-l_accord_nucleaire_franc_olyben_critique_a_berlin.php.

Erlanger, Steven. „By His Own Reckoning, One Man Made Libya a French Cause,“ *The New York Times*, 1. apríla 2011, stiahnuté 14. marca 2015, http://www.nytimes.com/2011/04/02/world/africa/02levy.html?pagewanted=all&_r=0.

Filippis, Vittorio de. „Pétrole: l'accord secret entre le CNT et la France,“ *Libération*, 1. septembra 2011, stiahnuté 13. marca 2015, http://www.liberation.fr/monde/2011/09/01/petrole-l-accord-secret-entre-le-cnt-et-la-france_758320.

Forestier, Patrick. „Libye: Kadhafi abat ses dernières cartes,“ *Paris Match*, 14. júla 2011, stiahnuté 15. marca 2015, <http://www.parismatch.com/Actu/International/Libye-Kadhafi-abat-ses-dernieres-cartes-149949>.

Galtier, Mathieu. „Oil subcontractor Ponticelli pull out of Libya,“ *Libya Herald*, 9. apríla 2013, stiahnuté 20. marca 2015, <http://www.libyaherald.com/2013/04/09/oil-subcontractor-ponticelli-stops-activity-in-libya/#axzz3VKQuHjXw>.

Girard, Renaud. „La campagne libyenne de Bernard-Henri Lévy,“ *Le Figaro*, 18. marca 2011, stiahnuté 20. marca 2015, <http://www.lefigaro.fr/international/2011/03/18/01003-20110318ARTFIG00671-la-campagne-libyenne-de-bernard-henri-levy.php>.

Holmes, Oliver, „French warships in Libya to train navy, demine oil ports,“ *Reuters*, 31. januára 2012, <http://www.reuters.com/article/2012/01/31/us-libya-france-idUSTRE80U1PR20120131>.

Hooper, John a Traynor, Ian. „Sarkozy and Berlusconi to call for return of border controls in Europe,“ *The Guardian*, 25. apríla 2011, stiahnuté 20. marca 2015, <http://www.theguardian.com/world/2011/apr/25/sarkozy-berlusconi-border-controls-europe>.

Jawad, Rana. „Libya struggles to prepare for landmark elections,“ *BBC*, 11. mája 2012, stiahnuté 9. marca 2015, <http://www.bbc.com/news/world-africa-18031260>.

Kraus, Clifford. „The Scramble for Access to Libya's Oil Wealth Begins,“ *The New York Times*, 22. augusta 2011, stiahnuté 15. marca 2015, <http://www.nytimes.com/2011/08/23/business/global/the-scramble-for-access-to-libyas-oil-wealth-begins.html?pagewanted=all>.

Legrand, Thomas. „Les raisons d'intervenir en Libye,“ *Slate.fr*, 18. marca 2011, stiahnuté 13. marca 2015, <http://www.slate.fr/story/35803/intervention-libye>.

Markey, Patrick, a Laessing, Ulf, „Armed militias hold Libya hostage,“ *Reuters*, 30. marca 2014, stiahnuté 9. marca 2015, <http://www.reuters.com/article/2014/03/30/us-libya-militias-insight-idUSBREA2T05H20140330>.

Mathieu, Luc. „L'après-Kadhafi se négocie à Paris,“ *Libération*, 1. septembra 2011, stiahnuté 20. marca 2015, http://www.liberation.fr/monde/2011/09/01/l-apres-kadhafi-se-negocie-a-paris_758316.

Miller, Judith. „Libya Halts Military Trade With North Korea, Syria and Iran,“ *The New York Times*, 14. mája 2004, stiahnuté 30. marca 2015, <http://www.nytimes.com/2004/05/14/world/libya-halts-military-trade-with-north-korea-syria-and-iran.html>.

Mufson, Steven. „Oil companies restarting operations in Libya,“ *The Washington Post*, 21. októbra 2011, stiahnuté 10. marca 2015, http://www.washingtonpost.com/business/economy/oil-companies-restarting-operations-in-libya/2011/10/21/gIOAiXG82L_story.h.

Nkala, Oscar. „Libya receives 30 French patrol boats, expects 25 more from South Korea,“ *DefenceWeb*, 22. mája 2013, stiahnuté 10. marca 2015, http://www.defenceweb.co.za/index.php?option=com_content&view=article&id=30568:libya-receives-30-french-patrol-boats-expects-25-more-from-south-korea.

Paton, Callum. „Alcatel Lucent to install high-speed internet link between Benghazi and Tripoli,“ *Libya Herald*, 28. januára 2014, stiahnuté 20. marca 2015, <http://www.libyaherald.com/2014/01/28/alcatel-luscent-to-install-high-speed-internet-link-between-benghazi-and-tripoli/#axzz3VKQuHjXw>.

Rettmann, Andrew. „EU ‘civilian’ mission training paramilitaries in Libya,“ *EUObserver*, 18. novembra 2013, stiahnuté 20. marca 2015, <https://euobserver.com/investigations/122134>.

Rogers, Simon. „EU arms exports to Libya: who armed Gaddafi?“, *The Guardian*, 1. marca 2011, stiahnuté 25. februára 2015, <http://www.theguardian.com/news/datablog/2011/mar/01/eu-arms-exports-libya>.

Rosso, Romain. „L'intervention française en Libye a coûté plus de 300 million d'euros“, *L'Express*, 28. septembra 2011, stiahnuté 11. marca 2015, http://www.lexpress.fr/actualite/politique/l-intervention-francaise-en-libye-a-coute-plus-de-300-millions-d-euros_1034797.html.

Rousseau, Richard. „Libya: A Very Long War over Competing Energy Interests“, *Foreign Policy Journal*, 19. novembra 2011, stiahnuté 10. marca 2015, <http://www.foreignpolicyjournal.com/2011/11/19/libya-a-very-long-war-over-competing-energy-interests/>.

Shane, Scott. „Western Companies See Prospects for Business in Libya“, *The New York Times*, 28. október 2011, stiahnuté 13. marca 2015, <http://www.nytimes.com/2011/10/29/world/africa/western-companies-see-libya-as-ripe-at-last-for-business.html>.

Sonne, Paul and Coker, Margaret. „Firms Aided Libyan Spies“, *The Wall Street Journal*, 30. augusta 2011, stiahnuté 20. marca 2015, <http://www.wsj.com/articles/SB10001424053111904199404576538721260166388>.

Smith, Heather. „French Support for Libya Action Stable, Ouest-France Polls Says“, *Bloomberg*, 28. mája 2011, stiahnuté 20. marca 2015, <http://www.bloomberg.com/news/articles/2011-05-28/french-support-for-libya-action-stable-ouest-france-polls-says>.

Stephen, Chris. „UK embassy in Libya reamains open as French flee fierce fighting“, *The Guardian*, 30. júla 2014, stiahnuté 19. marca 2015, <http://www.theguardian.com/world/2014/jul/30/uk-embassy-libya-open-tripoli-fighting>.

Tran, Pierre. „France to Renovate Libyan F1s, Provide Training“, *Defense News*, 1. marca 2012, stiahnuté 10. marca 2015, <http://archive.defensenews.com/article/20120301/DEFREG01/303010002/France-Renovate-Libyan-F1s-Provide-Training>.

Traynor, Ian. „Europe moves to end passport-free travel in migrant row“, *The Guardian*, 12. mája 2011, stiahnuté 20. marca 2015, <http://www.theguardian.com/world/2011/may/12/europe-to-end-passport-free-travel>.

Yaakoubi, Aziz El. „France studies giving more counter-terrorism aid to Libya,“ *Reuters*, 14. novembra 2013, stiahnuté 10. marca 2015, <http://www.reuters.com/article/2013/11/14/libya-france-idUSL5N0IZ3F320131114>.

Zaptia, Sami. „Libya and France discuss return of French companies to Libya,“ *Libya Herald*, 29. júla 2012, stiahnuté 19. marca 2015, <http://www.libyaherald.com/2012/07/29/libya-and-france-discuss-return-of-french-companies-to-libya/#axzz3ZjrboKpN>.

Elektronické spravodajstvo (bez uvedeného mena autora)

Al Jazeera. „Europe's interests in Libya,“ *Al Jazeera*, 21. február 2011, stiahnuté 13. marca 2015, <http://www.aljazeera.com/news/europe/2011/02/2011221163030575441.html>.

The Economist. „Sarkozy relaunched,“ *The Economist*, 24. marca 2011, stiahnuté 20. marca 2015, <http://www.economist.com/node/18440941>.

The Economist. „The welcome return of French diplomacy,“ *The Economist*, 20. marca 2011, stiahnuté 20. marca 2015, http://www.economist.com/blogs/newsbook/2011/03/frances_role_libya.

Economy Watch. „Libya Export, Import and Trade,“ *Economy Watch*, 29. júna 2010, stiahnuté 14. marca 2015, http://www.economywatch.com/world_economy/libya/export-import.html.

L'Express. „EADS confirme la signature d'un contrat avec la Libye,“ *L'Express*, 3. augusta 2007, stiahnuté 13. marca 2015, http://www.lexpress.fr/actualite/monde/eads-confirme-la-signature-d-un-contrat-avec-la-libye_465886.html.

L'Express. „Sarkozy en visite en Libye pour les deux ans de l'intervention de l'OTAN,“ *L'Express*, 19. marca 2013, stiahnuté 20. marca 2015, http://www.lexpress.fr/actualite/monde/afrique/libye-sarkozy-en-visite-pour-les-deux-ans-de-l-intervention-de-l-otan_1233075.html.

Le Figaro. „Libye: intervention ‘préméditée’ (Le Pen),“ *Le Figaro*, 23. marca 2011, stiahnuté 20. marca 2015, <http://www.lefigaro.fr/flash-actu/2011/03/23/97001-20110323FILWWW00495-libye-intervention-premeditee-le-pen.php>.

Le Figaro. „Petroplus: LIA dément être intéressé,“ *Le Figaro*, 26. novembra 2012, stiahnuté 19. marca 2015, <http://www.lefigaro.fr/flash-eco/2012/11/26/97002-20121126FILWWW00545-petrolplus-lia-dement-etre-interesse.php>.

Le Figaro. „Sarkozy justifie l'intervention en Libye,“ *Le Figaro*, 25. marca 2011, stiahnuté 14. marca 2015, <http://www.lefigaro.fr/flash-actu/2011/03/25/97001-20110325FILWWW00306-sarkozy-justifie-l-intervention-en-libye.p>.

Le Huffington Post. „Libye, Afghanistan, Côte d'Ivoire... l'armée est-elle en surchauffe?“ *Le Huffington Post*, 13. júla 2011, stiahnuté 15. marca 2015, http://archives-lepost.huffingtonpost.fr/article/2011/07/13/2547397_libye-afghanistan-cote-d-ivoire-l-armee-est-elle-en-surchauffe.html.

Info-Aviation. „La France reprend la rénovation des Mirage F1 libyens,“ *Info-Aviation*, 6. marca 2012, stiahnuté 9. marca 2015, <http://info-aviation.com/?p=13266>.

Jeune Afrique. „Le CNT dément avoir offert 35% de son pétrole à la France,“ *Jeune Afrique*, 1. septembra 2011, stiahnuté 10. marca 2015, <http://www.jeuneafrique.com/Article/ARTJAWEB20110901110345/>.

Jeune Afrique. „Libye: les investisseurs français impatients de faire leur retour,“ *Jeune Afrique*, 13. oktobra 2011, stiahnuté 10. marca 2015, <http://economie.jeuneafrique.com/regions/maghreb-a-moyen-orient/4837-libye-les-investisseurs-francais-impatients-de-faire-leur-retour.html>.

Jeune Afrique. „Libye: stratégies occidentales pour l'après-Kadhafi,“ *Jeune Afrique*, 25. augusta 2011, stiahnuté 15. marca 2015, <http://www.jeuneafrique.com/Article/ARTJAWEB20110825160706/>.

Libération. „Pour Le Pen, l'intervention en Libye a conduit à la situation au Mali,“ *Libération*, 4. apríla 2012, stiahnuté 10. marca 2015, http://www.liberation.fr/politiques/2012/04/04/pour-le-pen-l-intervention-en-libye-a-conduit-a-la-situation-au-mali_808250.

Libération. „Total compte investir près de 100 millions d'euros en Libye,“ *Libération*, 22. apríla 2013, stiahnuté 10. marca 2015, http://www.liberation.fr/economie/2013/04/22/libye-total-compte-investir-pres-de-100-millions-d-euros-dans-l-exploration-de-gaz_898081.

Libya Business News. „Alcatel Wins LITC Switching Contract,“ *Libya Business News*, 10. mája 2013, stiahnuté 20. marca 2015, <http://www.libya-businessnews.com/2013/05/10/alcatel-wins-litc-switching-contract/>.

Libya Business News. „Chairman of NOC meets France Ambassador,“ *Libya Business News*, 20. januára 2014, stiahnuté 15. marca 2015, <http://www.libya-businessnews.com/2014/01/20/chairman-of-noc-meets-france-ambassador/>.

Libya Business News. „France Ready to Develop Libya's Aviation Sector,“ *Libya Business News*, 13. novembra 2012, stiahnuté 10. marca 2015, <http://www.libya-businessnews.com/2012/11/13/france-ready-to-develop-libyas-aviation-sector/>.

Libya Business News. „French business sees \$200 billion Libyan opportunity,“ *Libya Business News*, 7. septembra 2011, stiahnuté 13. marca 2015, <http://www.libya-businessnews.com/2011/09/07/french-business-sees-200-billion-libyan-opportunity/>.

Libya Business News. „French companies seek to harness goodwill in Libya,“ *Libya Business News*, 4. apríla 2012, stiahnuté 12. marca 2015, <http://www.libya-businessnews.com/2012/04/04/french-companies-seek-to-harness-goodwill-in-libya/>.

Libya Business News. „Libya, France to boost Military Cooperation,“ *Libya Business News*, 5. marca 2012, stiahnuté 10. marca 2015, <http://www.libya-businessnews.com/2012/03/05/libya-france-to-boost-military-cooperation/>.

Libya Business News. „Libya to train its soldiers in France,“ *Libya Business News*, 5. júla 2012, stiahnuté 9. marca 2015, <http://www.libya-businessnews.com/2012/07/05/libya-to-train-its-soldiers-in-france/>.

Libya Herald. „Alcatel win contract to upgrade phone network,“ *Libya Herald*, 21. augusta 2013, stiahnuté 14. marca 2015, <http://www.libyaherald.com/2013/08/21/alcatel-win-contract-to-upgrade-phone-network/#axzz3VKQuHjXw>.

Libya Herald. „Libya Herald. Business Eye Issue 2,“ *Libya Herald*, apríl 2013, stiahnuté 20. marca 2015, <http://www.libyaherald.com/wp-content/uploads/2013/04/LH-Business-Eye-Issue2.pdf>.

Libya Herald. „Zeidan discusses security support with French President Hollande,“ *Libya Herald*, 13. februára 2013, stiahnuté 20. marca 2015, <http://www.libyaherald.com/2013/02/13/zeidan-discusses-security-cooperation-with-french-president-hollande/#axzz3ZjrboKpN>.

Le Monde. „L'intervention en Libye a évité ‘des milliers des morts’ selon Sarkozy,“ *Le Monde*, 27. apríla 2011, stiahnuté 13. marca 2015, http://www.lemonde.fr/afrique/article/2011/03/25/l-intervention-en-libye-a-evite-des-milliers-de-morts-selon-sarkozy_1498182_3212.html#.

Le Monde. „Jean-Marie Le Pen salue le ‘courage’ des combattants kadhafistes de Syrte,“ *Le Monde*, 14. októbra 2011, stiahnuté 10. marca 2015,

http://www.lemonde.fr/politique/article/2011/10/14/jean-marie-le-pen-salue-le-courage-des-combattants-kadhafistes-de-syrte_1588180_823448.html.

Le Monde. „Pour des motifs différents, Le FN et LO critiquent le nouveau régime libyen,“ *Le Monde*, 24. oktobra 2011, stiahnuté 12. marca 2015, http://www.lemonde.fr/politique/article/2011/10/24/marine-le-pen-j-avais-prevenu-que-la-libye-allait-se-transformer-en-dictature-islamiste_1592830_823448.html.

L'OBS. „EADS signe avec la Libye un important contrat d'armement,“ *L'OBS*, 7. augusta 2007, stiahnuté 13. marca 2015, <http://tempsreel.nouvelobs.com/politique/20070803.OBS9184/eads-signe-avec-la-libye-un-important-contrat-d-armement.html>.

Le Point. „L'intervention française en Libye, un 'investissement sur l'avenir', assure Juppé,“ *Le Point*, 27. augusta 2011, stiahnuté 17. marca 2015, http://www.lepoint.fr/politique/l-intervention-francaise-en-libye-un-investissement-sur-l-avenir-assure-juppe-27-08-2011-1366998_20.php.

Le Point. „Pas de prochaine intervention militaire occidentale dans le sud de la Libye,“ *Le Point*, 10. februára 2014, stiahnuté 14. marca 2015, http://www.lepoint.fr/monde/pas-de-prochaine-intervention-militaire-occidentale-dans-le-sud-de-la-libye-10-02-2014-1789956_24.php.

Le Point. „Verbatim – Sarkozy justifie l'intervention militaire en Libye,“ *Le Point*, 19. marca 2011, stiahnuté 14. marca 2015, http://www.lepoint.fr/monde/verbatim-sarkozy-justifie-l-intervention-militaire-en-libye-19-03-2011-1308723_24.php.

PRI. „Pride and profit: France's interests in Libya' war,“ *PRI*, 6. septembra 2011, stiahnuté 10. marca 2015, <http://www.pri.org/stories/2011-09-06/pride-and-profit-frances-interest-libyas-war>.

Reuters. „Libya and France boost military cooperation,“ *Reuters*, 25. februára 2012, stiahnuté 20. marca 2015, <http://www.reuters.com/article/2012/02/25/us-libya-france-idUSTRE81O0RY20120225>.

RFA. „U.S. Calls on North Korea to Model Libya, Give up WMD,“ *Radio Free Asia*, 21. júla 2004, stiahnuté 30. marca 2015, <http://www.rfa.org/english/news/politics/141683-20040721.html>.

RFE. „British, French Leaders Arrive In Libya, Pledge Support For Interim Rulers,“ *Radio Free Europe*, 15. septembra 2011, stiahnuté 10. marca 2015, <http://www.rferl.org/content/british-french-leaders-arrive-in-libya/24328924.html>.

RTL. „Accord franco-libyen sur le nucléaire civil,“ *RTL*, 26. júla 2007, stiahnuté 12. marca 2015, <http://www.rtl.fr/actu/accord-franco-libyen-sur-le-nucleaire-civil-4450>.

Der Spiegel. „Libya's Oil Exports by Recipient Country in 2010,“ *Der Spiegel*, 25. augusta 2011, stiahnuté 13. marca 2015, <http://www.spiegel.de/fotostrecke/gallery-libya-s-oil-industry-fotostrecke-72048-3.html>.

Stratfor. „France, U.K. Have Differing Motives For Intervening In Libya,“ *Forbes*, 29. marca 2011, stiahnuté 14. marca 2015, <http://www.forbes.com/sites/energysource/2011/03/29/france-u-k-have-differing-motives-for-intervening-in-libya/>.

TF1. „Réunion à Matignon autour du dossier libyen,“ *TF1*, 18. marca 2011, stiahnuté 20. marca 2015, <http://lci.tf1.fr/politique/2011-03/fillon-va-informer-les-deputes-avant-les-frappes-en-libye-6321499.html>.

The Tripoli Post. „French Companies with Projects Worth \$27 B in Libya,“ *The Tripoli Post*, 11. januára 2011, stiahnuté 13. marca 2015, <http://www.tripolipost.com/articledetail.asp?c=2&i=5305>.

Štatistické prehľady

„Arms Transfer Database,“ *SIPRI*, 2009, http://armstrade.sipri.org/armstrade/page/trade_register.php (stiahnuté 12. marca 2015).

„Country Snapshot – Libya,“ *The World Bank*, 2014, <http://rru.worldbank.org/BESnapshots/Libya/default.aspx> (stiahnuté 15. marca 2015).

„Democracy index 2012,“ *The Economist Intelligence Unit*, 2013, https://portoncv.gov.cv/dhub/porton.por_global.open_file?p_doc_id=1034 (stiahnuté 25. marca 2015).

„Democracy index 2014,“ *The Economist Intelligence Unit*, 2015, <http://www.sudestada.com.uy/Content/Articles/421a313a-d58f-462e-9b24-2504a37f6b56/Democracy-index-2014.pdf> (stiahnuté 25. marca 2015).

„European Foreign Policy Scorecard: 37 – Libya,“ *European Council on Foreign Relations*, 2015, <http://www.ecfr.eu/scorecard/2015/mena/37> (stiahnuté 20. marca 2015).

„Facts on Libya: oil and gas,“ *International Agency Agency*, 21. februára 2011, https://www.iea.org/media/news/facts_libya.pdf (stiahnuté 15. marca 2015).

„Freedom in the World 2010. Libya,“ *Freedom House*, 2010, <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2010/libya#.VU6Kq47tmkp> (stiahnuté 20. marca 2015).

„Freedom in the World 2015. Libya,“ *Freedom House*, 2015, <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2015/libya#.VU903o7tmkp> (stiahnuté 19. marca 2015).

„Voter turnout data for Libya,“ *IDEA*, 5. októbra 2014, <http://www.idea.int/vt/countryview.cfm?CountryCode=LY> (stiahnuté 20. marca 2015).
https://portoncv.gov.cv/dhub/porton.por_global.open_file?p_doc_id=1034.